

Reetta Syrjäkäri

SUKUPUOLISENSITIIVINEN NUORISOTYÖ
TYTTÖJEN KOKEMUKSINA

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Syksy 2013

University of Lapland, Faculty of social sciences

The title: Gender-sensitive youth work as experienced by girls

Author: Syrjäkari, Reetta

Degree program: Social work

The type of work: Pro-gradu thesis

Pages: 83

Year: 2013

Abstract:

This research deals with gender-sensitive youth work called gender-sensitive girl work. In the research being a girl instead of straightforward biological concept appears as a social category where gender differences appear as culture-bound. Gender-sensitive youth work takes into account values, attitudes and expectations related to a gender and makes them visible. Gender-sensitive youth work supports the gender of the youth. In this research the focus is how taking part of gender-sensitive youth work supports girls' independent empowerment process. The theoretical background of the research is empowerment perspective where the process gets its significance from an individual's experienced unsatisfying circumstance that creates motivation to pursue self-defined ideal circumstance. The research interest is how these girls themselves felt that the gender-sensitive girl work was supported the process of empowerment. The research is qualitative and its research material theme interviews were collected in spring of 2013 in Oulu. The material was formed from interviews of eight girls and were analyzed by content analysis. Certain themes that described the girls' empowerment process were brought out from the material.

The connecting factor of the girls was that they all had experiences of being bullied or discriminated and their social networks were weak. Common to the girls was that they needed a social context in which they could share experiences with other girls and to get new social relationships. In the empowerment process significant support was received from the peers. Sharing experiences with other girls in the same situation was seen as significant and it decreased the feelings of shame and being different as well as opened new kind of views to the opportunities and resources of the situation. The staff's role in supporting the empowerment process associated with individual support through confidential discussions and creating enabling context. Empowerment appeared to increase self-confidence which served as a basis for many other changes in the girls' lives such as a new goal setting and future planning.

Key words: Gender sensitivity, Gender sensitive social youthwork, girlwork, youth, girls, empowerment, theme interview.

I agree to hand this thesis over to be available for use in library

I agree to hand this thesis over to be available for use in LAPIN MAAKUNTAKIRJASTO

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö tyttöjen kokemuksina

Tekijä: Satu Reetta Syrjäkari

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ_x_Sivulaudaturtyö__Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 83

Vuosi: 2013

Tiivistelmä:

Tutkimus käsittelee sukupuolisensitiivistä nuorisotyötä, jota tyttöihin kohdentuessa kutsutaan sukupuolisensitiiviseksi tyttötyöksi. Tutkimuksessa tyttöys näyttäytyy yksioikoisen biologisen käsitteen sijaan sosiaalisena kategoriana, jolloin sukupuolten erot näyttäytyvät kulttuurisidonnaisina. Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö huomioi ja tuo näkyväksi sukupuoleen liitettyjä arvoja, asenteita sekä odotuksia ja huomioi tuen tarpeessa olevien nuorten sukupuolen tukemisessa. Tutkimuksessa selvitetään, kuinka osallistuminen sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön tukee tyttöjen omaehtoista voimaantumisen prosessia. Tutkimuksen teoreettisena taustana toimii empowerment –näkökulma, jossa prosessi saa merkityksensä yksilön kokemasta epätyytyvästä tilanteesta, josta syntyy motivaatio tavoitella itsemääriteltyä ihannelannetta. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita siitä, kuinka tytöt itse kokivat sukupuolisensitiivisen tyttötyön olleen empowerment -prosessia tukemassa. Tutkimus on laadullinen ja sen tutkimusaineistona toimi teemahaastatteluaineisto. Aineisto muodostui kahdeksan tytön haastatteluista, joita analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Aineistosta nostettiin sellaisia teemoja esille, jotka kuvasivat tyttöjen voimaantumisen prosessia.

Kaikilla tytöillä oli syrjinnän kokemuksia ja sosiaaliset verkostot olivat heikot. Tyttöillä oli tarve sosiaaliselle ympäristölle, jossa jakaa kokemuksia muiden tyttöjen kanssa ja saada uusia sosiaalisia suhteita. Empowerment -prosessissa merkittävä tuki saatiin vertaisilta. Kokemusten jakaminen muiden samassa tilanteessa olevien tyttöjen kanssa koettiin merkitykselliseksi ja se vähensi erilaisuuden ja häpeän tunteita sekä avasi uudenlaisia näkymiä myös tilanteeseen sisältyvistä mahdollisuuksista ja resursseista. Työntekijöiden rooli empowerment –prosessin tukemisessa liittyi yksilölliseen tukemiseen luottamuksellisten keskustelujen kautta sekä mahdollistavan kontekstin luomisena. Empowerment näyttäytyi itsevarmuuden lisääntymisenä, joka toimi pohjana monille muilla muutoksille tyttöjen elämässä, kuten uusien tavoitteiden asettamiselle ja tulevaisuuden suunnittelulle.

Avainsanat: Sukupuolisensitiivisyys, sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö, tyttötyö, nuoret, tyttöys, empowerment, teemahaastattelu.

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_X_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi_X_

Sisällys

Abstract

Tiivistelmä

1 Johdanto.....	1
2 Tyttöys elämänvaiheena	3
2.2 Tyttö tutkimuksen Tyttöys	3
2.3 Haasteellinen tyttöys	7
3 Sukupuolisensitiivinen tyttötyö	10
3.1 Sukupuolisensitiivisyys	10
3.2 Sukupuolisensitiivisyys työtapana nuorten parissa	12
3.3 Tyttötyö ja -tutkimus	15
4 Empowerment -näkökulma.....	19
4.1 Empowerment-käsitteen moninaisuus	19
4.2 Kriittinen näkökulma	22
4.3 Voimavara-näkökulma	24
4.4 Tutkimuksen näkökulma	28
5 Tutkimuksen toteutus	30
5.1 Tutkimustehtävä	30
5.2 Tutkimusaineisto	31
5.3 Tutkimusmenetelmät	35
5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset	40
6 Tyttöjen elämäntilanne ja tavoitteet sukupuoliseen tyttötyöhön osallistumiselle	46
6.1 Tyttöjen kokemat haasteet	46
6.2 Syrjinnän kokemukset ja sosiaalisten suhteiden vähäisyys	47
6.3 Haasteet naiseksi kasvamisen prosessissa	49
6.4 Mielenterveyden ongelmat ja päämäärättömyys	52
7 Tyttöjen Empowerment -prosessia tukevat tekijät Tyttöjen Talolla.....	54

7.1 Mikä tukee voimaantumista?.....	54
7.2 Sukupuolisensitiivisyyden merkitykset	55
7.3 Vertainen auttaminen.....	58
7.4 Ammatillinen apu	62
7.5 Mahdollistava konteksti.....	64
8 Muutos.....	66
8.1 Muutoksen todellistuminen	66
8.2 Itsevarmuuden lisääntyminen ja yksinäisyyden tunteen väheneminen	67
8.3 Tavoitteiden asettaminen.....	69
9 Pohdinta.....	74
Lähteet	78

1 Johdanto

Tutkimuksessani perehdyn tytöille suunnattuun sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön. Kontekstina näyttäytyvä järjestömaailma on laaja, joten keskityn tutkimuksessa tavoitteelliseen ohjattuun sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön. Tämän aiheen sidon sosiaalityöhön oletuksella näiden ryhmien ennaltaehkäisevästä ja täydentävästä suhteesta sosiaalityöhön. Tutkimuksessani selvitän tyttöjen kokemuksia sukupuolisensitiivisestä nuorisotyöstä, eli tyttötyöstä. Kiinnostukseni kohdistuu siihen kuinka osallistuminen sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön on ollut tukemassa tyttöjen voimaantumisen prosessia. Olen kiinnostunut siitä, että millaisia teemoja tytöt nostavat esille, mikä on merkityksellistä tässä prosessissa. Lähestyn aihetta tutkimuskirjallisuuden sekä oman tutkimusaineistoni kautta, jonka olen kerännyt Oulun Tyttöjen Talolla. Sukupuolisensitiivisyys on tutkielmani ydinkäsite, joka erottaa tutkimuksen muuten laajasta nuorisotyön tutkimuksesta. Käsitelen sukupuolisensitiivisyyttä kohdentaen sen nuoriin.

Sosiaalityön suhde nuoruuteen on ollut jäsentymätön eikä se ole tarpeeksi onnistunut huomioimaan nuoruutta omana elämänvaiheenaan tai nuoria yhteiskunnan jäseninä. Nuoruus lastensuojelun kontekstissa jää usein lapsuuden varjoon ja nuorten asioita käsitellään osana perhettä, ei yksilöinä. Voidaan todeta, että nuorten asiat ovat monimutkaisia ja ongelmien värittämiä tullessaan sosiaalityön piiriin ja tällöin toiminta on jäsentynyt varsin korjaavaksi. Sosiaalityössä ei ole myöskään juurikaan otettu kantaa tai käyty keskustelua nuoruudesta itsessään vaan usein lapsista ja nuorista puhutaan yhdessä. (Hirvonen 2009, 18 – 24.)

Sukupuolisensitiivinen tyttöjen ryhmätoiminta on suomessa uusi ilmiö ja ensimmäinen Tyttöjen Talo perustettiin suomeen vuonna 1999 ruotsista mallia ottaen. Sukupuolisensitiivisestä tyttötyöstä puhutaan myös sosiaalisena nuorisotyönä, joten sillä voidaan olettaa olevan osaksi sama asiakaskenttä kuin sosiaalityöllä. Tässä kuviossa sukupuolisensitiivinen tyttötyö voidaan nähdä ongelmien kasaantumista ennaltaehkäisevänä toimintana suhteessa sosiaalityöhön, vaikkakin siihen sisältyy myös korjaava aspekti.

Kritiikistä huolimatta myös sosiaalityössä keskitytään yhä enemmän nuoruuteen. Sosiaali- ja terveysministeriön toimenpideohjelmassa (2005) nuorisososiaalityöstä puhutaan gerontologisen sosiaalityön tapaan tulevaisuuden kehittämisalueena. Myös valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkko on huomionnut nuoruuden ja sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen voi käydä myös lapsi- ja nuorisososiaalityön suuntauksessa. (Sosnet) Yhteiskunnallista tilausta nuoriin kohdistuvalle tutkimukselle siis löytyy sosiaalityön piirissä.

Kohdistan tutkimuksessani katseeni kansalaisyhteiskuntaan ja järjestöjen tekemään ryhmämuotoiseen sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön. Kansalaisyhteiskuntaan ja yhteisöllisyyteen yhteiskunnassa turvataan haasteellisina aikoina. Hyväri ja Nylund (2010, 43) toteavat, että esimerkiksi taloudellisen taantuman ajankohtana kansalaisyhteiskunta sekä yhteisöllisyys valokeilaan, jolloin voidaan nähdä ylimääräisenä resurssina ja voimavarana. Kiinnostus kansalaisyhteiskuntaan ja sen sosiaalityötä täydentävään mahdollisuuteen on suuri eikä varmasti vähiten nykyisen resurssipuheen yhteydessä. On tärkeää tutkia millaisia yhteistyön mahdollisuuksia järjestöillä ja sosiaalityöllä on kuinka järjestöissä tehtävä nuorisotyö voi ennaltaehkäistä nuorten ongelmien vaikeutumista ja kasaantumista.

2 Tyttöys elämänvaiheena

2.1 Tyttö tutkimuksen Tyttöys

Yleinen ajattelumalli on, että nuoruus on ikävaihe, jolloin lapsuus on jo ohitettu, mutta aikuisuus hämmöittää vasta edessäpäin. Nuoruutta on totuttu katselemaan elämänvaiheena suhteessa vallitsevaan käsitykseen aikuisuudesta, jolloin sitä kuvaa negatiivisesti ei-vielä kuvaukset. Tästä näkökulmasta nuoruus saa sisältönsä aikuisuudesta ja se näyttäytyy puutteena. Aikuisuuden arvomaailmat muuttuvat kokoajan, joten muuttuu myös käsitys nuoruudesta ja siihen osoitetut odotukset ja toiveet. (Relander 2007, 145 – 150) Nuoruudesta puhuttaessa varsin usein se määrittyy puutteena, välitilana lapsuuden ja aikuisuuden välissä ja aikuisuuden kautta.

Aapola (2002, 129) kuvaa nuoruutta myös hyvin ristiriitaiseksi elämänvaiheeksi, jossa toisaalta nuoriin kohdistuu vaatimuksia aktiivisuudesta ja toisaalta heidän täysivaltaisuutensa perheessä ja yhteiskunnassa kuitenkin kiistetään. Ristiriitoja aikuisten ja nuorten välille aiheuttaa myös eroavat näkemykset nuorten kyvyistä ja toimintamahdollisuuksista. Yhteiskunnan muuttuessa on käynnissä jatkuva keskustelu siitä mikä on nuorille sopivaa kussakin iässä.

Hassinen (2007, 38) osoittaa kuitenkin nuorten ongelmien yhteydessä kritiikkiä suomalaiselle yhteiskunnalle. Hänen mukaansa yhteiskunta, jossa korostetaan jatkuvasti menestystä ja suuntaudutaan tulevaisuuteen, aiheuttaa nuorille ”luopumismentaliteettia”. Hän katselee nuorten tippumis-ilmiötä myös nuorison vastarinnan näkökulmasta ja huomauttaa, että nuorten alisuoriutuminen voi olla jopa tietoista johtuen kovista suorituspainneista. Kaakinen (2007, 150) kommentoikin palvelujärjestelmän kriittisiä nivelkohtia samaan sävyyn:

”Nuortenhan kuuluukin kapinoida, sanotaan. --- Onko niin, että nämä samat nivelkohdat, siirtymät ovat ne ainoat järjestelmän heikkolenkki, aukko kohta, paon ja kapinan mahdollisuus, tilaisuus nuorelle hakea oman elämänsä käsikirjoitusta. Ehkäpä vaikka välivuoden pitäminen,

tilastollisesta harmittavuudesta huolimatta, voi olla nuoren elämän käännteentekevä investointi omaan henkiseen kasvuun. Tässä tilastoja ja määritelmiä pakenevassa nuoruudessa voi myös olla kasvamassa jotain uutta ja yhteiskuntaamme uudistavaa voimaa.”

Relander (2007, 148) tuo esille aikuisuuden restauroinnin tavoitteeksi tulevaisuutta rakennettaessa. Hänen mukaansa jopa osalle aikuisista ihanne päämäärätietoisuudesta ja hyvistä elämänhallinnantaidoista on epärealistinen, jolloin se on tavoitteena liian utopistinen monille nuorille. Hänen mukaansa aikuisuutta tulisi kehittää sellaiseksi, että se olisi myös nuorille haluttava tavoite, jota kohti kasvaa. Relanderin ajatus aikuisuuden restauroinnista onkin melko tervetullut näkökulma nuoriin kohdistuvan ongelmapuheen rinnalle, jolloin näkökulmaa käännetäänkin aikuistumisprosessin loppupäähän. Eischer ja Tuppurainen (2007, 32) kuvaakin aikamme henkeä osuvasti:

”Yhteiskunnallisen rakennemuutoksen seurauksena elämäntapa ja elämänpiirit ovat radikaalisti muuttuneet ja muutosten jatkuvuus tuntuu olevan ainoa varma asia ihmisten elämässä. Aikamme motto voisi olla ”toistaiseksi”

Punnonen ja Martensen kuvailevat nuoruutta koettuna elämänvaiheena, jolloin se näyttäytyy hyvin moninaisena. He nostavat esille nuoruuden kokemisessa erilaiset tekijät, kuten etnisyyden, sosiaalisen taustan, perhetilanteen, terveyden, sairauden, vammaisuuden, alakulttuurit, tyylit ja seksuaalisen suuntauksen. Kaikki nämä tekijät vaikuttavat siihen millaisena juuri kyseinen nuoruus ilmenee ja tästä näkökulmasta mitään yksiselitteistä nuoruuden määritelmää on turhaa havitella. Merkittävämpää on kerätä tietoa siitä millä tavalla nuoruus näyttäytyy kokemuksellisenä erilaisten muiden tekijöiden yhdistyessä siihen.

Tutkimusaiheeni rajaa sukupuoli- ja elämänvaihe-erityinen näkökulma. Tyttöys tyttötutkimuksen käsitteenä tuo nämä molemmat aspektit esiin. Tyttötutkimuksessa sukupuoli ja ikä nähdään sellaisina seikkoina, jotka määräävät yksilön paikkaa yhteisössä. Tyttöyttä ei tyttötutkimuksessa rajata tiukasti iän mukaan, vaan ajatellaan että se on enemmänkin sosiaalinen kategoria ja tyttötutkimuksen tytöt voisivat muussa yhteydessä määrittyä myös nuoriksi naisiksi. (Ojanen 2011, 9 – 44.)

Tyttötutkimuksessa tyttöyttä ei nähdä ainoastaan elämänvaiheena, jota määrittävät siihen liittyvät psykologiset sekä biologiset prosessit. Tyttöys näyttäytyy postmodernina kategoriana, kulttuurisena konstruktiona, joka on jatkuvasti muutoksessa sekä neuvoteltavissa. Tyttöydessä elää samanaikaisesti sekä perinteiset odotukset tyttöydelle kuin myös nykyaikaiset odotukset. (Ojanen 2011, 9 – 44.)

Yleisesti ajatellaan, että tyttöys näyttäytyy universaalina kehityksen tasona matkalla aikuiseksi naiseksi. Tällaiseen ajatukseen sisältyy oletus tyttöyden samankaltaisuudesta eikä tyttöyden erot tule huomioiduksi. Vaarana on, että kuva tyttöydestä määrittyy hallitsevan sosiaalisen ryhmän mukaan. Tällöin tyttöys voisi näyttäytyä valkoisen, keskiluokkaisen ja heteroseksuaalisen tytön muotokuvana. Tyttötutkimuksessa iän ja sukupuolen lisäksi muut eroja tuottavat kategoriat tulevat huomionkohteeksi, kuten seksuaalinen suuntautuminen, luokka tai etninen tausta. (Aapola & Gonick & Harris 2005, 5; Ojanen 2011.)

Sukupuolisensitiivisin silmilasein katsottuna nuoruus näyttäytyy erilaisena pojille ja tytöille ja näidenkin kategorioiden sisällä on myös moninaisuutta. Tyttötutkimuksen sisällä on määritelty tyttöyttä erilaisilla tavoilla. Kokemus tyttöydestä on alati muuttuva ja moninainen jopa samassa historiallisessa tilanteessa sekä sosiaalisessa kontekstissa. Tyttöyden kokemus ja sille annetut merkitykset vaihtelevat, kun sukupuoli ja ikä yhdistyvät rotuun, luokkaan, seksuaalisuuteen tai esimerkiksi kansallisuuteen. (Aapola & Gonick & Harris 2005.)

1990-luvulla laajalle länsimaisiin yhteiskuntiin levisi yhdysvalloista Riot Grrrl- liikkeen alullepanema ”girl power” -diskurssi, joka loi kuvaa uusista, rohkeista ja potentiaalia omaavista tytöistä. Tässä diskurssissa tyttökulttuuri määriteltiin uudestaan positiiviseksi voimavaraksi ja tyttöys nähtiin täynnä mahdollisuuksia. Girl power -aatteeseen sisältyi ajatus siitä, että menestys ja onnellisuus ovat kaikkien tyttöjen saatavilla, jos he omaavat tiettyjä taitoja. Tällöin sukupuoleen, seksuaalisuuteen, vammaisuuteen tai etnisyyteen liittyvät merkitykset nähtiin ratkaistaviksi oikealla asenteella. (Aapola & Gonick & Harris 2005, 20, 39.) Myös Suomessa 1990-luvulla tyttötutkimuksen piirissä oli vallalla girl power -diskurssi, jossa tyttöjä kuvattiin aktiivisiksi toimijoiksi ja tiedon tuottajiksi. Tällä

kritisoitiin kuvaa tytöistä passiivisina, hiljaisina ja haavoittuvina. Honkasalo (2011, 34 – 35) huomauttaa, ettei tämä diskurssi huomioinut tarpeeksi tyttöjen eroja, vaan tuotti normatiivista kuvaa selviytyjä-tytöstä.

Yhdysvalloissa samaan aikaan vaikutti myös toinen tyttöyden määrittelyyn liittyvä diskurssi, josta käytetään nimitystä ”deviving ophelia”. Tässä diskurssissa tyttöys näyttäytyy vastakohtaisesti kaaoksena ja riskeinä. Diskurssi ilmeni huolena tyttöjen haavoittuvuudesta ja syyllistä etsittiin vallitsevaan kulttuuriin liittyvistä tyttöjä alistavista tekijöistä, kuten yhteiskunnan seksistisyydestä, kapitalismista ja ulkonäkökeskeisyydestä. Huomio kohdistui tyttöjen ulkopuolisiin sosiaalisiin tekijöihin ja sen lisäksi nuoruuteen psykologisena ja biologisena ilmiönä. Feministiset tutkijat kritisoivat puhettavan yksinkertaistavan tyttöjen identiteetin kehittymistä jättämällä huomiotta luokkaan, rotuun tai seksuaalisuuteen liittyviä tasoja. (Aapola & Gonick & Harris 2005, 40 – 46, 55.)

Girl power- diskurssissa tytöt nähdään vahvoina ja tavallaan oman onnensa seppinä. Tämän voi tulkita tyttöjen ongelmien osalta vastuunsiirtona tytöille ja hyvin yksilökeskeisenä suuntauksena. Diskurssissa ei huomioida juurikaan rakenteellisia tekijöitä tyttöjen elämän ongelmien taustalla, vaan siinä korostuu omien asenteiden vaikutus vaikeuksien edessä. Toisessa vallitsevassa diskurssissa tyttöys näyttäytyy helposti haavoitettavana elämänvaiheena, jossa sosiaalisilla tekijöillä on paljon merkitystä. Tässä diskurssissa tyttöys näyttäytyy hyvin ongelmalähtöisesti ja esillä ovat tyttöihin liitetyt ongelmat, kuten itsetunto-ongelmat, riskikäyttäytyminen, masennus ja syömishäiriöt. Haavoittuvuus -diskurssi ei ole saanut juuri jalansijaa suomalaisessa tutkimuksessa, vaan suomessa on päinvastoin ollut pitkään vallalla tyttöjen ”kompetensseihin” keskittyvä puhetapa, vaikkakin nykyisin tyttötutkimuksessa huomioidaan myös tyttöyteen liittyviä riskitekijöitä.

Edellä mainittu tyttöyden representaatio ”girlpowerina” oli esillä suomalaisessa tyttötutkimuksen ensimmäisessä (Näre 1992) kokoomateoksessa ”Letit liehumaan” kun taas uudemmassa (Aaltonen & Honkatukia 2002) kokoomateoksessa tyttöjen moninaisuus tulee vahvasti esille. Nykyisen tyttötutkimuksen tyttöys näyttäytyy elämänvaiheena, joka muotoutuu erilaisten kategorioiden

risteyksissä. Tällaisia kategorioita voi olla esimerkiksi seksuaalinen suuntaus, ikä, vammaisuus tms. Uudessa tyttöutkimuksessa huomio kohdistetaan siihen, että millä tavoin tyttöys määrittyy yhdistyessään muihin kategorioihin. Tyttöyden moninaisuutta korostetaan erilaisten kulttuuristen ryhmien välillä ja toisaalta myös yksilöiden sisällä. Tällöin moninaisuus palautuu kaikkiin tyttöihin toteamuksena siitä, että sama tyttö voi toimia täysin erilaisilla eri tilanteissa/konteksteissa. (Ojanen 2008, 3 – 5.) Myös feministisessä teoretisoinnissa alettiin korostaa 1980- ja 1990-luvulla naisten eroja eikä enää puhuttu yhtenäisestä naisidentiteetistä. Feministisessä teoretisoinnissa keskustelua käytiin erilaisten tekijöiden risteymistä ja samanaikaisuuksista, joka eriytti ”naisen kategoriaan”. Tällaisiksi tekijöiksi määrittyi sukupuolen lisäksi rotu, etnisuus, luokka ja seksuaalinen suuntautuminen. Tässä hengessä huomio sukupuolten välisistä eroista siirtyi sukupuolen tuottamiseen. (Keskinen 2004, 27 – 28.)

2.3 Haasteellinen tyttöys

Tyttöyttä määriteltäessä ei siis nykyisin voida puhua yhtenäisestä joukosta, vaan erilaisten kategorioiden yhdistymisestä tyttöyteen. Tällaisia kategorioiden risteyksiä ovat esimerkiksi Helanderin (2002) tutkimat somalitytöt tai Lehtosen (2002) tutkimat ei-heteroseksuaaliset tytöt. Molempiin ”kategorioihin” kuulumisen poikkeaa normista ja tuo oman lisänsä tyttöyteen. Helander (2002, 116, 123 – 124) tuo tutkimuksessaan esille, kuinka somalitytöt joutuvat kaksinkertaiseen välitilaan nuoruuden ja maahanmuuton/pakolaisuuden kohdatessa samassa elämänvaiheessa. On tärkeää huomioida maahanmuuttajatyttöjen identiteetin hakemisen pulmakohtia, kun vastassa on kahden kulttuurin ”kunnon tytön” normit. Lehtosen (2002) tutkimuksessa tuli ilmi, että myös ei-heteroseksuaalisilla nuorilla oma seksuaalinen itsemäärittely horjuu. Useilla vanhemmilla ja koululla on vahva heteronormatiivinen ennakkokäsitys, joka entisestään vaikeuttaa omasta seksuaalisesta suuntauksesta kertomista.

Eischer ja Tuppurainen (2009, 47 – 50) kritisoivat haasteita, joita yhteiskuntamme asettaa nuorten tyttöjen identiteetin kehittymiselle. Heidän mukaansa yhä useammat tytöt turvautuvat etsimään

identiteettiään ulkopuolelta itseään, niistä odotuksista ja normeista joita on saatavilla. Tällöin oman identiteetin etsintä todellistuu itsen muokkaamisena sellaiseksi, joka koetaan norminmukaiseksi ja ”oikeanlaiseksi” kauneudeksi ja haluttavuudeksi. Tässä yhteydessä tutkijat puhuvatkin osuvasti ”minäbrändistä” joka on tämän muokkauksen tulos. Eischerin ja Tuppuraisen kritiikistä voi huomioda, että nuoriin tyttöihin kohdistuu suuri paine olla norminmukaisella tavalla tyttö, kaunis ja haluttu. Osaltaan media tyrkyttää tytöille mahdollisuuksia myös ”ostaa” itselleen identiteetti, jonka seurauksena tytöt saavat itsevarmuutta ja näyttäytyvät haluttavina. Myös yhteentörmäys median ja yleisesti halutun tyttöyden ja maahanmuuttajaperheen käsitysten hyvästä työstä aiheuttaa hämmennystä.

Hannele Koivunen (2005) kuvaa länsimaalaisen yhteiskunnan dualistista naiskäsitystä huora/madonna vertauksen kautta. Hänen mukaansa tytöt joutuvat kohtaamaan kaksijakoisen käsityksen naiseudesta seksuaalisuudesta vapautuneista madonnista ja toisaalta seksuaalisista huorista. Naisuus näyttäytyy kaksijakoisina vastinpareina, joista tulisi valita puolensa. Tyttöihin kohdistuu myös kaksinaisia odotuksia. Tyttöjen odotetaan olevan seksikkäitä, mutta huoran mainetta tulee välttää. On ilmeisen haasteellista oppia tutkimaan omaa kehoaan esimerkiksi mediasta poikkeavin kriteerein (Eischer & Tuppurainen 2009, 89). Tasapainoilu tällaisten odotusten välillä on raskasta eikä seksuaalisuutta ja ”äidillisyyttä” osata mieltää naiseuteen kuuluviksi samanaikaisesti. Eischer ja Tuppurainen (2009, 88) tuovat esille, että tytöt tarvitsevatkin sisäisen ”suojakilven” syyllistymistä ja häpeää vastaan kohdatessaan julkista arvostelua tai joutuessaan seksuaalisen väkivallan uhriksi.

Väkivaltaa ei ole totuttu mieltämään mielikuvaan naiseudesta. 1990-luvulla tyttö tutkimuksessa on alettu puhua ”uusista tytöistä” ja on huolestuttu tyttöjen uudenaikaisesta kovuudesta. Huolestuttava koveneminen on ilmennyt maskuliiniseksi miellettyjen piirteiden vahvistumisena, kuten äänekkyytenä, avoimena seksuaalisuutena, rikoksina ja etenkin lisääntyneenä väkivaltana. Aaltonen ja Honkatukia nimeävät tällaisen uuden tyttöyden ”kovan tytön representaatioksi”. Tässä yhteiskunnallisessa keskustelussa nousee esille odotukset tyttöjen käyttäytymiselle ja huolestuneisuus miehistymisestä. (Aaltonen ja Honkatukia 2002, 207 – 208.) Lundbom (2002, 90. 104) on huomionnut saman ilmiön tutkiessaan kettutyttöyttä. Eläinaktivistitytöt ovat tuoneet esille toisenlaisen kovemman puolen tyttöydestä ja nostanut rooliristiriidat esille. Aggressiivisuus ja väkivalta on liitetty yleensä

maskuliinisuuteen, joten tämänkaltainen toiminta nähdään epä naisellisena. Kettutyttöyden yhteydessä esiin nousee radikaali tyttöys, joka toimii uudella aiemmasta totutulla tavalla.

3 Sukupuolisensitiivinen tyttötyö

3.1 Sukupuolisensitiivisyys

Rajaukseni tyttöihin tarkoittaa, että tarkastelen nuorisotyötä sukupuolierityisestä näkökulmasta. Tähän rajaukseen päädyin, koska sukupuolierityinen näkökulma mahdollistaa asian syvällisemmän käsittelyn. Valintaani on vaikuttanut myös tiedostamani haasteet, joita sukupuolineutraaliin käsittelyyn voisi sisältyä. Tällainen näkökulma häivyttäisi näkyvistä sukupuolen merkityksen ilmiössä. Sukupuolisensitiivistä nuorisotyötä tutkineet kritisoivatkin sitä, että usein hyvinvointipalveluita toteutetaan sukupuolineutraalilla työotteella, johon sisältyvä sukupuolisokeus perustuu näennäiselle tasa-arvoisuuden ihanteelle, jolloin palveluita tarjotaan ”kaikille samaa” periaatteella. (Eischer & Tuppurainen 2009, 16.)

Sukupuolisensitiivisyys sosiaali- tai nuorisotyössä on melko vähän tutkittu alue, joten aihetta käsittelevä materiaali muodostuu osin projektien yhteydessä laadituista tutkimuksista ja loppuraporteista. Aiheesta on tehty muutama pro gradu- tutkielma (mm. Vastarinta 2008; Mikkola & Nenonen 2008; Muukkonen & Tulensalo 1997; Helander 2000), joista suurin osa käsittelee sukupuolisensitiivistä tyttötyötä ja yksi sukupuolisensitiivistä poikatyötä. Mona-Liza Eid (2008) ja Lina Laurent (2004) käsittelevät graduissaan vastaavasti sukupuolisensitiivisyyttä ja monikulttuurisuutta. Myös Veronika Honkasalo (2011) on tutkinut sukupuolisensitiivisyyttä ja monikulttuurisuutta. Tutkimuksen ohuuteen peilaten on melko helppoa perustella tutkimuksen tarvetta tällä saralla. Tulevaisuudessa myös sukupuolisensitiivinen poikatyö on tärkeä tutkimusalue, koska sellaisia toimintamuotoja on nuorisotyössä vasta vähän verrattuna sukupuolisensitiiviseen tyttötyöhön (Honkasalo 2011, 222).

Sukupuolisensitiivisyyden käsitteleminen edellyttää ottamaan kantaa myös siihen, kuinka sukupuoli käsitteellistetään tässä yhteydessä. Yksinkertaisimmillaan sukupuoli (sex) voidaan nähdä biologisena, muuttumattomana yksilön fyysisistä ominaisuuksista johdettuna (sukupuolten välisen tasa-arvon

valtavirtaistamisen sanasto). Laajemman perspektiivin sukupuoleen mahdollistaa sen näkeminen sosiaalisena (gender) kategoriana. Tällöin sukupuoli näyttäytyy yhteiskunnallisena ja kulttuurisena käsitteenä. Sukupuolten väliset sosiaaliset erot voidaan ymmärtää tällöin kulttuurillisesti opittuina, muuttuvina ja kulttuurisidonnaisina. (Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen sanasto.) Sukupuolen näkeminen sosiaalisena ilmiönä tuo sen esille yhteiskunnallisesti ”tuotettuna” ja opittuna tapana olla nainen tai mies.

Kurosen (2004, 288) mukaan Suomessa on vasta viime vuosien aikana havahduttu siihen, että naiset ja miehet tarvitsevat omia erityisiä palveluitaan ja auttamisen muotoja. Sukupuolierityisiä palveluita on kehitetty sosiaalityön virallisen järjestelmän sisällä erilaisissa projekteissa. Näiden vaikutuksesta sukupuoli on tuotu esimerkiksi väkivalta- ja päihdetyöhön. Sukupuolisensitiivinen näkökulma on sosiaalityössä ja yleisesti virallisessa järjestelmässä kuitenkin vielä lapsenkengissä, joten kohdistan huomiotani sukupuolisensitiivisyyden tietoiseen kehittämiseen nuorisojärjestöjen toimesta.

Käsitteellä sukupuolisensitiivisyys tarkoitetaan sukupuolinäkökulman huomioon ottamista kaikilla yhteiskunnan alueilla ja toiminnassa (Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen sanasto). Punnoson (2007, 521 – 522) mukaan siihen sisältyy myös naisten ja miesten välisten erojen tunnistamisen niin tarpeissa kuin viestintätavoissakin. Sukupuolisensitiivisyys on käytännössä tiettyyn sukupuoleen liitettyjen arvojen ja asenteiden näkyväksi tekemistä. Punnonen huomauttaakin, ettei kyse ole sukupuolelle ”luonnollisena” pidetyn toiminnan tukemisesta, vaan ennen kaikkea yhteiskunnan sukupuoleen kohdistamien odotusten näkyväksi tekemistä. Sukupuolisensitiivisyys näkökulmana tarkastelee näitä odotuksia kriittisellä silmällä ja pyrkii muuttamaan yhteiskuntaa avoimempaan ja erilaisuutta ja moninaisuutta arvostavaan suuntaan.

Sukupuolisensitiivisen näkökulman yhteydessä on helppoa ymmärtää sukupuoli sosiaalisena kategoriana, jolloin sen tuottamisen tapoihin kohdistetaan erityistä huomiota. Punnonen (2007, 522) haastaa ottamaan kantaa siihen millaisia mahdollisuuksia lasten- ja nuorten areenoilla (päiväkoti, koulu, nuorisotilat) on tytöille ja pojille itsensä toteuttamiseen. Tällöin tulee pohtia sitä, tulisiko näiden

mahdollisuuksien olla moninaisempia? Seuraavassa tarkennan kuvaa sukupuolisensitiivisyydestä nuorten parissa tehtävässä työssä.

3.2 Sukupuolisensitiivisyys työtapana nuorten parissa

Kiinnostuksen kohteenani on erityisesti sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö, koska näen sen sosiaalityötä täydentävänä ja mahdollisesti sille vaihtoehtoisena nuorten tukemisen alueena. Punnonen (2007, 524) näkee sosiaalisessa nuorisotyössä sosiaalityölle ominaisia piirteitä, kuten tukea tarvitsevien nuorten etsiminen ja heidän sosiaalinen vahvistaminen. Linnasuon (2004, 5 – 7) mukaan sosiaalisen nuorisotyön kohdejoukkoa ovat erityisen tuen tarpeessa olevat nuoret. Sosiaalisen nuorisotyön tavoitteita on nuorten osallistaminen aktiivisiksi toimijoiksi omassa elinpiirissään ja laajemmin yhteiskunnassa ja sosiaalisten taitojen kehitys, joita harjoitetaan toiminnallisessa ryhmätoiminnassa. Linnasuo kuvaa sosiaalista nuorisotyötä myös käsitteillä pitkäjänteisyys, poikkihallinnollisuus ja moniammatillisuus. Myös nuorten palveluiden kehittäminen vastaavammiksi ja yhteiskuntaan vaikuttaminen kuuluvat hänen mukaansa sosiaalisen nuorisotyön tehtäviin.

Kun sosiaaliseen nuorisotyöhön lisätään sukupuolisensitiivinen työote, huomioidaan erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten sukupuolen merkitys. Punnonen (2007, 525 – 526) mukaan tällöin kyseessä on nuorisotyö, jossa syrjäytymisvaarassa oleva nuori huomioidaan entistä tarkemmin. Näre (2007, 542) toteaa, että nuorisotyöhön sisältyy ajatus perinteen ja arvojen siirtämisestä sukupolvelta toiselle. Sukupuolisensitiivisten silmälasien läpi tätä tutkaillaan tietoisesti siitä näkökulmasta, että keneltä kenelle tätä perinnettä siirretään.

Punnonen (2007, 525 – 526) muistuttaa, että tyttöihin ja poikiin kohdistuu erilaisia paineita, joiden huomiointi helpottaa huomaamaan myös, että milloin ja millä tavalla syrjäytyminen uhkaa erityisesti poikia tai tyttöjä. Hän kuvaa tyttöihin kohdistuvaa väkivaltaa sukupuolittuneena ilmiönä, joka voi

laukaista tai pahentaa syrjäytymiskehitystä. Hän huomioi myös sukupuolen merkityksen syrjäytymisen ilmenemismuodoissa. Tytön syrjäytymiskehitys voi ilmetä esimerkiksi teiniraskautena ja pojan korostuneena väkivaltaisuuksena.

Sukupuolirikityksen ohittaminen (vrt.sukupuolisokeus) voisi tarkoittaa nuorisotyön painottumista pojille suunnattuun toimintaan. Etenkin maahanmuuttajatyttöjen osallistumisen mahdollisuuksia sukupuolisokeus voisi rajoittaa merkittävästi. Heidän kannaltaan tärkeää on, että on olemassa ”poikavapaa” paikka, jossa he voivat toimia ja pukeutua vapaasti. (Eischer & Tuppurainen 2009, 104.) Osalle maahanmuuttajatyöistä nämä poikavapaat paikat voivat olla henkireikiä, joissa he tulevat kohdatuiksi nuorina naisina ilman stereotyyppisiä odotuksia. Tämän seikan ohittaminen näennäisen tasa-arvoisuuden nimissä johtaisi epätasa-arvoiseen lopputulokseen.

Anttonen (2007) pohtii sukupuolisensitiivistä työtä nuorten parissa sosiaalisen vahvistamisen näkökulmasta. Hänen mukaansa sen ydintehtävä on yksilön ja yhteisön kasvun tukeminen ja sillä on ennaltaehkäisevä vaikutus. Ennaltaehkäisy liittyy sen tavoitteisiin, joihin lukeutuu elämänhallinnan taitojen kehittäminen. Myönteisen sukupuoli-identiteetin vahvistaminen voidaan ajatella olevan sosiaalista vahvistamista. Tähän tavoitteeseen pyrittäessä olennaista onkin tarjota nuorelle monenlaisia mahdollisuuksia kasvaa omanlaisekseen itseään arvostavaksi työkse tai pojaksi ja tässä olennaista on erilaisuutta arvostava yhteisö.

Eischer & Tuppurainen (2009, 17 - 18) nostavat naistietoisuuden sukupuolisensitiivisen työtavan keskiöön. Naistietoisuus vaatii työntekijältä naiseksi kasvamisen erityispiirteiden ymmärtämistä ja toisaalta yhteiskunnan tyttöihin kohdistamien odotusten tiedostamista. Tärkeää on pyrkiä ymmärtämään näiden odotusten vaikutusta tyttöjen kokemusmaailmaan. Työntekijältä vaaditaan oman ajattelun ja sukupuolirooleihin liittyvien stereotyyppien kriittistä tarkastelua ja naiseksi kasvamisen problematiikkaan perehtymistä. Sukupuolisensitiivisessä työtöteessä piilee vaara, että vahvistetaan tiedostamattomasti traditionaalisia sukupuolirooleja. Sukupuolisensitiivinen työtöte vaatii työntekijältä kuitenkin oman toiminnan ja yhteiskunnallisen kontekstin huomioonottamista. Anttonen (2007)

nostaakin ohjaajan oman tiedostamisen eli omien sukupuoleen liittyvien arvojen asenteiden reflektoinnin merkityksen esille, kun työskennellään sukupuolisensitiivisesti nuorten parissa.

Sukupuolisensitiivisyydessä on omat sudenkuoppansa eikä sitä voi näkökulmana hyödyntää ilman sen jatkuvaa ajatuksellista työstämistä. Sukupuolisensitiivisyys onkin kuin kasiteräinen miekka, jonka toisessa päässä on tyttöyden ja naiseuden erityisyyden huomiointi ja toisessa päässä vakiintuneiden naiseuden muotojen vahvistaminen. Sukupuolisensitiivisyys vaatii työntekijältä ja tutkijalta jatkuvaa katseen kohdistamista itseensä ja oman toiminnan vaikutusten arviointia. Eischer ja Tuppurainen (2009, 17) toteavakin, että työotteena se vaatii käyttäjältään melkoista älyllistä ja emotionaalista tasapainoilua, tilanneherkkyyttä, kriittisyyttä ja itsereflektiota.

Sukupuolisensitiivisiä nuorisotyön menetelmiä on kehitetty hankkeessa (Anttonen & Herranen 2007) Itä-Suomessa. Hankkeessa tavoitteena oli kehittää, testata ja analysoida menetelmiä ja jakaa kokemuksia kentällä työskentelevien kanssa. Hankkeessa pohdittiin sukupuolen merkitystä vertaistoiminnan ja ohjaajuuden näkökulmista. Tärkeiksi elementeiksi nousi tässä hankkeessa jo aiemmin käsitelty ohjaajien oman tiedostamisen merkitys sekä moniammatillisuus. Tutkijat kuvasit tiedostamista haluna oppia myös uutta ja ”poisoppia” vanhaa. Hankkeessa muita merkittäviä esiinnoitteita teemoja olivat median merkitys, turvataidot ja seksuaalikasvatus. (Anttonen & Herranen 2007, 18 –19.)

Media tarjoaa nuorille taukoamatta ”tyttöyden” ja ”poikuuden” kuvastoja, jotka aiheuttavat paineita. Ohjaajat kokivat että oli merkityksellistä, kun sukupuolisensitiivisessä työssään he pystyivät tuottamaan ”vastakuvastoa” median yliseksualisoituneelle käsitykselle toivotusta tyttöydestä ja poikana olosta esimerkiksi valokuvaustyöskentelyn kautta. Nuorille opetettiin Itä-suomi –hankkeessa itsensä puolustamiseen tarvittavia taitoja, joilla he oppivat pitämään huolta omista rajoistaan. Seksuaalikasvatukseen sisältyi myös oman itseymmärryksen ja sukupuoli-identiteetin kehittäminen. (Anttonen & Herranen 2007, 19.)

Sallitun tyttöyden ja poikuuden käsityksiä tarkasteltaessa on syytä pohtia Punnosen (2007, 522) ajatuksia herätteleviä sanoja:

“Saako tyttö ottaa tilaa, dominoida ja huutaa? Tai saavatko työt olla herkkiä ja tulla silti vakavasti otetuiksi? Samoin voi kysyä, millaista käyttäytymistä, luonnetta, harrastuksia, ammatinvalintoja vastaavasti pojilta odotetaan. Saako poika itkeä, kulkea hameessa, harrastaa balettia tai haluta sairaanhoitajaksi tai kampaajaksi ilman leimautumista? Saavatko “itsensä näköiset” pojat ja tytöt tukea silloin kun sitä tarvitsevat? Ja jos tytöt ja pojat joutuvat seksuaalisen väkivallan kohteeksi, millä tavoin aikuiset auttavat suhtautuvat heihin, tai millaista apua heille on mahdollista tarjota?”

Tyttötyön päätavoitteena on tyttöjen tukeminen omien vahvuuksien etsimisessä ja tyttöjen elämänhallinnan taitojen kehittäminen. Näihin tavoitteisiin välineinä ovat aikuisen tarjoama tuki sekä vuorovaikutteiset tyttöryhmät. Muita tavoitteita ovat tyttötyön kentän kartoittaminen, koulutuksen lisääminen, Tyttöjen Talojen kaltaisten toimijoiden kehittäminen pienille paikkakunnille, laadunarviointi, uusien tapojen kehittäminen tietojen keräämiseen tyttöjen ongelmista ja elinoloista sekä kanavien kehittäminen, jotta tieto näistä etenisi päättäjille. (Setlementtinuoret ry.)

3.3 Tyttötyö ja -tutkimus

Sukupuolisensitiivistä tyttötyötä kuvataan tyttötutkimuksen sivuilla nuorisotyöksi, jossa nuoren kasvun lisäksi ja sen yhteydessä otetaan vahvasti huomioon nuoren sukupuoli. Tyttötyö ei ole aina sukupuolisensitiivistä, vaikka työ olisikin suunnattu ainoastaan tytöille, vaan sukupuolisensitiivisyys edellyttää sukupuolierityisten kysymysten tietoista pohdintaa. Sukupuolisensitiivisessä tyttötyössä sukupuoli-identiteetin kehittyminen nähdään tärkeänä osana nuoren kasvua. Tyttötyön opillisina juurina nousevat esille naistutkimus ja siitä muodostunut ja eriytynyt tyttötutkimus. Nämä molemmat ottavat kantaa sukupuolierityisiin kysymyksiin ja tuovat esille sukupuolta yhteiskunnallisena kysymyksenä. (Tyttötyö). Suomessa on toiminut nuorisotutkimusseuran alaisuudessa vuodesta 2006 lähtien myös tyttötutkimusverkosto. Verkoston tavoitteena on koota yhteen feministisesti

suuntautuneita tyttötutkijoita, seurata ja kartoittaa tyttötutkimusta sekä tiedottaa tyttötutkimuksen merkityksestä. (Nuorisotutkimusseura.)

Suomalainen tyttötutkimus on kehittynyt ainakin brittiläisen ja pohjoismaisen tyttötutkimuksen tradition pohjalta omanlaisekseen suuntaukseksi. Briteissä vaikuttanut Birginhamin koulukunta ja sen keulahahmo Angela Robbins pyrkivät 1970- luvulla vaikuttamaan tyttöjä ”sortaviin” käytäntöihin tuomalla niitä suuremman yleisön tietoon. Tällöin tyttötutkimukseen liitettiin vahvasti tyttöjä emansipoiva eli vapauttava tavoite. Pohjoismainen traditio kehittyi 1980- luvulla hyvin erilaiseksi verrattuna brittiläiseen edeltäjäänsä. Tällöin huomio siirtyi tyttöjen emansipoimisesta tyttökuulttuurin ylistämiseen ja sen yksilöllisyyden ja arvokkuuden esiin tuomiseen. Pohjoismainen tyttötutkimuksen suuntaus nousi kritiikistä edeltäjäänsä kohtaan, jossa naisia myös syyllistettiin siitä, etteivät he olleet tarpeeksi samankaltaisia kuin miehet. Samaan aikaan kehittyi myös toinen suuntaus, jossa huomioitiin tytöksi kasvamisen ristiriitaisia paineita, jotka koulivat tytöistä joustavia ja kompetentteja. (Lähteenmaa 2002, 272 – 283.)

Suomalainen tyttötutkimus, joka järjestäytyi 1990- luvulla, otti paljolti mallia pohjoismaisesta tyttötutkimuksesta. Suomalaisessa traditiossa korostui tyttöjen monipuolisuus ja kompetenssit. Tyttöjen kuvattiin kehittyvän ristiriitaisien paineiden keskellä sekä ihmissuhdesuuntautuneiksi hoivaajiksi sekä itseään kehittäviksi yksilöiksi. Yhteiskunnan muutosten myötä ja laman jättämien yhteiskunnallisten jakojen seurauksena myös naistutkimuksen kuva tytöistä murtui. Eriarvoisuuden kasvaessa myös kuva tytöistä laajentui ja tyttöjen moninaisuus astui kuvaan. Tällöin problematisoitui tyttöjen elämäntilanteiden ja ongelmien erilaisuus viimeistään huomioitiin. Suomalainen tyttötutkimus on omaksunut enemmänkin hermeneuttisen, ymmärtämään ja tulkitsemiseen tähtäävän otteen sorronvastaiseen tutkimukselliseen otteeseen verrattuna. (Lähteenmaa 2002, 279 – 283.)

Suomessa tyttötyötä on kehitetty alun perin Upea Minä- kehittämisprojektissa (1998 – 2000), jonka tavoitteena oli kehittää uudenlaisia tapoja tehdä nuorisotyötä. Keskeisimmiksi tavoitteiksi nostettiin yleisesti tyttötyön kehittäminen, tyttöjen elämänhallinnantaitojen kehittäminen, tyttöjen itsetunnon

tukeminen ja tyttötietouden ja tyttöyden esiintuominen. Projekti kohdistui sekä tyttöjen kanssa työskenteleviin, kuin myös tyttöihin. (Nitovuori 2000, 5 – 9.) Projektin seurauksena perustettiin Helsingin Tyttöjen Talo- hanke, joka jatkaa projektin jalanjäljissä.

Setlementtiliikkeen ylläpitämät Tyttöjen Talot ovat suomessa sukupuolisensitiivisen käytännön tyttötyön tiennäyttäjiä. Suomen Tyttöjen Talot ovat saaneet vaikutteita ruotsin tyttötalosta ”Xist Tjejforumista”, joka on toiminut Tukholmassa vuodesta 1995 (Gusterman 1998, 44). Ruotsin tyttötalolla toiminta perustui koulutettujen vanhempien tyttöjen ja naisten antamaan vertaistukeen ja ohjaukseen, kun taas Suomessa toiminta muotoutui kuitenkin edeltäjästään poiketen vuorovaikutuksellisten tyttöryhmien varaan (Eischer & Tuppurainen 2009, 16, 80). Sekä suomessa, että ruotsissa tarve tyttötyölle heräsi huolesta tyttöjä kohtaan. Huoli kohdistui siihen, että tytöt jäävät vähemmälle huomiolle nuorisotyössä ja muissa nuorten ympäristöissä, koska tytöt ”kärsivät” hiljaa eli toimivat kriiseissä eri tavalla kuin pojat. Tytöt usein reagoivat sisäänpäin esimerkiksi tuhoavalla käytöksellä itseään kohtaan. (Uusitalo 1999, 6; Gusterman 1998, 44 – 45.)

Sukupuolisensitiivinen tyttötyö suomessa Tyttöjen Talolla tarkoittaa ymmärrystä naiseksi ja mieheksi kasvamisen erilaisuudesta. Tässä kasvamisen prosessissa sekä elämänongelmat, kuin voimauttamisen tavatkin eroavat toisistaan eli ovat sukupuolisidonnaisia ja sukupuoli nähdään hyvin merkittävänä identiteetin osana. Sukupuoleen pohjaavan erityisyyden lisäksi toiminnassa pyritään kritisoimaan mustavalkoisia sukupuolirooleja ja niihin liittyviä stereotyyppioita. (Eischer & Tuppurainen 2009, 16, 80.)

Vielä hieman uudempi käsite ja nykyisen tyttötyön keskeinen osa-alue on Näreén (2007, 544 – 545) kuvaama kulttuurisensitiivinen tyttötyö, joka tuo vielä oman lisänsä sukupuolisensitiivisyyteen. Kulttuurisensitiivisessä tyttötyössä pyritään sellaiseen kulttuurienväliseen vuoropuheluun, jossa tavoitteena on löytää oma suhde mahdollisesti jännitteisiin kulttuureihin. Tytölle siis tarjotaan paikka, jossa pohtia omaa tulevaisuutta ja omaa kulttuurista identiteettiä. Toisaalta, laajemmassa mittakaavassa käsite tarkoittaa myös pyrkimystä tunnistaa eri kulttuurien lapsia/nuoria haavoittavia toimintatapoja ja

toisaalta katsella kriittisin silmin oman kulttuurimme tyttöjä haavoittavia tekijöitä, kuten yliseksualisoitunutta mediakulttuuria. Näre kuvaa käsitteen mikro sekä makrotasoisena, jolloin sen on helppo ymmärtää koskemaan sekä henkilökohtaisia kysymyksiä kuin myös laajempia yhteiskunnallisia kysymyksiä.

Monikulttuurinen tyttötyö on jäänyt tutkimuksen katveeseen. Laurent (2005, 33 – 34) kuitenkin muistuttaa, että maahanmuuttajatytöt ovat olleet Tyttöjen Talon kohderyhmää sen alkuaajoista lähtien. Tyttöjen Talolla on ajateltu, että maahanmuuttajatytöillä on helpompi käydä Tyttöjen Talolla, kuin tiloissa joissa on sekä tyttöjä että poikia. Talolla onkin monikulttuurisia tyttöryhmiä, kuten jo kauan toiminut venäjänkielisten tyttöjen ryhmä. Honkasalo & Souto (2007, 122) tuovat esille, että sellainen nuorisotoiminta on tärkeää monikulttuurisille tytöille jossa voi puhua omaa äidinkieltään. Tärkeiksi teemoiksi nousee myös kokemusten jakaminen vertaisten kanssa maahanmuuttokokemuksesta.

4 Empowerment -näkökulma

4.1 Empowerment-käsitteen moninaisuus

Empowerment on monisärmäinen käsite ja se on vaeltanut monille eri tieteenaloille sekä puhekieleen. Suomenkielisessä kirjallisuudessa se on suomennettu varsin monilla eri tavoilla. Empowerment on suomennettu ainakin voimaantumiseksi, voimaannuttamiseksi, voimavaraistamiseksi, valtaistamiseksi ja valtaistumiseksi. Näiden käsitteiden kantasanat tuovat esille empowermentiin sisältyviä valta/voima elementtejä ja toisaalta empowerment-tradition erottavaa tekijää, joka koskee rajankäyntinä siitä onko empowerment omaehtoista toimintaa vai voidaan sitä hyödyntää myös ammattimaisessa toiminnassa, kuten sosiaalityössä. Robert Adams (1996, 1) toteaa, että on realistisempaa puhua erilaisista empowermentin versioista, kuin yksiselitteisestä käsitteestä.

Empowermentin juuret ovat sosiaalisissa liikkeissä. Empowermentilla on vahvat perinteet naistutkimuksessa, feministisessä tutkimuksessa, vähemmistöryhmien oikeustaisteluissa sekä esimerkiksi vammaisliikkeessä. (Adams 2002, Kuronen 2004b, Hokkanen 2009). Yhteistä näiden erilaisten sosiaalisten liikkeiden tavoitteille on ollut julkilausuttu tavoite sortavien rakenteiden poistamiseen, arvoihin vaikuttaminen sekä virallisiksi ja muuttumattomiksi miellettyjen valta-asetelmien muuttaminen. (Hokkanen 2009, 324). Empowerment käsitteenä on tullut uudelleen ajankohtaiseksi 1990-luvulla, jonka myötä painopiste on muuttunut valtakysymyksistä voimaantumisen tematiikkaan. (ks. Kuronen 2004; Siitonen 1999.)

Empowermentia ja sen merkityksiä voidaan lähestyä esimerkiksi sen kantasanojen kautta, jollaista jaottelua Hokkasen (2009, 330) taulukko kuvaa havainnollisesti:

Taulukko 1. Empowerment käsite Valta ja Voima- kantasanojen mukaan.

		Valta-kantasana	Voima- kantasana
ILMIÖ	Omana	valtaistuminen	voimaantuminen
	Ohjattuna	valtaistaminen	voimaannuttaminen
PROSESSI	Omana	valtaistua	voimaantua
	Ohjattuna	valtaistaa	voimaannuttaa
PÄÄMÄÄRÄ	Omana	valtaistunut	voimaantunut
	Ohjattuna	valtaistettu	voimaannutettu

Valta- ja Voima-kantasanojen mukaan empowermentin voi ymmärtää kahdenlaisiin teoreettisiin sitoumuksiin rakentuvana traditiona. Voima-kantasanan yhteydessä korostuu yksilöllinen painotus voimaantumisenä (individual), kun taas Valta-kantasanan painotus on yhteiskunnallinen (kollektive/social). Voimaantumiseen liittyvä traditio liittyy sosiaalityön lääketieteelliseen, psykologiseen sekä kasvatukselliseen käsitteistöön, kun taas valtaistumiseen painottuva traditio juontaa juurensa sosiologiseen ja yhteiskuntapoliittiseen ajatteluun. (Hokkanen 2009, 330 – 331.)

Empowerment voi kohdentuessaan merkitä yksilöllisen näkökulman painottumista, jolloin se voi määrittyä yksilön elämänhallinnan parantumisenä prosessissa ja yksilöön kohdentuessa siinä korostuvat vahvasti elämänhallinnan käsite sekä yksilölliset vahvuudet ja kompetenssit. Muutos konkretisoituu yksilön sisäisessä elämänhallinnassa ja koetussa elämänlaadussa. Tällöin yhteydet elinolosuhteisiin ja yhteiskunnalliseen asemaan eivät ole empowermentin keskiössä. Yksilökeskeistä näkökulmaa usein laajennetaan ottamalla huomioon lähiyhteisön ja vertaisryhmien tuki prosessissa. Lähiyhteisön tai vertaisryhmän tuella mahdollistuu yksilön tietoisuuden ja toimijuuden uudelleen määrittäminen. Tätä kautta yksilöt saavuttavat paremman oman elämän hallinnan sekä demokraattisen osallisuuden yhteisössä. (Hokkanen 2009, Zimmerman & Rappaport 1988, Zimmerman 1990.)

Yhteisöllisessä näkökulmassa korostuu ajatus alistettujen ihmisryhmien empowerment-prosessista, jonka myötä vieraantumisen ja vallattomuuden tunteet vähenevät. Oman yksilöllisen elämänhallinnan lisäksi korostuu mahdollisuus vaikuttaa ulkoisiin elinolosuhteisiin ja omiin elämänalueisiin. Yhteiskunnallisessa näkökulmassa yksilöt määrittyvät osaksi suurempaa ryhmää. (ks. Hokkanen 2009, Mullaly 2002.) Adams (2008) paikantaa empowermentissa yksilö- ryhmä- sekä yhteisötason. Adamsin kattavan määritelmän mukaisesti empowerment on prosessi, jonka kautta toimijat onnistuvat vaikuttamaan elinolosuhteisiin, muuttavat niitä, saavuttavat omia tavoitteitaan, saavuttavat paremman elämänlaadun sekä kykenevät myös auttamaan muita näissä tavoitteissa.

Empowerment –prosessin lähtökohtana on yksilön epätyytyttäväksi kokema tilanne. Epätyytyttävä tilanne voi olla esimerkiksi koettu epäoikeudenmukaisuus, vallan puute, eristäytyneisyys, vieraantuminen, eriarvoisuus tai syrjäytyminen. (Hokkanen 2009, 319.) Julian Rappaport (1984) tuo esiin, että on haasteellista kuvailla empowermentia lopputuloksena tai positiivisin käsittein, koska sillä on hyvin erilaisia muotoja riippuen ihmisestä ja ympäristöstä. Hänen mukaansa on helpompaa määrittellä empowermentin puutetta, joka voi näyttäytyä vieraantumisenä, vallattomuutena sekä avuttomuutena. Empowermentia voidaan kuvata siirtymäksi tilasta toiseen, epätyytyttävästä tavoitetilaan. Empowerment konkretisoituu siten, että yksilö kokee tilanteensa paremmaksi kuin lähtökohta. Kuitenkin se mitä pidetään empowerment-tilana, on hyvin tilanne- ja aikasidonnaista. Toisaalta tavoitetilan saavuttaminen voi johtaa uusien tavoitteiden asettamiseen ja ulkopuolisen silmin pieni muutos voi olla yksilölle hyvinkin merkityksellinen. (Hokkanen 2009, 319, 321 – 322.)

Tyttötutkimukseen empowerment kuuluu olennaisesti. Honkasalo & Souto (2007, 123) huomauttavat, että tyttötyön ideologia pohjautuu tyttöjen voimaannuttamiseen ja valtaistamiseen. Toiminnassa pyritään siihen, että valtaa jaetaan sinne mistä sitä puuttuu eli tytöiltä. Toiminnan tavoitteiksi nimetään tässä hengessä tyttöjen itsemäärittely, naiseuden ja siihen kasvamiseen liittyvien seikkojen pohdiskelu, syrjinnän ja epätasa-arvon käsittely ja tietoisuuden lisääminen omista oikeuksista.

Käsitteen muoto viittaa siihen, että empowermentiin liitetään tyttötyössä omaehtoisen prosessin lisäksi ammatillinen panos. Toisaalta, empowermentin teemoissa mielestäni korostuu valtaistava ulottuvuus, jolloin yksilön ongelmat asetetaan yhteiskunnalliseen viitekehykseen. Tätä kautta tyttöjen omaa tietoisuutta lisätään myös heidän omista oikeuksistaan. Honkasalo & Souto (2007, 123 – 124) lisäävät listaan vielä, että tietoisuutta myös tyttöryhmien erilaisuudesta pyritään lisäämään toiminnassa. Tyttötyössä halutaan tuoda tyttöjen tietoisuuteen se, että hyvin moninaiset tekijät vaikuttavat tyttöjen kasvuun ja kehitykseen. Tällaisina seikkoina tutkijat nimeävät sosiaalisen ja kulttuurisen taustan, asuinalueen ja koulutuksen. Voidaan ajatella, että valinnanvapaus ja valintojen tekemisen mahdollisuus voidaan nähdä osana empowermentia ja tietoisuus tyttökulttuurin moninaisuudesta voi luoda pohjaa valinnan mahdollisuuksien lisääntymiselle myös yksilötasolla.

4.2 Kriittinen näkökulma

Empowermentin juuret voidaan paikantaa 60-luvun yhteiskunnalliseen ja poliittiseen aktivismiin ja kriittiseen sosiaalityöhön. Tässä näkökulmassa tulee esille empowermentin poliittisuus sekä sen arvosidonnaisuus. Kriittisen sosiaalityön tavoitteena on ollut alistavien rakenteiden tunnistaminen ja murtaminen ja tässä yhteydessä sosiaalityötä on määrittänyt vahvasti rinnalle asettuminen ja asiakkaiden toimijuuden ja kollektiivisuuden vahvistaminen. Empowerment on ollut esillä naistutkimuksessa, feministisessä liikkeessä, vähemmistöliikkeissä ja vammaisliikkeessä. Empowermentin tavoitteiksi näissä yhteyksissä on nimetty sortorakenteiden murtaminen, arvojen ja valta-asetelmien muuttaminen. (Kuronen 2004; Adams 2002.)

Adams (1996) on liittänyt valtaistumisen käsitteen aiemmin mainittuun kriittisen sosiaalityöhön ja 1960-luvun yhteiskunnalliseen ja poliittiseen aktivismiin. Adams on liittänyt sen ennen kaikkea oma-apuryhmiin eli vertaistukiryhmien ja liikkeiden organisoimaan toimintaan ammattimaisen sosiaalityön sijaan. Adams kuitenkin näkee myös sosiaalityössä mahdollisuuksia valtaistavalle toiminnalle. Hänen mukaansa sosiaalityön tulisi muuttua asiakaslähtöisempään ja osallistavampaan suuntaan, jotta se voisi

toimia valtaistamisen mahdollistamisena. Marjo Kurosen (2004, 280 – 281) mukaan empowerment-tradition keskeinen väittelynäihe onkin, se että voiko valtaa ammatillisesti antaa vai tuleeeko valta itse ”ottaa”? Tällöin vastakkain asettuvat empowermentin kaksi ulottuvuutta: ammatillinen valtaistaminen ja omaehtoinen valtaistuminen.

Stephen Rosen (2000) mukaan yksilöiden emotionaaliset kokemukset ja käyttäytyminen voivat paljastaa piileviä poliittisia ”totuuksia”, joita tulisi empowerment prosessissa nimetä (naming). Nimeäminen kasvattaa ihmisten tietoisuutta ongelmien poliittisista yhteyksistä ja täten mahdollistuu myös toimiminen tämän tiedon pohjalta. Rosen mallissa kiinnitetään huomiota tilanteen vääränlaiseen, negatiiviseen nimeämistapaan, joka estää näkemästä kykyjä, mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja. uudelleennimeämisen myötä löytyneitä kykyjä, voimavaroja sekä mahdollisuuksia voidaan vahvistaa ammatillisessakin työskentelyssä psykososiaalisen työn kautta (loving). Rosen mallin viimeisessä vaiheessa negatiivinen tila poistetaan uusien, prosessissa löydettyjen voimavarojen avustamana. (Rose 2000; Rose & Black 1985; Hokkanen 2009.)

Bob Mullalyn (2002) empowerment määritelmä on myös yhteiskunnallinen luonteeltaan. Hänen määritelmässään korostuu alistettujen ihmisryhmien empowerment-prosessi, jonka seurauksena näiden ihmisryhmien vieraantumisen sekä vallattomuuden tunteet vähenevät. Ihmiset saavuttavat empowerment-prosessin kautta paremman hallinnan suhteessa omaan elämäänsä ja elinolosuhteisiinsa. Mullaly kuvaa empowerment prosessia kolmen vaiheen kautta tapahtuvaksi. Ensimmäinen vaihe muodostuu yksilöiden tietoisuuden kasvattamisena. Tietoisuuden kasvattamisella tarkoitetaan, että alistettujen ihmisten poikkeavaksi määritelty tilanne ”normaalistetaan” eli se asetetaan sen yhteiskunnalliseen kehykseen. Tämän jälkeen prosessissa tapahtuu kollektivisointi, jolla tarkoitetaan että yksilölle tarjotaan vertaiskokemuksia suhteessa omaan poikkeavaan tilanteeseen. Empowerment-prosessi konkretisoituu aiempien vaiheiden ansioista tilanteen uudelleenmäärittymisenä. Mullalyn malli muistuttaa paljolti Rosen & Blackin empowerment- prosessin kuvausta, mutta Rosen ja Blackin mallissa ei jäädä uuden tiedostuksen tai tilannemäärittelyn tasolle, vaan se edellyttää myös toimintaa tämän uuden tiedostuksen pohjalta.

Tyttötutkimuksessa vallalla on ollut havaittavissa valtaistamiseen kiinnittyvä painotus empowermentiin. Tyttötutkimuksen historiassa on aina ollut tavoitteena auttaa tyttöjä, mutta auttamisen tavat ovat vaihdelleet ajan myötä. Valtaistuminen on konkretisoitunut sorronvastaisena traditiona, arvostuksen lisäämisenä tyttöjen keskuudessa kuin laajemminkin, tyttöjen tietoisuuden lisäämisenä omista oikeuksistaan ja asemastaan, vallan lisäämisenä päätöksenteossa ja yleisesti tuomalla tyttöjen ääni kuuluville heille tärkeistä asioista päätettäessä. Feministisessä tyttötutkimuksen suhde valtaistamiseen on ollut moninainen. Brittiläisessä tutkimuksessa puhuttiin 1970-luvulla tyttöjen emansipoimisesta ja tällöin tyttöjen valtaistamiseen pyrittiin yhteiskunnan sortavien rakenteiden näkyväksi tekemisellä. Pohjoismaisessa tyttötutkimuksessa 1980-luvulla tyttöjen valtaistamiseen pyrittiin naiseuden ylistämisellä, jonka ajateltiin vahvistavan ja valtaistavan tyttöjä. Tyttötutkimuksen voimistuessa suomessa, tutkimuksen alkuvaiheessa käytiin keskustelua tyttöjen ”kompetensseista” ja valtaistumisen tavoite konkretisoitui tyttöyden/naiseuden arvostuksen lisääntymisenä tutkimuksen seurauksena. (Lähteenmaa 2002, 271 – 280.)

Lähteenmaa (2002, 273, 280 – 283) tuo esille kritiikin, jota on osoitettu tyttöjen emansipoimista kohtaan. Nykyisin tyttötutkimuksen valtaistava traditio on saanut osakseen kritiikkiä, koska tyttötutkimuksessa vallalla oleva käsitys tyttöjen moninaisuudesta karttaa yksioikoista ylhäältäpäin tapahtuvaa valtaistamista. Todella hankalaa olisi löytää kaikkia tyttöjä valtaistava ote monien tarpeiden keskellä. Lähteenmaa muistuttaakin, ettei suomessa nykyisin tyttötutkimusta tehdäkään erityisen valtaistavalla otteella, vaan hermeneuttisen tradition kautta.

4.3 Voimavara-näkökulma

Suomeen empowerment -käsité on kantautunut voimavarakeskeisen keskustelun kautta, jonka painopisteet ovat hiukan eroavat kriittiseen traditioon verrattuna. Empowerment suomennetaan usein valtaistumisen rinnalla voimaraistumiseksi ja voimaantumiseksi. Empowerment liitetään kriittisen tradition rinnalla siis myös tuoreempaan käsitteeseen, voimavarakeskeiseen sosiaalityöhön.

Voimavarakeskeisessä sosiaalityössä empowerment on erittäin keskeinen käsite ja se nimetään sosiaalityön tavoitteeksi.

Empowermentin tuoreemmassa näkökulmassa keskeisellä sijalla nähdään yksilön tietoisuuden sisältämät muutosmahdollisuudet, jotka aiemmassa empowermentin ymmärrystavassa oli myös esillä, mutta yksinään riittämätön tavoite. Näkökulman muutos ei ole irrallinen muusta yhteiskunnallisesta ilmapiiristä, joten se mukailee yhä individualistisempaa ihmiskäsitystä sekä yhteiskunnallisten ymmärrystapojen pluralisoitumista. (Hokkanen 2009, 324.)

Ilmari Rostila (2001, 40 – 42) nimeää empowermentin toimintavoiman kasvattamiseksi voimavarakeskeisessä sosiaalityössä. Toimintavoiman kasvaminen merkitsee yksilön omien valintojen sekä sosiaalisen ympäristön kohtaamista ja empowerment konkretisoituu näiden kahden ihannetilaksi. Tällaisessa sosiaalityössä prosessi määrittyy asiakkaan henkilökohtaiseksi prosessiksi, jota sosiaalityöntekijä voi olla tukemassa. Yksi tämän näkökulman peruserätyksi on asiakkaan itseparantumiseen luottaminen ja luonnollisestikin prosessissa huomio kohdistuu vahvasti yksilöön. Voimavara- näkökulmallakin on yhteys kriittiseen traditioon, mutta voimavarakeskeinen näkökulma empowermentiin on huomattavasti yksilökeskeisempi, jolloin yksilöön kohdistuvat toimet ja vaatimukset ovat esillä. (Kuronen 2004, 282).

Dennis Saleebey (2002a, 1 – 22) on empowermentin voimavarakeskeisen näkökulman keskeisiä vaikuttajia ja hän määrittelee empowermentin sekä tavoitteeksi että prosessiksi, jossa yksilöitä, ryhmiä, perheitä ja yhteisöjä autetaan löytämään resursseja ja ratkaisuja omaan tilanteeseensa itsestään ja ympäristöstään. Saleebeyn mallissa on vahvasti esillä asiakkaan aktiivisuus sekä usko ihmisen jatkuvaan kasvuun sekä siihen, että yksilöillä on kyky muuttaa omaa elämäänsä. Saleebey puhuu itseparantumisesta, jolla hän tarkoittaa, että traumaattisista kokemuksista huolimatta yksilön resurssit ovat uusiutuvia ja niiden uusiutumista ja kasvamista voidaan tukea myös ammatillisessa työssä. Jokaiseen ihmiseen sisältyvä voima sekä potentiaali voi olla myös erilaisten olosuhteiden, ihmissuhteiden sekä vaikeiden kokemusten myötä vaiennettu. Erilaiset tilanteet sekä olosuhteet

voivat siis tukea, vapauttaa tai tuhota voimavaroja.

Saleebey (2002a, 9 – 10, ks. Saleebey 2002b.) korostaa empowermentin yhteydessä mahdollisuuksien ja toivon näkökulmaa ja kuvaa empowermentia vapautumisena (liberation). Hänen mukaansa ihmisten täytyy usein lyöttäytyä yhteen, jotta saavat äänensä kuuluviin. Vapautuminen on kollektiivista toimintaa, jossa vapautuu energiaa, joka käynnistää kriittistä ajattelua sekä auktoriteettien kyseenalaistamista ja jossa luodaan uudenlaisia toimintatapoja. Toisaalta, vapautuminen voi todentua myös pienempänä, yksilöllisenä muutoksena. Positiivisen prosessin myötä yksilö kokeilee uudenlaisia käyttäytymismalleja, luo uusia ihmissuhteita sekä tekee uusia sitoumuksia elämässään.

Myös Marc Zimmermanin (1990) nimeämä ”psykology empowerment” asemoituu voimavara-näkökulmaan. Psykologisen voimaantumisen käsite liittyy empowermentin yksilö-tasoon ja sen analyysiin. Zimmerman liittää omassa määritelmässään empowermentin vahvasti kansalaisosallisuuden roolin empowerment-prosessissa. Hän haluaa kuitenkin erottaa psykologisen voimaantumisen käsitteen puhtaasti yksilöllisesti painottuneista empowermentin ymmärrystavoista, koska ne jättävät huomiotta toimintaympäristön olosuhteet. Zimmerman yhdistää määritelmässään yksilöön liittyvät tekijät, luonnolliset auttamisverkostot sekä sosiaalipolitiikan. Hän kuvaa empowermentia kontekstuaaliseksi käsitteeksi, jossa yksilöllisen tason analyysissä otetaan huomioon ympäristölliset sekä kulttuuriset tekijät. (Zimmerman 1990, 169 – 177; Zimmerman & Rappaport 1988, 725 – 727.)

Rostila (2001, 41) puhuu toimintavoiman kasvusta, jolla hän tarkoittaa ihannetilannetta, jossa yksilön valinnat ja sosiaalisen ympäristön mahdollisuudet kohtaavat. Hänen mukaansa toimintavoimaa (empowerment) voidaan kasvattaa toimintamahdollisuuksien muuttamisella asiakkaan kanssa yhdessä. Kuronen (2004) varoittaa, että yksilön aktiivisuuden ja valintojen korostamisessa on vaarana, että rakenteellinen eriarvoisuus ja valtasuhteiden epäsuhta jäävät huomiotta, jotka taas kriittisessä traditiossa ovat keskiössä. Myös Juha Siitonen (1999, 117 – 118)

näkee tärkeäksi sen, että tiedostetaan myös se, että voimaantumista voidaan estää ulkopuolelta. Tämä on havaittu useiden vähemmistöjen hyvinvointia edistävien interventoiden tutkimuksen yhteydessä. Tutkimuksissa on havaittu, että yhteiskunnan sosiaalinen rakenne, sosiaaliset olosuhteet ja toiset ihmiset voivat estää yksilöitä ja ryhmiä tuntemasta itseään arvokkaaksi.

Siitonen (1999, 91 – 93) on pyrkinyt määrittelemään empowerment-käsitettä kirjallisuuden ja empirian perusteella ja hänen mukaansa käsitteelle on mahdotonta löytää yhtenäistä määritelmää. Hän nostaa esille käsitteen määrittelyn vaikeuden, kun tieteellisessä keskustelussa usein päädytään lohduttomasti toteamaan, että ”voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään, voimaa ei voi antaa toiselle”. Tällöin on erityisen vaikeaa määritellä se, että mitkä seikat aiheuttavat voimaantumista, millainen on voimaantunut ihminen tai miten yksilö voi itse voimaantua. Tutkimuskirjallisuuden pohjalta Siitonen kuitenkin päätyy määritelmään, jonka mukaan empowerment on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, jonka lähtökohtana on yksilö itse.

Henkilökohtaisen aspektin muodostaa oma halu muutokseen, omien päämäärien asettaminen, luottamus omiin mahdollisuuksiin sekä näkemys itsestä ja omasta tehokkuudestaan. Sosiaalisen aspektin tähän prosessiin tuo se, että tässä prosessissa ovat merkityksellisiä muiden ihmisten toiminta, sosiaaliset olosuhteet sekä sosiaaliset rakenteet. Siitonen nostaa toimintaympäristön olosuhteet tärkeiksi tässä prosessissa ja toteaa, että tietyissä olosuhteissa voimaantuminen on todennäköisempää kuin toisessa. Siitonen kuvaa voimaantunutta ihmistä sellaiseksi, joka on löytänyt omat voimavaransa ja on ulkoisesta pakosta vapaa eli itse määrittää omaa elämäänsä. (Siitonen 1999, 118.)

Vaikka toista ihmistä ei suoranaisesti voi voimaannuttaa eli luovuttaa voimaa/valtaa, niin voimaantumiseen tähtäävässä toiminnassa voidaan luoda mahdollistavat olosuhteet tälle prosessille. Siitonen (1999, 131) puhuukin ”mahdollistavasta kontekstista”, jolle ominaista on mm. se, että yksilöä kunnioitetaan sellaisena kuin hän on. Voimaantumiselle tärkeää on se, että yksilöllä ei ole kokemusta ulkoisesta paineesta muutokseen itsessään. Tällöin hän Siitosen mukaan kokee vapauden-

tunnetta, ennakkoluulottomuutta, turvallisuutta, ympäristön demokraattisuutta ja hyväksyntää.

4.4 Tutkimukseni näkökulma

Empowermentia on mielekästä eritellä sen kantasanojen mukaisesti. Kurosen (2004b) mukaan käytettävä kantasana ei olekaan merkityksetön, vaan se ilmaisee käyttäjänsä valintaa sekä kannanottoa empowermentin luonteesta. Tutkimuksessani en arvioi Empowermentia puhtaasti kummastakaan näkökulmasta, vaan etsin tyttöjen kerrotuista kokemuksista empowermentin kaikenlaisia ulottuvuuksia. Tällöin Empowerment-näkökulmassa voidaan nähdä sekä yksilöllisiä, että yhteiskunnallisempia ulottuvuuksia ihan sen mukaan, millaista tietoa tytöt tuottavat omasta voimaantumisestaan/valtaistumisestaan.

Ymmärrän empowermentin prosessiksi, joka käynnistyy yksilön epätyytyttäväksi määrittelemästä tilanteesta. Prosessin seurauksena yksilö kokee lisääntyntä voiman- ja vallantunnetta. Tämä prosessi voi olla seurausta useista päällekkäisistä ja ehkä yhtäaikaisista elementeistä, jotka voivat painottua yksilöllisiksi, kuin myös yhteisöllisiksi. Tässä työssä käytän käsitettä voimaantuminen tai valtaistuminen, viitaten tyttöjen omaehtoiseen prosessiin. Empowerment voimauttamisena ja valtaistamisena rajautuu tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Valtaistava traditio on ollut vahvasti vaikuttamassa siihen, ettei empowermentia voi ajatella yksioikoisesti niin, että ”voimautamme” yksilöitä elämään yhteiskunnassa, joka ei muutu tarpeita vastaavammaksi. Pelkkä yksilökeskeinen voimavarapuhe ei siis ole riittävä eikä realistinen tavoite, jos tavoitellaan kestäväää kehitystä. Kumpikaan näkökulma ei ole mielekäs yksinään, koska näkökulma kapeutuu liikaa. Hokkanen (2009, 332) kuvaa tätä näkökulmien dialogia siten, että hyvä yhteiskuntapolitiikka on parasta sosiaalityötä, muttei se silti poista sosiaalityön tarvetta.

Voimaantumista voidaan myös pitää valtaistumisen esiasteena. Yksilö voi kokea voimaantumisen elämän merkityksen ja laadun parantumisena, joilla voi olla positiivinen vaikutus itsetuntoon ja yksilön toimijuuteen. Hokkasen mukaan valtaistuminen voi jopa edellyttää ensin voimaantumista. (Hokkanen 2009, 334).

Oletan, että empowerment-prosessi on haastattelemillani tytöillä eri vaiheissa ja parhaimmillaan ne tarjoavat aineistoa monipuoliseen teoreettiseen analyysiin. Oman ymmärrykseni mukaisesti empowerment ei ole vain yksilöllinen kokemus, vaan siihen liittyy vahvasti yhdessä tekeminen ja toimijuuden lisääntyminen. Tässä tutkimuksessa näkökulma voimaantumiseen muotoutuu yhteistoiminnallisuudesta, mikä sopii sukupuolisensitiivisen nuorisotyön toimintaympäristöön. Voimaantumisen elementit haastattelemieni tyttöjen kohdalla voivat sisältää sekä yksilöllistä tukea, kuin myös yhteisöllisiä elementtejä sekä näiden limittymistä prosessissa.

Ensisijaisesti olen kiinnostunut tyttöjen yksilöllisestä voimaantumisen prosessista, jonka merkitykset muodostuvat yksilön omien kokemusten kuvaamisesta. Yhdyn Siitosen (1999, 93) ajatukseen siitä, ettei ihminen voimaannu ulkoisesta pakosta. Ymmärrän voimaantumisen yksilön omaehtoiseksi prosessiksi, mutta oletan, että ympäristön olosuhteet voivat olla tukemassa tai estämässä tätä prosessia. Tutkimuksessani olen kiinnostunut tyttöjen voimaantumisprosessista sekä sukupuolisensitiivisen nuorisotyön tarjoamasta tuesta tähän prosessiin. Siitosen (1999) mukaan voimaantumisprosessissa toimintaympäristön olosuhteilla on merkitystä ja voimaantuminen on todennäköisempää, jos olosuhteet tukevat sitä. Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön, jota kutsun myös sukupuolisensitiiviseksi tyttötyöksi, asemoin tyttöjen prosessia tukevaksi ja mahdollistavaksi toimintaympäristöksi.

5 Tutkimuksen toteutus

5.1 Tutkimustehtävä

Jari Eskola (2010, 179) jakaa tutkimusprosessin viiteen vaiheeseen. Tutkimusprosessi alkaa tutkimuksen ja ilmiön hahmottamisella. Aloitin tutkimusprosessini tutkimuksen ja ilmiön hahmottamisen kirjallisuuteen perehtymisellä. Enemmän luettuani tutkimusongelma rajautui yhä enemmän ja perehdyin kirjallisuuteen vahvemmin tietynlainen näkökulma mielessäni, jonka avulla kirjallisuudesta suodattui epäoleellinen pois. Myös harjoittelukokemukseni Oulun Tyttöjen Talolla ja työskentely ohjaajana on ollut vaikuttamassa tutkimusprosessiin ja tutkimusongelman jäsentämiseen.

Tutkimuksessani selvitän sekä teoreettisesti että empiirisesti tyttöjen kokemuksia sukupuolisensitiivisestä nuorisotyöstä, eli tyttötyöstä. Kiinnostukseni kohdistuu siihen kuinka osallisuus tällaisesta toiminnasta on ollut tukemassa tyttöjen voimaantumisen prosessia, millaisia teemoja tytöt nostavat esille sen yhteydessä. Tutkimuksessani keskeisimmät käsitteet tutkimusongelmasta käsin ovat sukupuolisensitiivisyys, tyttöys ja voimaantuminen. Tutkimuskysymykseni on:

- **Kuinka osallistuminen sukupuolisensitiivisen nuorisotyöhön tukee tyttöjen voimaantumisen prosessia?**

Tutkimuksessani selvitän, että millaiset tekijät ovat merkityksellisiä tässä Empowerment- prosessissa. Tuon aineiston kuatta esille millaisena prosessi ja lopputulos näyttäytyvät tyttöjen omista kokemuksista. Selvitän myös, että miten empowerment-näkökulmasta tutut teemat näyttäytyvät tyttöjen kuvaamassa muutosprosessissa.

5.2 Tutkimusaineisto

Keräsin tutkimusaineistoni teemahaastattelujen muodossa Oulun Tyttöjen Talolla Keväällä 2013. Tyttöjen Talo tarjoaa ryhmämuotoista sukupuolisensitiivistä nuorisotyötä sekä yksilötyötä 12 – 27 vuotiaille tytöille ja nuorille naisille. Tyttöjen Talon ikäraja ohjasi haastateltavien tyttöjen iän rajaamista myös tutkimuksessani. Työskennellessäni Tyttöjen Talolla avoimessa toiminnassa, huomasin että siihen osallistuvat tytöt ovat pääsääntöisesti täysi-ikäisiä. Tyttöyttä ei tyttötytöissä rajata tiukasti iän mukaan, vaan ajatellaan että se on enemmänkin sosiaalinen kategoria ja tyttötytöiden tytöt voisivat muussa yhteydessä määrittyä myös nuoriksi naisiksi. (Ojanen 2011, 9 – 44.) Tutkimukseeni valikoituneet tytöt (N=8) ovat iältään 19 – 26-vuotiaita.

Esittelin tutkimukseni tytöille Oulun Tyttöjen Talon avoimessa toiminnassa kevään 2013 aikana, koska ajattelin näin saavuttavani mahdollisimman laajan kuulijakunnan. Avoin toiminta sananmukaisesti avointa kaikille 12 – 27-vuotiaille tytöille ja muistuttaa toimintatavoiltaan tavallista nuorisotaloa. Avoimen toiminnan aikana on mahdollista viettää aikaa muiden tyttöjen kanssa sekä mahdollisuus yksilölliseen keskusteluun työntekijän kanssa. Avoimesta toiminnasta tutkimukseeni motivoitui kahdeksan tyttöä. Haastattelut toteutin keväällä 2013 Oulun Tyttöjen Talolla ja ne kestivät keskimäärin puoli tuntia. Haastattelutilanteessa nauhoitin haastattelut.

Työskentelen Oulun Tyttöjen Talolla mikä asettaa tutkimukselleni selviä haasteita, kuin myös voimavaroja. Etuna tutkimukselleni on, että olen kaikille tytöille jollain tasolla tuttu ja edustan Tyttöjen Taloa. Tyttöjen Talolla käyminen on heidän oma valintansa sekä vapaaehtoista ja käymisen jatkuminen on osoitus siitä, että he jollain tasolla kokevat saavansa siitä jotain positiivista arkeensa. Tyttöjen Talo ei siis edusta koulua tai muuta nuoren mahdollisen ”kapinan” kohteena olevaa instituutiota, jotka voivat olla Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen (2011, 133) mukaan haasteellisia tutkimustilanteita. Heidän mukaansa nuorten kohdalla olisi positiivista, jos haastattelukertoja voisi olla useampia ja että haastattelut voisi suorittaa rauhallisessa paikassa.

Päädyn kuitenkin haastattelemaan jokaisen tytön ainoastaan kerran, koska haasteeksi olisi muodostunut aikarajat sekä tyttöjen motivoiminen uusiin haastatteluihin. Haastattelujen aikaan Oulun Tyttöjen Talo oli menossa väliaikaisesti kiinni muuton takia, mikä olisi vaikeuttanut uusien haastattelujen suunnittelemista. Kaikki nämä seikat vaikuttivat siihen, että tyydyin suorittamaan kaikkien tyttöjenkohdalla haastattelun yhden kerran.

Tutkimusongelman kautta haastatteluissa käsiteltiin teemana Tyttöjen Talolle päätyamisen syitä. Tämänhetkisen kokemukseni perusteella tytöillä on ollut hyvin erilaisia syitä Talolle saapumiselle ja osalla tytöistä on varsin vaikeitakin kokemuksia taustallaan. Työsuhteen vuoksi en voinut suoda tytöille sen kaltaista anonymiteettiä, kuin esimerkiksi nimetön lomaketutkimusaineisto soisi. Tätä asiaa käsitelin tyttöjen kanssa ennen haastattelujen suorittamista. Oman näkemykseni mukaan tutkimuksellani ei ole negatiivisia vaikutuksia tyttöjen arkeen Oulun Tyttöjen Talolla.

Ennen haastatteluja kerroin tytöille mitä luottamuksellisuus tässä nimenomaisessa tilanteessa pitää sisällään. Painotin heille, että säilytän aineistoja siten, ettei aineistoja pääse varmuudella näkemään tai kuulemaan kukaan muu minun lisäkseni. Kerroin myös, että raportoinnin jälkeen poistan kaiken aineiston koneeltani ja nauhurista. Tämän lisäksi luottamuksellisuus liittyy siihen, ettei valmiista tutkimusraportista voi tunnistaa ketään yksittäistä henkilöä kuvauksien tai sitaattien perusteella.

Haastattelutilanteissa havaitsin teemahaastattelun eduksi sen, että se mahdollistaa haastatteluun motivoinnin haastattelun aikana. Osa tytöistä oli hyvin lyhytsanaisia ja he vaativat huomattavasti johdattelua aiheeseen ja paljon tarkentavia kysymyksiä. Näkisin, että tulevissa tutkimuksissa haastattelun ja lomakkeen tai haastattelun ja esimerkiksi tarinoiden yhdistelmä voisi olla sellainen, mikä toimisi näiden tyttöjen kohdalla. Tällöin haastatteluaineistoon ei kohdistuisi niin suuria vaateita tutkimuksen ainoana aineistona.

Aineiston keräyksen jälkeen litteroin aineiston. Johanna Ruusuvuoren (2010, 424) mukaan litteroinnin tarkkuus määrittyy tutkimusongelman ja metodisen lähestymistavan mukaisesti. Vuorovaikutusta tutkittaessa litteroinnin tulee sisältää puheen sisällön lisäksi tauot, katkokset ja puhumisen tavan. Haastattelun asiasisällöstä kiinnostuneen ei Ruusuvuoren mukaan tarvitse olla analyysissään näin tarkka. Tällöin tärkeää on litteroida sekä haastateltavan että haastattelijan puheenvuorot, jolloin on mahdollista arvioida myös sitä, että kuinka kysymysten esittämistapa on voinut olla vaikuttamassa vastaukseen. Tutkimuksessani olen kiinnostunut tyttöjen kokemuksista, en niinkään haastattelutilanteen yksityiskohdista, jolloin litterointini ei tarvitse sisältää kaikkia vuorovaikutuksen yksityiskohtia.

Litteroin tekstin haastatteluiden mukaisesti sanasta sanaan. Kahdeksan tytön haastatteluista muodostui litteroinnin myötä (72) sivua analysoitavaa aineistoa. Haastattelutallenteita kuunnellessani päädyin jättämään litteroinnin ulkopuolelle joitain sellaisia keskustelun osia, joissa puhumme tutkimusongelman ulkopuolisista asioista. Voidaan ajatella, että aineiston analyysi alkaa jo litterointivaiheessa, kun tutkijan oman huomiokykynsä mukaisesti rajaa aineistosta pois sellaista informaatiota, jolla ei arvioi olevan tutkimuksellista relevanssia (Ruusuvuori 2010, 428). Litteroinnin yhteydessä identifioin haastateltavat antamalla haastatelluille tutkimusnimen N1 – N8. Samassa yhteydessä anonymisoin aineiston eli poistin sieltä kaikki suorat tunnistetiedot, kuten nimet.

Aineiston riittävyys on asia, johon ei ole helppoja vastauksia. Eskolan (2007, 40) mukaan haastattelujen määrää voi lähestyä tilastollisen näkökulman kautta, jolloin merkittävää on se, että perusjoukosta saadaan edustava otos tutkimukseen. Eskola toteaa kuitenkin, ettei otos ole teemahaastatteluissa niin merkittävä seikka, koska aineiston voidaan luonnehtia olevan sattumanvaraisesti valittu ”näyte” perusjoukosta. Aineisto ei tällöin ole ensisijaisesti tilastollisesti edustava eikä täten tilastollisesti yleistettävissä. Tästä huolimatta se voi sisältää teoreettisesti mielenkiintoisia johtopäätöksiä. Eskolan mukaan opinnäytetyöhön sopivan haastatteluiden määrä teemahaastatteluiden kohdalla voisi olla noin 6 – 8 haastattelua, joissa riittää analysoitavaa.

Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2013, 83, 87) huomauttavat, että laadullisessa tutkimuksessa on erittäin hankalaa määritellä ehdotonta rajaa riittävälle aineistolle. Heidän mukaansa merkittävää on se, että aineistoa on tarpeeksi kattamaan se perusjoukko, johon analyysi kohdistuu. Tärkeää haastattelututkimuksessa haastatteluiden määrän sijaan on myös se, että tiedonantajien valinta on harkittua ja kuinka valinta täyttää tarkoituksenmukaisuuden kriteerit. Jari Eskolan ja Juha Suorannan (1996, 31) mukaan laadullisen tutkimuksen yhteydessä voitaisiin tilastollisen yleistettävyyden sijasta kiinnittää huomiota teoreettiseen yleistettävyyteen, jossa merkittävää ei ole aineiston koko vaan tulkintojen syvyys ja kestävyys.

Omassa informanttien valinnassani suhtauduin kaikkiin Oulun Tyttöjen Talolla käyviin tyttöihin tasa-arvoisesti informantteina tutkimusongelmani kautta, koska heillä kaikilla on omakohtainen kokemus sukupuolisensitiivisestä nuorisotyöstä. Oulun Tyttöjen Talon kävijämäärään suhteutettuna haastattelujen määrä on varsin suuri ja suuremman joukon motivoiminen haastatteluihin olisi vaatinut pitkän ajan, joka taas ei sovi opinnäytetyön aikarajoihin.

Aineiston riittävyttä voidaan lähestyä myös saturaation, kylläntymisen käsitteen kautta (Tuomi & Sarajärvi 2013, 87). Jari Eskolan ja Juha Suorannan (1996, 35) mukaan tietty määrä tapauksia tuo esiin teoreettisen peruskuvion mikä tutkimuksessa on mahdollista kuvata eikä lisäaineisto tuota uutta informaatiota. Saturaatiossa kerätty aineisto alkaa toistamaan itseään eli tiedonantajat eivät tuota tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. Saturaation hyödynnettävyys toki riippuu myös siitä etsitäänkö aineistosta samanlaisia piirteitä vai eroavaisuuksia ja eroavaisuuksien tutkiminen vaatiikin suuremman aineiston. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 87.) Omassa tutkimuksessani etsin samankaltaisuuksia niiden teemojen suhteen, jotka ovat tyttöjen voimaantumisprosessiin vaikuttaneet.

5.3 Tutkimusmenetelmät

Oma tutkielmani paikantuu ainakin jollain tasolla osaksi tyttötutkimusta. Tyttötutkimus on monitieteistä ja tutkimusten metodologiat muotoutuvat yksittäisten tutkijoiden oppiaineiden mukaisesti, mutta tyttötutkimuksen keskuudessa on myös yhteneväisiä metodologisia ratkaisuja. Tyttötutkimukselle ominaisia metodologisia ratkaisuja on se, että ne usein sisältävät kulttuurin tutkimuksen piirteitä ja niissä on usein laadulliselle tutkimukselle tuttuja lähestymistapoja aineiston keräämisessä sekä analysoinnissa. Tyttötutkimuksen keskuudessa aineistona toimii usein haastattelu- ja havainnointiaineistot, tyttöjen tekstit tai esimerkiksi verkkoyhteisöt. (Ojanen 2011, 19 – 20.) Tässä mielessä seuran tyttötutkimuksen metodologisia traditioita, vaikka ensisijaisesti metodologia ja menetelmät on tulleet valituksi tutkimusongelmasta käsin.

Tutkimukseni on laadullinen. Laadullinen tutkimus on kokoelma erilaisia traditioita, lähestymistapoja, aineistonkeruumenetelmiä sekä analyysimenetelmiä eikä se rajaudu vain tietyn tieteenalan metodologiaksi. Yhteistä kaikelle laadulliselle tutkimukselle on se, että sen keskiöön asettuvat ihmisten merkitykset. Laadullinen tutkimus perustuu enemmän aineistolähtöiseen (induktiiviseen) kuin teorialähtöiseen (deduktiiviseen) päättelyyn. Laadullisessa tutkimuksessa peruseriaate on se, että siinä liikutaan yksittäisistä havainnoista yleisempiin. Sitä ei voi kuitenkaan kuvata puhtaan aineistolähtöiseksi, vaan sitä kuvaa abduktiivisen (teoriasidonnainen) päättelyn käsite. Tällöin aineistosta tehdyille löydöille etsitään tukea teoriasta. Abduktiiviseen päättelyyn liittyy myös se tieto, että aineiston tarkastelua ohjaa tutkijan ennakkokäsitykset ja tieto tutkimusaiheesta. (Alasuutari 2011, 5 – 16.) Kvantitatiivisessa tutkimuksessa korostuu yleistettävyyden, ennustettavuuden ja kausaaliyhteydet, kun taas kvalitatiivinen tutkimus korostaa kontekstuaalisuutta, tulkintaa ja toimijoiden näkökulman ymmärtämistä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 21 – 22.)

Tutkimuksessani olen hyödyntänyt puolistrukturoitua teemahaastattelua aineiston keräämiseen ja niiden avulla olen pyrkinyt saamaan esille tyttöjen näkökulmia ja asioille antamia merkityksiä. Tutkimushaastattelumenetelmistä teemahaastattelu on melko yleinen tapa kerätä laadullista aineistoa

yhteiskuntatieteissä. Teemahaastattelua voi kuvata keskustelunomaiseksi tavaksi haastatella eikä siinä ole tarkkaan laadittua haastattelurunkoa. Teemahaastattelua varten teema-alueet määritellään etukäteen, mutta kysymysten tarkkaa muotoa tai järjestystä ei määritellä tarkasti. Valitut teema-alueet ohjaavat haastattelutilanteessa keskustelua ja ne kaikki käydään kaikkien haastateltavien kanssa läpi. Teemahaastattelu on astetta jäsennellympi, kuin esimerkiksi avoin haastattelu, joka on jo varsin lähellä keskustelua. (Eskola & Vastamäki 2007, 25 – 27; Eskola 2007, 33.) Yhdenmukaisuuden vaade teemahaastattelujen kohdalla vaihtelee suuresti tutkimusten välillä avoimen haastattelun tyyppisestä aina strukturoidusti etenevään haastatteluun.

Tutkimuksessani teemahaastattelurunko oli sama kaikkien haastateltavien kohdalla ja ideana haastatteluissa oli, että etenen varsin strukturoidusti haastattelurungon mukaisesti kaikissa haastatteluissa. Kaikkien haastateltavien kanssa käytiin kaikki haastatteluteemat läpi, mutta käsiteltyjen teemojen laajuus ja syvyys vaihtelivat suuresti tyttöjen oman kiinnostuksen mukaisesti. Joidenkin haastateltavien kanssa aikaa kului varsin paljon sen selventämiseen, mitä varsinaisilla teemoilla tarkoitettiin ja millaisia asioita niihin liittyi. Joissain haastatteluissa poikettiin myös ”sivupoluille”.

Haastattelu on menetelmänä luonteeltaan joustava. Haastattelun eduiksi voidaan mainita se, että siinä on mahdollista suunnata tiedonkeruuta sekä saada selvennyksiä vastauksille sekä saada selville vastausten taustalla olevia motiiveja ja ei-kielelliset vihjeet haastattelutilanteessa auttavat ymmärtämään haastateltavan viestiä. Lisäksi haastattelututkimus asettaa haastateltavan aktiiviseen tiedontuottajan asemaan ja auttaa syventämään kerättyä tietoa tilanteessa. Haastattelun avulla voi olla helpompi kerätä tietoa aroista ja vaikeista asioista. Tätä oletusta on myös problematisoitu ja esitetty, että esimerkiksi kyselylomake voisi olla haastatellulle parempi tapa kerätä tietoa vaikeista aiheista, koska se mahdollistaa anonymiteetin. (Hirsjärvi ja Hurme 2011, 35.)

Tieto tutkimukseen osallistuvien tyttöjen mahdollisista erityispiirteistä vaikutti tutkimusmenetelmään liittyvään valintaani. Tavoitteeni valinnassa oli se, että tutkimustilanne olisi tasa-arvoinen kaikille tytöille. Kirjoitettujen tarinoiden kerääminen tai kirjallisen lomakkeen käyttäminen olisi asettanut

epätasa-arvoiseen asemaan sellaiset tytöt, joilla on kirjoittamiseen tai lukemisen vaikeutta. Halusin, että haastattelutilanne on mahdollisimman vapaamuotoinen, jonka aremmatkin tytöt kokevat luontevaksi.

Tietyissä tilanteissa haastattelu on perusteltu päätös suhteessa esimerkiksi lomatutkimukseen. Hirsjärvi ja Hurme (2011, 36 – 37) toteavat, että lomaketutkimusten kohdalla on havaittu, että varsinkin vähän koulutusta saaneiden aikuistenkin kohdalla on lukemisvaikeuksia, mikä vaikeuttaa tutkimukseen vastaamista. Mielestäni oli järkevää kerätä tietoa haastattelemalla ja ettei myöskään haastattelutilanne ollut liian strukturoitu. Hirsjärvi ja Hurme (2011, 37) nostavat esiin myös sen seikan, että tutkijan laatimat vastausvaihtoehdot harvoin tavoittavat vastaajien ajatusmaailmaa ja maailmankuvaa. Tämä on tärkeä seikka, jolla perustelen omaa valintaani käyttää menetelmänä teemahaastattelua. Tulen erilaisesta ympäristöstä ja edustan erilaista maailmaa tytöille ja tahdoin, että he voivat tutkimuksessa käyttää mahdollisimman omaa ilmaisuvoimaista tapaansa tuoda kokemuksiaan esiin.

Haastatteluteemoja valittaessa tulee tukeutua oman ennakkokäsityksen lisäksi aiheeseen liittyvään tieteelliseen kirjallisuuteen. Jos teemat eivät ole johdettu mistään teoriapohjasta, on niiden analysoiminen todella hankalaa (Eskola ja Vastamäki 2007, 34). Operationalisointi on yksi tapa muodostaa teemarunko. Tällöin teemat johdetaan teoriasta, jolloin teoreettinen käsite muutetaan mitattavaan muotoon, haastatteluteemoiksi. Oleellisimpia teemoja valittaessa on oman tutkimusongelman monipuolinen pohdiskelu tärkeää, koska kaikki kysymykset tulee johtaa siitä. Yksinkertaistetusti haastattelun kysymykset saavat ”oikeutuksensa” tutkimusongelmasta käsin. (Eskola & Vastamäki 2007, 34; Eskola 2007, 38 – 39.)

Tutkimuksessani perehdyn nuorten omiin ajatuksiin ja kokemuksiin, joten on ensiarvoisen tärkeää, että käsitteet ovat sellaisia, jotka myös todellisuudessa kuvaavat heidän elämismaailmaansa. Laadullisen tutkimuksen tehtävä ei ole ainoastaan, että pyydetään vastauksia tutkijan konstruoimiin kysymyksiin tutkijan konstruoimilla käsitteillä, vaan vastaajat voivat vapaasti tuottaa käsitystään tutkittavasta asiasta (Eskola 2010, 182). Tämä kuvaa hyvin omaa ymmärrystäni tutkimuksen tavoitteista ja haastattelun vahvuus on se, että teemoja voi käsitellä eri henkilöiden kanssa eri laajuuksissa heidän oman

kiinnostuksensa mukaan. Haastattelutilanne on vapaamuotoinen eikä liian strukturoitu, jolloin keskusteluun on mahdollista nousta myös olennaisia teemoja, joista en ole ollut tietoinenkaan teemoja laatiessani. Kaikki teemat eivät kosketa henkilökohtaisesti kaikkia haastateltavia, jolloin teemoista irtaantumisen ja luopumisen taito nousee tärkeäksi (Eskola & Vastamäki 2007, 37).

Kuvaamalla tarkasti kaikki tutkimuksen vaiheet, tutkimuksen läpinäkyvyys mahdollistuu koko prosessin ajalta. Eskolan ja Suorannan (1996, 104 – 105) mukaan analyysi muodostaakin usein laadullisen tutkimuksen haasteellisimman vaiheen. Tähän vaiheeseen ei ole olemassa selkeitä työskentelyohjeita eikä aineiston analyysiin ole löydettävissä yhtäläillä tietoa, kuin aineiston keräykseen liittyvään vaiheeseen. Laadullisessa tutkimuksessa analyysivaiheessa ilmiötä pyritään pelkistämään, ryhmittelemään ja abstrahoimaan. Pelkistämällä tarkoitetaan ilmiön yksinkertaistamista ja tiivistämistä niin, että olennainen tieto ilmiöstä välittyy tutkimukseen. Abstrahointi eli käsitteellistäminen tarkoittaa tapaa, jolla aineiston käsitteitä muutetaan yksityistä kokemusta kuvaavasta kuvaamaan sen sijaan yleisempää ilmiötä. Tällöin oleellinen tieto muutetaan aineistosta yleiskäsitteiksi, jotka kuvaavat laajempaa ilmiötä. Strukturoimattomissa/puolistrukturoidun haastattelun haasteena on se, että niistä syntyy paljon tarpeetontakin materiaalia. Teemahaastattelun aineisto voi paisua todella suureksi ja teemoittelun ja käsitteellistämisen kautta se tiivistyy esitettävään muotoon. (Lämsä 2011.)

Luokittelu on vain osa varsinaista analyysiä eikä aineistoa voi jättää ”puhumaan puolestaan”. Aineistoa täytyy siis tietoisesti lähteä työstämään, koska se itsessään ei tarjoa vastauksia tutkimuskysymykseen. Merkittävä valinta aineiston analyysin suhteen on se, että lähdetäänkö sitä analysoimaan aineisto- vai teorialähtöisesti. (Eskola & Suoranta 1996, 111.) Olen käyttänyt aineiston analyysissä laadullista teoriasidonnaista sisällön analyysiä. Tutkimuksessani teoreettinen viitekehys on ohjannut tutkimusta alusta asti, joten teemahaastattelurunkokin pohjautuu sille. Lähden analysoimaan aineistoa teorialähtöisesti, jolloin aineiston rinnalla kulkee koko tulosluvun ajan tutkimukseni teoreettinen taustakirjallisuus. Teorialähtöisessä analyysissä ilmiöstä jo aiemmin tiedossa oleva ohjaa sitä, miten aineisto hankitaan sekä miten ilmiötä käsitellään. Teorialähtöisen analyysin yhteydessä usein puhutaan deduktiivisesta päättelystä, jossa teorialla on varsin merkittävä vaikutus myös tutkimuksen tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 97 – 98.)

Teemoittelulla tarkoitetaan tutkimusongelman kannalta oleellisten asioiden esiin nostamista aineistosta, mutta pelkästään tämä ei riitä. Jotta ilmiöstä saadaan syvällisempi kuva, tulee aineistosta esiinnousseita teemoja keskusteluttaa teorian kanssa ja löytää yhdistäviä tekijöitä. (Lämsä 2011.) Eskola (2010, 183) muistuttaa laadullisen tutkimuksen luonteesta, jolloin aineisto ei voi tarjota niin yksiselitteisiä tuloksia, etteikö ne vaatisi rinnalleen teoriaa ja aiempaa tutkimusta. Yhdyn Eskolan ajatukseen siitä ettei tutkimuksen tarkoitus olekaan esitellä aina vain uusia tuloksia, vaan yhdistää uusi tieto aiheesta käytyyn laajempaan tutkimukselliseen keskusteluun.

Sisällön analyysin avulla tutkitaan erilaisia kieleen perustuvia aineistoja, kuten videoita tai haastatteluja, jotka on saatettu kirjalliseen muotoon. Voidaan ajatella, että kielen avulla ihminen tulkitsee toimintaa ja antaa sille merkityksiä. Modernissa kielikäsitelmissä korostuu kieli ja tutkimusvastaukset totuuden lähteenä. Postmodernissa käsityksessä taas kieli näyttää todellisuutta tuottavana tekijänä itsessään. Näkökulmassa korostuu tulkinnallisuus ja nähdään, että todellisuus näyttää sellaisena, kuin se tulkitsemisen prosessissa ilmenee. (Eskola & Suoranta 1996, 104 – 109.)

Analyysissa aineistoa kuvataan sisällöllisten luokittelujen avulla ja puhutun ja kirjoitetun kielen avulla kuvataan ilmiöön liittyvää merkitysisältöä ja rakenteita. Aineistoa luokitellaan erilaisiin sisältöluokkiin. Sisältöluokkien luokittelussa tutkimuksen tutkimusongelma ja teoreettinen viitekehys muodostavat lähtökohdan valinnalle ja määrittelylle, jolloin voidaan puhua teoriasta operationalisoidusta luokituksista. Aineistolähtöisessä analyysissä nämä sisältöluokat rakennetaan aineiston pohjalta. Aineistoa ryhmitellään analyysin helpottamiseksi. Tutkimuksessani käytän ryhmittelyssä avukseni teemoittelua. Teemoittelu tarkoittaa sitä, että analyysivaiheessa perehdytään sellaisiin aineistosta nousseisiin teemoihin, jotka toistuvat usean haastattelun kohdalla. Nämä teemat voivat pohjautua teema-haastattelun teemoihin sekä tavallisesti tulee esille myös uusia teemoja. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 173.) Teemoittelulla tarkoitetaan siis tutkimusongelman kannalta oleellisten asioiden esiinnostamista aineistosta, mutta pelkästään tämä ei riitä. Jotta ilmiöstä saataisiin syvällisempi kuva, tulee aineistosta esiinnousseita teemoja keskusteluttaa teorian kanssa ja löytää yhdistäviä tekijöitä. (Lämsä 2011.)

Teemoittelu vaatii puretun aineiston jatkuvaa läpikäyntiä ja tulkintaa. Laaja haastatteluaineisto tulisi tiivistää ja jäsentää oleellisten teemojen ympärille. Teemoitteluun voisi kuvata prosessiksi, jossa aineisto pilkotaan osiin ja näiden osien tulisi olla johdettuna alkuperäisestä tutkimuskysymyksestä. Jo ennen empiriaa tapahtuu teoreettiseen tietoon tutustuminen, joka jo ohjaa merkitystä suhteessa tutkimusongelmaan. Eskola (2010, 186) korostaa teorian ja empirian yhteenkuuluvuutta jo ennen aineiston keruuta. Aineistonkeruu vaiheen ohitettuaan tutkijan tulisi analyysissä taas reflektoida omia tutkimustuloksiaan suhteessa teoriaan ja aiempaan tutkimukseen.

Ryhmitelystä datasta tehdään tulkintoja ja kirjoitetaan johtopäätökset. Johtopäätöksissä täytyy tulla esille sisällön erittelyn lisäksi se, että mikä merkitys asioilla on tutkimuskysymyksen kannalta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 98.) Sisällön analyysissä ollaan kiinnostuneita erityisesti tekstiin sisältyvistä merkityksistä. Tutkijan analyysi etenee yksityisestä yleiseen, jolloin samaa ongelmaa tulkitaan kahteen otteeseen. Ensimmäisessä vaiheessa (haastattelut) tulee esille tutkittavien tulkinnat tutkimusaiheesta. Nämä edustavat tutkittavien arkiymmärrystä. Tulosluvussa esitän myös sitaatteja haastatteluista. Näiden näytepalojen on tarkoitus toimia sekä havainnollistavina esimerkkeinä. Ne toimivat myös todisteena lukijalle, että olemassa on todellinen tutkimusaineisto, johon analyysi pohjautuu (Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto). Tutkija tekee tutkittavien ajatuksista teoreettisia tulkintoja, jolloin ilmiö liitetään laajempiin yhteyksiinsä. (Eskola & Suoranta 1996, 113.)

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset

Tutkimuseettinen neuvottelukunta määrittelee tutkimusetiikan hyväksi tieteelliseksi käytännöksi. Tieteellinen tutkimus on eettisesti hyväksyttävää, luotettavaa ja uskottavaa vain, jos siinä on sitouduttu hyvään tieteelliseen käytäntöön. Tutkimusta sääntelee tieteen yleiset eettiset periaatteet, lainsäädäntö sekä sosiaaliset normit. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut yleiset menettelyohjeet hyvään

tieteelliseen käytäntöön, kuin myös sen loukkauksien käsittelyyn. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Kaikenlainen tieteellinen tutkimus sisältää lukemattomia eettistä pohdintaa vaativia valintoja. Tutkimusetiikka on esillä yleensä silloin, kun tiedeyhteisö kohtaa sen väärinkäytöksiä. Eettinen ajattelu saa merkityksensä ristiriidoista eikä ilman niitä olisi etiikkaa. (Mäkinen 2006, 5.) Helposti havaittavat väärinkäytökset peittävät ja häivyttävät sen, että etiikka kulkee mukana tutkimuksen kaikissa valinnoissa. Tutkijan valinnat alkavat sillä miten hän määrittelee ja muotoilee tutkimuskysymyksensä ja sen jälkeen jatkuvat sen suhteen millaiset käsitteet hän valitsee kuvaamaan tutkimuskohdetta. Tutkimuksen alkuvaiheessa tehdyt valinnat sekä aineiston keräämisen liittyvät valinnat vaikuttavat siihen kuinka aineistoa muokataan ja analysoidaan tutkimuksen loppuvaiheilla. (Pohjola 2003a, 59 – 60.) Tutkija joutuu tekemään lukemattomia ratkaisuja ja rajauksia läpi tutkimusprosessin ja haastetta asettaa se, ettei näihin valintoihin ole valmiita vastauksia tarjolla.

Tutkijan asemaa ja valintojen merkitystä voidaan korostaa toteamalla, että tutkija luo tutkimuksellaan tietynlaista todellisuutta. Tätä toteamusta vasten on helppo ymmärtää, ettei tutkimuksen tekeminen ja sen sisältämät valinnat ole koskaan neutraaleja ja niihin sisältyy eettinen vastuu (ks. Pohjola 2003a). Tutkimukseen tulee sisältyä myös kriittisyys, joka ohjaa tutkijaa omien valintojensa reflektointiin läpi tutkimusprosessin. Refleksiiviseen tutkimusotteeseen liittyy vahvasti tietoisuus tutkijan sekä tutkittavan epätasaisesta valtasuhteesta. Tutkimustilanne on aina hierarkkinen, koska tutkijalla on valta määritellä tutkimuksen aihe ja valta määritellä tutkimuksen teon prosessia. (Ojanen 2011, 20 – 22.)

Perinteisinä tieteellisen tutkimuksen kriteereinä pidetään sen arvovapautta, objektiivisuutta, luotettavuutta, kriittisyyttä, arvioitavuutta sekä autonomisuutta. Nämä kaikki ovat tärkeitä tekijöitä, mutta niitä voidaan pitää tutkimuksen eettisyyden esiasteena. Jos eettisyyttä kuvataan laajana käsitteenä, eivät perinteiset tutkimuksen kriteerit riitä. Edellä mainittujen kriteerien rinnalle kaivataan tutkijan omaa pohdiskelevaa arviointia ja oman tutkimuksen reflektointia läpi tutkimuksen. Eettistä sensitiivisyyttä voidaan osoittaa sillä, että tutkija pohtii ja tuo lukijoille näkyväksi sitä, että millaisia

arvoja oma tutkimus edustaa. Tärkeää olisi myös tuoda esiin tutkimuksen näkökulma, kenen lähtökohdista tutkimusta tehdään. Jos eettisyys ymmärretään laajana käsitteenä, se on mukana tutkimuksen jokaisessa valinnassa. (Pohjola 2007, 11 – 16; Pohjola 2003a, 58 – 59.)

Eettisesti kestävä sosiaalitytutkimus on luonteeltaan kriittistä. Tutkimuksen kriittisyydellä Anneli Pohjola (2003a) viittaa siihen, etteivät tutkimuksen valinnat ole sosiaalitytieteissä neutraaleja. Sosiaalityön tutkimukselle arvovapaus on haasteellista ja tutkimuksen valinnat ovat kantaottavia. Valinnat sisältävät ideologisia sekä yhteiskuntapoliittisia linjauksia, jotka tulee tehdä näkyväksi. (ks. myös Hurtig & Laitinen 2003.) Sosiaalityön tutkimukseen sisältyy sosiaalinen vastuu, jolloin huomio kohdistuu siihen, että kenen lähtökohdista tutkimusta tehdään ja kuka tutkimuksesta hyötyy. Sosiaalityön tutkimuksen kohteina ovat ihmisten välinen vuorovaikutus ja yhteiskunnalliset suhteet ja voidaan ajatella, ettei tutkimus ole tästä kuviosta ulkopuolinen tekijä. Sosiaalityön tutkimuksen eettisyydelle asettuu erityinen merkitys näiden sidoksien kannalta ja voidaan ajatella, että se on aina poliittista ja kantaottavaa. (Pohjola 2003b, 130.) Hurtig & Laitinen (2003, 105 – 107) kommentoivat tutkimuksen kantaottavuutta sosiaalityön perustehtävän valossa. He toteavat, että sosiaalityön tuleekin olla kantaottavaa, koska sosiaalityön professiona tulee kantaa vastuunsa marginaalissa elävien ihmisten oikeuksien valvomisen ja toteutumisen suhteen.

Oman tutkimukseni aihevalinta lähti omasta kiinnostuksestani aihetta kohtaan. Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö on varsin uusi toimintamuoto Suomessa, joten myös sitä kautta melko vähän tutkittu alue. Oma kiinnostus ei kuitenkaan riitä tutkimusaiheen valinnan perusteeksi, vaan tutkimusaiheen tulee olla ajankohtainen sekä tutkimukselle tulee olla myös yhteiskunnallista tilausta. Nuoret ovat sosiaalityön tutkimuksessa jääneet tutkimukselliseen katveeseen, joskin tilanne on paranemaan päin. Etenkin sukupuolierityinen näkökulma nuoruuteen on varsin vähän tutkittu aihe sosiaalityön tutkimuksen piirissä. On tärkeää tutkia nuorten sukupuolittain eriytettyä toimintaa, jotta nähdään voiko se vastata tyttöjen ja poikien yksilöllisiin tarpeisiin tehokkaammin, kuin toiminta jossa ei ole sukupuolierityistä orientaatiota.

Valintani tutkia nuorten maailmaan liittyvää aspektia on lähtenyt myös ajankohtaisesta keskustelusta, joka liittyy lasten- ja nuorten toimijuuteen ja osallisuuteen, joka on levinnyt lasten ja nuorten kanssa tehtävästä työstä tutkimukseenkin. (ks. Lagström ym. 2010, Forsberg ym. 2006.) Helppo valinta oli se, että otan tyttöjen näkökulman tutkimukseeni. Halusin siis tehdä tutkimusta tyttöjen näkökulmasta, ”tyttöjen äänellä”. Tutkimusta tehdessäni huomasin, ettei tämä olisi helppo tai yksiselitteinen tavoite.

Jouduin käymään läpi erilaisia metodeja tämän tyttöjen näkökulman selvittämiseen. Valitsin aineistonkeruu menetelmäksi teemahaastattelun. Teemahaastattelu sopi kontekstiin, josta aineistoni keräsin. Minulla oli paikasta jo hieman kokemusta sekä harjoittelukokemuksen että työsuhteen kautta. Näin tämän valinnan eettisesti merkittävänä valintana, koska tätä kautta minulle mahdollistui hyvin erilaisten tyttöjen kohtaaminen tutkimustilanteessa. Tyttöjen Talon asiakaskunta on värikäs kokoelma erilaisia nuoria naisia, joista osalla on eriasteisia kehitysviiveitä. Haastattelutilanteessa ei tarvitse keskittyä lukemiseen eikä tarvitse tuottaa tekstiä, joissa hankaluuksia olisi voinut tulla. Olin hieman epävarma haastattelurunkoa muodostaessani niistä teemoista, jotka tyttöjen voimaantumisen kannalta olisivat merkittäviä. Kokosin haastattelurungon siis sen teoreettisen ja empiirisen tiedon perusteella, jota on saatavilla.

Tiedostin jo tässä vaiheessa, että tyttöjen kertomukset ja kokemukset tulevat sisältämään myös valitsemieni teemojen ulkopuolisia asioita. Teemahaastattelun vapaamuotoisuus mahdollisti myös muiden teemojen esiintuonnin haastattelun aikana. Teemahaastattelu antoi rauhallisen tilan kertoa asioista omaan tahtiin ja omalla tavalla. Haastattelutilanne antaa myös mahdollisuuden kysyä tarkennuksia, jottei väärinymmärryksiä tapahdu. Haastattelun ei ole tutkimusongelman kannalta tarpeenmukaista olla täysin avoin, vaan haastattelijan kontrollointia asioiden käsittelyssä tarvitaan, jotta pysytään aiheessa.

Pohjola (2003b, 130) puhuu sosiaalityön tutkimuksen sosiaalisesta vastuusta sekä kantaaottavuudesta. Tällöin eettisesti merkittävälle sijalle asettuu se, että kenen näkökulmasta tutkimusta tehdään sekä kuka siitä hyötyy. Oma tutkimuksellinen näkökulmani aiheeseen on tyttöjen näkökulma. Olen siis

kiinnostunut tyttöjen omista kokemuksista ja tulkinnoista ja tyttöydestä ilmiönä. Toivon, että tyttöjen voimaantumiskokemuksia kuvaamalla hyöty siirtyisi suoraan tytöille. Tyttöjen Talon työntekijöiden lukiessa tutkimukseni tuloksia, voi hyötyä syntyä käytännön tasolla.

Pohjola (2003a) toteaa, että tutkimuksessa luodaan tutkimuskohteesta tietynlaista todellisuutta. Tämä toteamus asettaa tutkijalle vastuun omien käsitevalintojen suhteen, millaista todellisuutta haluan luoda oman näkökulmani kautta? Tyttöyden ja sukupuolen määrittelyssä lähdin sellaisesta sosiaalisesta määrittelystä, jossa korostuu biologisen puolen lisäksi tyttöyteen liittyvät yhteiskunnalliset odotukset ja ristiriidatkin. On tärkeää määritellä se, että millaisessa yhteiskunnallisessa ympäristössä tytöt kasvavat. Pääkäsitteitä tutkimuksessani ovat sukupuolisensitiivisyys sekä empowerment. Sukupuolisensitiivisyys kuvaa sitä ympäristöä, jossa tutkimani tyttöjen voimaantumiskokemukset mahdollistuvat. Empowermentin kautta haluan kuvata tyttöjen kokemia positiivisia muutoksia itsessä ja omassa elämässään. Empowermentin lähtökohtana on epätyytyttävä tilanne, joten olen kuvannut tyttöjen haasteita ja elämäntulkua ennen sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön osallistumista. Pohjavire työssäni on kuitenkin positiivinen.

Tutkimuksen eettisyyteen haluan vielä tuoda lopuksi esille tutkimuksen luotettavuuteen ja yleistettävyyteen liittyviä seikkoja. Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyys ovat merkittäviä eettisiä periaatteita tieteellisessä tutkimuksessa. Tulosten luotettavuudella tarkoitetaan sellaista tutkimustapaa, jossa tutkija koettelee omia tuloksiaan. Toisaalta, luotettavuuteen liittyy myös se, ettei tutkimuksessa tapahtuneita virheitä tai niiden vaikutuksia saa tahallisesti peitellä tutkimuksessa. (Mäkinen 2006, 102.) Voidaan siis ajatella, ettei tutkimuksen tarvitse olla virheetöntä ollakseen eettistä. Virheiden ja niiden vaikutusten tiedostaminen on tärkeää eettisyyden kannalta. Tutkimuksen tulee olla läpinäkyvää myös tässä suhteessa.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta merkittävää tutkimusprosessissa on tutkimustulosten julkistaminen. Tällöin myös kollegat ja muut lukijat pääsevät arvioimaan ja hyödyntämään

tutkimustuloksia. Tutkijan tulee julkistamisen yhteydessä ottaa kantaa tulosten yleistettävyyteen ja tuoda esille alue, jolle tuloksia voidaan soveltaa. (Mäkinen 2006, 102.)

6 Tyttöjen elämänkulku ja tavoitteet sukupuoliseen tyttötyöhön osallistumiselle

6.1 Tyttöjen kokemat haasteet

Empowerment- teorian ytimen muodostaa ajatus siitä, että prosessi saa merkityksensä yksilön kokemasta epätydyttävästä alkutilanteesta. Epätydyttävä tilanne voi muodostua monenlaisista tekijöistä, kuten koetusta epäoikeudenmukaisuudesta, eritäytyneisyydestä, vieraantumisesta, koetusta eriarvoisuudesta tai vaikka syrjäytymisestä. Tästä epätydyttävästä tilanteesta syntyy motivaatio saavuttaa paremmaksi koettu tavoitetila.

Seuraavaksi nostan esille sellaisia tekijöitä haastattemieni tyttöjen elämäkulusta, joilla on ollut merkitystä myös sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön osallistumiselle. Haastatteluista löytyi paljon samankaltaisia kokemuksia epätydyttävästä tilanteesta. Tyttöjen tavoitteet toiminnalle liittyivät joko löyhästi tai tiukasti näihin kokemuksiin. Näihin kokemuksiin peilaten voin jatkaa kuvaamaan muutosta (tavoitetilaa) sekä siihen vaikuttaneita teemoja.

Tässä luvussa käsittelen tuloksia, jotka liittyvät teemahaastattelun osiin, joissa käsittelemme yhdessä tyttöjen elämään liittyviä haasteita ja käännekohtia. Näkökulmana aiheeseen haastatteluissa oli se, että millä tavalla nämä elämänhaasteet ovat olleet vaikuttamassa naiseksi kasvamisen prosessissa ja kuinka ne ovat vaikuttaneet tyttöjen päätökseen hakeutua sukupuolisensitiivisen nuorisotyön piiriin. Tarkoitus on ollut myös selvittää, että ovatko tyttöjen taustassa jotain sellaista, joka on merkittäväällä tavalla vaikuttanut tyttöjen nuorisotyölle asettamiin tavoitteisiin.

6.2 Syrjinnän kokemukset ja sosiaalisten suhteiden vähäisyys

Teemahaastattelussa pyrin saamaan kuvan haastattelemini tyttöjen sosiaalisista suhteista sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön osallistuessa ja elämänkaaren muissa vaiheissa. Yhteistä haastatelluille tytöille oli nuorisotyöhön osallistuessa sosiaalisten suhteiden vähäisyys sekä niiden huono laatu. Kokemus yksinäisyydestä sekä eristäytyneisyydestä oli yhteistä kaikille haastatelluille tytöille. Haastatteluissa ilmeni, että sosiaalisten suhteiden vähäisyys liittyi erityisesti vertaissuhteisiin. Lähes kaikki tytöt olivat kokeneet pitkään jatkunutta syrjintää, joka heidän kohdallaan ilmeni monenlaisena koulukiusauksena. Poikkeuksena aineistossa oli ainoastaan yksi haastattelu, jossa ei tullut esille koulukiusaamista. Koulukiusaaminen teemana nousi vahvasti esille muiden teemojen joukosta ja ajallisesti kiusaamista käsiteltiin tyttöjen toimesta varsin paljon, minkä tulkitsen niin, että sillä on ollut suuri merkitys haastattelemini tyttöjen elämässä.

”On kiusattu...siis minua on kiusattu niin koko peruskoulun ajan..”(N1).

”NO, mä oon ollu oikeestaan koko peruskoulun ajan koulukiusattu niin siihen sitte, no sen lisäksi ei oo onneksi ollu oikeestaan mitään muuta että seki on lähinnä ollu silleen niin, en tiää onko siinä ollu sitte mitään ryhmästä poisjättämistä ku että mä oon ite jättäytyny pois. ”(N2).

”...Jaa, no koulussa miten mä nyt, mua on niinku koulukiusattu niinku ala-asteella, Mm, öö, mut oon mä siitä niinku päässy yli, että ei mua niinku täällä (ammattipistossa) mitenkään kiusata, mutta ku ne on vähä erilasia.”(N6).

Useimpien haastattelemini tyttöjen kohdalla kiusaaminen on ollut vuosia jatkuva kokemus, joka on seurannut ympäristöstä toiseen, paikkakunnalta toiselle. Tytöt ovat kokeneet syrjinnän seurauksena erilaisuuden tunteita, jotka ovat liittyneet kiusaamisen syihin. Tämä erilaisuuden tunne ja häpeä on vaikuttanut tyttöjen elämään niin, että heidän on ollut hankalaa solmia uusia ystävyysuhteita kiusaamisen loputtua uusissakaan ympäristöissä.

”...no on niinku ssyrjitty, että ei otettu mukkaan ja sitten niinku vähän ihmetelty, ku mä en niinku meikkaa ja sitte enkä seurustele, enkä polta, enkä juo ku ne on vähän semmosia. Jotenki tuommosesti, että ku pitäis olla justinsa semmonen niinku ne haluaa ja sitte ku mä en oo halunnu, että mä niinku muutun ihan toiseksi, ku musta se on väärin niinku pakottaa iteesä toiseksi ku ei se ainakaan musta tunnu oikeen, ei ainakaan mulle mitenkään tulis hyvä mieli.” (N6.)

” se kiusaaminen vaikutti, että minusta tuli semmonen sulkeutunu” (N1)

Käsittelimme haastatteluissa tyttöjen sosiaalisten suhteiden laatua sukupuolisensitiivisen nuorisotyön piiriin saapumisen aikoihin. Haastatteluista ilmeni, että useimpien tyttöjen kohdalla vertaissuhteet ovat olleet hyvin ohuet nuorisotyöhön osallistumisen alussa ja osa tytöistä oli solminut ihmissuhteita pääasiassa sosiaalisen median kautta.

”Mää oon hias sillain kaverustumaan tai siis ystäväystymään, mutta kyllä niinku feisbookissa ollaan juteltu muutamien kans.” (N1).

”No, netissä lähinnä. Että oikeestaan ei missään muualla.”(N2).

Eräs haastattelu erosi muista siinä suhteessa, että haastatellun kokema yksinäisyys on ollut hyvin totaalista ja on vaikuttanut tytön myöhempään elämään varsin voimakkaasti. Koulumaailmassa ilmenneen syrjinnän lisäksi sosiaaliset suhteet omaan lapsuudenperheeseen ovat olleet laadultaan varsin heikot. Ulkopuolisuuden tunne on seurannut häntä ympäristöstä toiseen ja kokemus totaalista yksinäisyydestä on ollut varsin pysyvä.

”No on, on sielläki (perheessä) ollu haastetta, että aika yksin oon ollu, aika lahjakkaasti oon ollu yksin, että ei niinku ei oo ollu niinku niitä sisaruksia eikä sitten kauheesti mejän ei myöskään mejän suvussa oo mun ikäsiä, että mä oon ollu sitte reilusti vanhempia, että siinä

on ollu sitte semmonen..Aika paljon aikuisten kanssa oon niinku ollu ja lähinnä haastetta siinä on ollu se, että mun vanhemmat on aina juonu...”(N8).

Käsittelin haastatteluissa omana teemanaan sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön osallistumiseen vaikuttaneita syitä sekä tavoitteita toiminnalle. Haasteet sosiaalisissa suhteissa, erityisesti vertaissuhteissa on ollut vaikuttamassa tyttöjen sukupuolisensitiiviselle nuorisotyölle asettamiin tavoitteisiin.

”Oishan se tietenki kiva tutustuaki, mutta mää oon lähinnä vaan silleen, että niin tuun vähä ihmisten ilmoille huoneesta (asuntolan).” (N2).

”No itse asiassa kyllä mää varmaan ite odotin, että niinku tutustuis uusiin ihmisiin ja vähä ouluunki. Ainaki semmoset ajatukset mulla oli.” (N6).

Kaikki nimesivät yhdeksi tavoitteeksi sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön osallistumiselle tarpeen sellaiselle sosiaaliselle ympäristölle, jossa olisi mahdollisuus tutustua muihin tyttöihin. Yhteistä näille tarpeille oli, että sukupuolisensitiivisen tyttötyön toivottiin tarjoavan sosiaalinen ympäristö vastapainoksi yksinäisyydelle tai pelkästään koulumaailman tarjoamille sosiaalisille suhteille.

6.3 Haasteet naiseksi kasvamisen prosessissa

Haastatteluissa pyysin tyttöjä kertomaan heidän omasta naiseksi kasvamisen prosessista ja siihen liittyvistä koetuista haasteista ja voimavaroista. Käsittelemämme teemat liittyvät haastateltujen tyttöjen yksilöllisestä tilanteesta riippuen yleisesti kokemukseen naiseudesta, sukupuoliseen kehittymiseen, sukupuoli-identiteettiin, seurustelusuhteisiin sekä vertaissuhteisiin. Naiseksi kasvamiseen liittyvät asiat eivät kaikkien kohdalla enää ajallisesti olleet ajankohtaisia tyttöjen elämässä, mutta osalla niihin liittyi

edelleen tuen tarpeita tai tuen tarpeet olisi ollut tärkeää kohdata jossain ympäristössä jo aiemmin, mikä taas korostaa tarvetta sukupuolisensitiiviselle nuorisotyölle.

Yhteistä haastateltujen kohdalla oli se, että he olivat kokeneet erilaisuuden tunteita naiseksi kasvamisen prosessissa. Nämä erilaisuuden tunteet liittyivät erilaisiin teemoihin, joita esittelen seuraavaksi sitaattien muodossa. Joissain haastatteluissa omaan seksuaaliseen kehitykseen liittyvät keholliset muutokset olivat vahvasti esillä. Nämä keholliset muutokset olivat tapahtuneet hyvin aikaisin ja hämmensivät nuoria. Heidän kohdallaan vertaistuen tarve olisi ollut ajankohtainen silloin, mutta sen puuttuessa erilaisuuden tunne suhteessa muihin ikätovereihin lisääntyi.

”Joo, ollu niinku hirveen haasteellinen tyttö mun mielestä, ku emmää tiiää, mä en ite vaan siis miten sen nyt sanos, se on jotenki vaan semmonen haaste, että emmää tiä. Lian nopiasti ainakin mulla tuli ne kaikkia muutoksia ja tommosta, silleen jotenki, että en tiiä, aika haasteellista oli kyllä ja haasteellista jotenki niinku ku tuntu nopeasti tapahtu. Mää muistan sen ku mä olin joku kymmenen, ku mun kuukautiset on alkanut ja mä oon niinku syskällä syntyny niin niinku kesällä ku kymmenen täytin sit ykstoista, ni se oli aika silleen, et ku ite ties jo kaiken ja sit vasta sen jälkeen alettiin puhumaan koulussa ja kaikkee ja tollai ja sit oli vähän sillai hohhoijaa ja sit siellä oli kuitenkin niitä tyttöjä, jotka vain kikatteli ja tolleen...” (N8).

Joidenkin kohdalla erilaisuuden tunne taas liittyi muihin ikätovereihin verrattuna myöhäiseen seksuaaliseen kehittymiseen ja kiinnostukseen myöhäiseen heräämiseen suhteessa vastakkaista sukupuolta kohtaan. Nämä seikat ovat aiheuttaneet kitkaa suhteessa vertaisiin. Osa tytöistä on kokenut hankalaksi muiden tyttöjen kanssakäymisen vastakkaisen sukupuolen kanssa. Myös ennakkoluulot sukupuolelle sopivista toimintatavoista tietystä iässä puhututti haastatteluissa.

”No tuo seurustelu on kyllä ehkä mietityttäny, että on se vähän nyttienkin ku tuntuu, että meiänki luokassa yhet niinku seurustelee, niin ne kokajan vähän niinku toisissaan kiinni. Jos rehellinen on niin mä en oikeen tiiä mittään tosta seurustelusta niin tuntuu, että kaikki tietää ja mä ku en oo ikinä seurustellu yhtään ja tuntuu että seurustelenko mä ikinä yhtään...Ku jotenki tuntuu,

että noku mää en oo uskaltanu oikeen äitiltäkään kysyä, että tommostako tuntuu vähän niinku hassulta...” (N6)

”Musta tuntuu, että semmonen asia mikä mua vielä mietityttää mikä on mulle vähän vieras niin on just se esimerkiksi seurustelusuhteessa oleminen. Se on jotenki, emmää tiä, emmää oikeen ossaa selittää sitä...Ehkä se liittyy jotenki siihen niinku miten yleensä suhtaudutaan naisiin jossain tietyssä tilanteessa...” (N5).

Haastatteluissa ilmeni, että osa tytöistä olivat kokeneet muiden ennakkoluulot omaa naiseutta kohtaan ahdistaviksi. Nämä ennakkoluulot saattoivat liittyä ihan suoranaisesti omaan sukupuoleen tai sitten siihen, kuinka hyväksyä itsensä naiseksi omista fyysisistä rajoitteista huolimatta.

”Mää vähän niinku käsitin, että iskä ois ollu vähä niinku pettyny ko mää olinki tyttö, ku synnyin.” (N1).

”No on tietenki se, että on niinku (fyysinen rajoite) ja näin niin niinjoillaki on ennakkoluuloja.” (N4).

Kokemus oman sukupuolen epäsovpuudesta on johtanut myös siihen, että oma sukupoli-identiteetin kehittyminen on ollut haasteellista. Eräässä haastatteluotteessa tulee esiin myös myöhemmässä vaiheessa tapahtunut henkilökohtainen muutos omassa sukupuoli-identiteetissä. Haastattelussa ilmeni, että muutosta on edesauttanut korjaavat kokemukset, joita on kertynyt sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä.

”...että mää oikeesti halusin olla mies jostain kumman syystä. Mutta nyt mää oon niinku tottunu siihen, että mää oon nainen ja se on ihan ookoo mulle. Se on niinku täällä, että oon kasvanu naiseksi.” (N1).

Tarkoitukseni ei ole korostaa tyttöjen esiintuomien haasteiden epänormaaliutta tai mahdottomuutta selittää näitä haasteita. Samanlaisia sukupuoliseen kehittymiseen ja sukupuoli-identiteettiin liittyviä haasteita on varmasti suurella osalla naisista ollut jossain vaiheessa. Merkittävää tässä yhteydessä on jo aiemmin esiintuomani vertaissuhteiden vähäisyys ja huono laatu. Vertaissuhteiden puuttuminen on ollut vaikuttamassa siihen, ettei näitä ristiriitoja ole ollut mahdollista jakaa muiden kanssa ja saada vertaistukea. Näissä haasteissa sukupuolisensitiivinen nuorisotyö olisi voinut olla tukemassa jo aiemmin. Sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä sukupuoli-identiteetin kehittyminen nähdään tärkeänä osana nuoren kehitystä. Sen ydintehtävänä on tyttöjen ja naisten myönteisen sukupuoli-identiteetin vahvistaminen. Tähän tavoitteeseen voidaan pyrkiä tarjoamalla tytöille sellainen hyväksyvä yhteisö, jossa on esillä monenlaisia erilaisia naisen malleja ja erilaisuutta kunnioitetaan. (Anttonen 2007.)

6.4 Mielenterveyden ongelmat ja päämäärättömyys

Haastatteluissa ilmeni, että mielialaan liittyvät haasteet ovat varsin yleisiä tytöille, joita haastattelin. Erilaiset mielialaongelmat olivat yhdistävä tekijä lähes kaikissa haastatteluissa. Joka toisessa haastattelussa tuli esille mielenterveyden häiriö, joka merkittäväällä tavalla on vaikuttanut henkilön arkielämään. Mielenterveyden haasteet ovat aiheuttaneet monenlaisia ongelmia tyttöjen elämässä. Psykkisiin ongelmiin on tyttöjen kohdalla yhdistynyt yleinen päämäärättömyys oman elämän suhteen, pelko uusia tilanteita kohtaan sekä hankaluus solmia uusia sosiaalisia suhteita.

”...Noo, sitä ku sen masennuksen kanssa tapellu...tai kakssuuntanen mielialahäiriö se nykyään on.” (N1).

”Joo, no mää tosiaan tätä ennenku heräsin aamuisin niin enhän mää tehny mittään , heräsin tyyliin iltpäivällä niinku tämän jälkeen kun on käynyt täällä niin on tullut muitaki kontakteja...”(N4).

Psyykkiset ongelmat ovat myös vieraannuttaneet ihmissuhteista. Psyykkisten ongelmien myötä tytöt ovat kokeneet häpeää, joka on aiheuttanut vetäytymistä sosiaalisista suhteista. Toisaalta, omaan oloon käpertyminen on ollut vaikuttamassa myös siihen, että oman kodin ulkopuolinen ympäristö on voinut tuntua pelottavalta ja kotoa poistumista on vältelty myös tästä syystä.

”Ku mullahan oli yhteen väliin silleen, että ko suku piti mua hulluna nin minähän häpesin sitä, että mulla on päässä jottain häikkää.” (N1).

”...sisältöä enemmän päiviin ja sitte ku täällä kuitenkin käyään paikoissa tutustumassa , ku mulla on niinku itellä paniikkihäiriö eli joihin ei oma-alotteisesti hankala mennä uuteen tilanteeseen.” (N4).

Yleistä haastattelemilleni tytöille oli yleinen päämäärättömyys oman elämän suhteen ja omaan elämään liittyvä merkityksettömyyden tunne. Epävarmuus itseään kohtaan näyttäytyi vaikeutena ohjata omaa elämää, asettaa ja tavoitella itselle tärkeitä tavoitteita omassa elämässä. Tätä taustaa vasten on helppo ymmärtää miten hankalaa on nimetä omia tavoitteita, jotka ovat liittyneet sukupuolisensitiivisen nuorisotyöhön hakeutumiseen. Omat kehitystarpeet näyttäytyvät paremmin ja on selvästi helpompi nimetä siinä kohdassa voimaantumisen prosessia, kun tytöt nimeävät niitä positiivisia muutoksia, joita omassa itsessään ja elämässään ovat havainneet.

7 Tyttöjen Empowerment -prosessia tukevat tekijät Tyttöjen Talolla

7.1 Mikä tukee voimaantumista?

Sukupuolisensitiivisestä tyttötyöstä puhuttaessa, viitataan lähes poikkeuksetta järjestöjen tekemään nuorisotyöhön. Tämänkaltaista nuorisotyötä voisi kuvata käsite kansalaislähtöinen auttaminen. Laineen ym. (2010, 22 - 23) mukaan kansalaislähtöisessä auttamisessa yhdistyy vertaistuki ja ammatillinen toiminta, mutta se tapahtuu virallisten byrokraattisten organisaatioiden ulkopuolella. Tällöin myöskään ei ole asiakasta tai potilasta, vaan ennen kaikkea on kansalaisia. Nämä kansalaislähtöisen auttamisen organisaatiot antavat toiminnalle enemmän liikkumatilaa verrattuna rajattuihin organisaatioihin julkisella sektorilla. Keskeistä tällaiselle auttamiselle on sosiaalisten ja yhteisöllisten siteiden vahvistaminen. Myös sukupuolisensitiivisen nuorisotyön piirissä toimii sekä vapaaehtoisia, kuin myös ammatillisia työntekijöitä. Ja näiden lisäksi tarjolla on vertaistukea muilta tytöiltä.

Teemahaastattelussa käsitelimme erilaisia tuen muotoja ja merkityksiä kansalaislähtöisen auttamisen näkökulmasta. Tyttöjen haastattelussa kansalaislähtöisen auttamisen käsitteen mukaisesti he ottivat kantaa sekä vertaisilta saatuun tukeen, kuin myös ammatilliseen auttamiseen ja niiden merkityksiin. Tässä luvussa käsitelen sukupuolisensitiivisyyden merkityksiä sekä vertaistuelle sekä ammatilliselle tuelle antamia merkityksiä empowerment -prosessille, joita havaitsin haastattelu-aineistosta. Siitonen (1999) on päätenyt kirjallisuuden perusteella toteamaan, että empowerment on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi. Hän korostaa toimintaympäristön olosuhteiden merkitystä tässä prosessissa. Siitonen huomioi, että tietyissä olosuhteissa voimaantuminen on todennäköisempää kuin toisessa.

7.2 Sukupuolisensitiivisyyden merkitykset

Sukupuolisensitiivisyys oli teemahaastattelussani kantava teema, jota peilasin tyttöjen kokemaan muutokseen. Olin kiinnostunut siitä, että millaisia merkityksiä nuorisotyön sukupuolisensitiivisyydellä on tyttöjen voimaantumisen näkökulmasta. He nimesivät teemahaastatteluissa joitain kaikille yhteisiä merkityksiä, jotka liittyivät sukupuolisensitiivisyyteen. Tyttöjen Talo nimenomaan tytöille suunniteltu tilana sai erityisen sijan muiden nuorten ympäristöjen rinnalla. Useimmissa haastatteluissa sukupuolisensitiivinen nuorisotyö nousi esille vaihtoehtona erilaisille sekaryhmille. He kokivat tärkeäksi, että sukupuolisensitiivinen nuorisotyö eroaa esimerkiksi kouluympäristöstä. Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö nähdään vaihtoehtona myös perinteisille nuorisotaloille, joissa käy sekä tyttöjä, että poikia. Toiminta ja tunnelma sekaryhmässä määrittyi tyttöjen puheessa erilaiseksi ja sekaryhmään liittyvä vauhdikkuus ja toiminnallisempi ilmapiiri korvautuu tyttöjen omassa tilassa enemmän keskustelevalle ilmapiirillä.

”..että ku määkään en oo nuorisotaloilla yleensä käyny niinku, oishan siinä meiänki lähellä yks semmonen, mut ku mää niinku uskon, et se on niinku ollaan puhuttu täällä niinku muitten kanssa, että se on tää ilmapiiri, että kun täällä on se yks sama sukupuoli niin se jotenki helpottaa sitä niinku avautumista ja sitä semmosta...” (N5).

”On se sinällään ihan hyvä kuitenkin, että niin kuitenkin Talon ulkopuolella on niin paljon nuita sekaryhmiä, että siellä voi vaikka sitte poikien kanssa olla.” (N2).

”Tääl ois sekasta tai silleen, silleen. Riehumista ois enemmän.” (N7).

Tarvetta sukupuolisensitiiviselle nuorisotyölle perusteli myös tyttöjen esiintuomat sukupuolten väliset paineet sekaryhmissä. Tytöt kuvasit, että poikien läsnäolo aiheuttaisi sellaisia paineita tyttöjen olemiseen ja toimintaan, että se vaikeuttaisi asioiden jakamista ja rentoutumista. Tyttöjen puheessa esiintyi vahvasti sukupuoliin liitetyt odotukset ja ennakkoluulot, jotka ovat sekaryhmien toiminnassa

läsnä. Tytöt kertoivat, että poikien läsnä ollessa vaarana olisi, etteivät tytöt voisi vapautua ja olla omia itseään, vaan heidän käyttäytyminen muuttuisi ja flirttailua voisi esiintyä.

”No määhän veikkaan, et se ois sitte enemmän tulee koulu mieleen, koska ku siis sielläkinhän on sitte jotenki, ohan siinä niinku aina semmonsia tiettyjä painieta, että jos on se vastakkainen sukupuoli siinä läsnä, niin määhän jotenki aattelen, että se tämä tekee siitä jotenki vielä erikoisemman ja vielä niinku tehokkaamman tavan, että jos on vaikka niitä ongelmia niin sitten puhua niistä. Ihan vaan silleen niinku naisena, ettei tarvi niinku miettiä sitä, että mites ne pojat esim vaikuttaa.” (N5).

”Se luonne, saattais muuttuu.” (N7).

”No voishan se olla, että ainaki määhän tulisin aina kattomaan, että löytyskö kettään mielenkiintosen tuntusta... (Naurua).” (N8).

Tytöt kokivat tärkeäksi sen, että Talolla voidaan olla ja keskustella naisten kesken. merkittävää tässä on se, että naistyöntekijöillä ja muilla tytöillä/naisilla on ymmärrystä niistä haasteista, joita tytöt ja naiset kohtaavat elämän aikana. Sekaryhmä koettiin henkilökohtaisten asioiden jakamisen kannalta ongelmalliseksi. Tytöt kokivat, että naisten kesken on helppo keskustella ”tyttöjen juttuja” eli naisen elämää koskevista teemoista ja hyvin intiimien ja henkilökohtaisten asioiden jakaminen Tyttöjen Talon kaltaisessa ympäristössä koettiin luontevaksi ja luottamukselliseksi.

”Joo siis määhän oon aina ollu semmonen, että määhän niinku tykkään samaa sukupuolta olevalle kertoo..” (N1).

”No, ainaki täällä kehtaa kitistä sillain tyttöjen jutuista, että niin...no, ei pitäis yleistää, mutta kaikki vaateasiat ja silleen sun muut, Kaikki mitä pojat saattaa ehkä kokia vähän hankalaksi aiheeksi.” (N2).

”...että kun täällä on se yks sama sukupuoli niin se jotenki helpottaa sitä niinku avautumista ja sitä semmosta, niin tavallaan se kommunikointi, ku sitte sitä saattaa ruveta yhtäkkiä puhumaan jonku ihmisen kanssa, jota ei nyt yleensä rupiais uppo-oudon kanssa eikä sitte tarvi sillai erikseen vielä vaikka esittäytyä ja voi vaan silleen niinku ihan vapaasti ja huoletta jotenki olla tai seurustella tai mitä sitä nyt...” (N5).

”Musta on ihan mukava, ku tää on tämmönen niinku tytöille, että tuntuu, että uskaltaa niinku kertoa vähän paremminkin tai emmätiä...” (N6).

”Helpommin tulee puhuttua just semmosia tyttöjen juttuja ja silleen et pystyny niinku muittenki tyttöjen kanssa puhumaan ja jakamaan just jotaki vaikeempiakin juttuja just liittyen poikiin ja kaikkee tämmöstä, et muutki puhuu sitten silleen ehkä avoimemmin semmosista asioista, kuin jos ois myös niitä poikia...että tämmöstä..) (N8).

Ennako-odotuksistani poiketen ainoastaan kahdessa haastattelussa nousi esille eri kulttuureista saapuvien maahanmuuttajatyttöjen läsnäolon merkitys. Yhdessä haastattelussa tämä teema nousi vahvasti esille ja haastattelemani tyttö koki maahanmuuttajatyttöjen läsnäolon Tyttöjen Talolla merkittäväksi tekijäksi.

”Niin no jos ennakkoluuloista puhutaan, niin tietenki ku tulee noita eri kulttuureistaki tyttöjä ja jos ei ossaa hirveesti suomea tai niinku jos niitten kanssa on jottain puhunu niin kyllähän se ainaki tavallaan avartaa jos vaikka on kuuullu, tietää ehkä suurin piirtein, että mitä se, siitä maaasta tullut ihminen mitä niinku mitä ne tekee ja miten ne elää sun muuta, mutta niin kyllä se kuitenkin ehkä semmonen tulee ja kertoo ite, että miltä siitä tuntuu...siinä mielessä ehkä ymmärtää vähä paremmin. Kyllähän se tietenki sitte ku kuullu kaiken näköstä mitä niille on esimerkiksi tapahtunut ja just kaikkee mikä niinku liittyy siihen naiseuteen niin kyllä se niinku mietityttää paljo enemmän ku se, että lukee jostaki tai kuulee jostaki telkkarista tai sun muuta..” (N5).

Maahanmuuttajatyttöjen sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön osallistumisen merkitykset liittyivät siihen, että heidän kauttaan on mahdollista saada tietoa eri maissa ja kulttuureissa elävien naisten elämästä. Erityisesti kiinnostus kohdistui siihen, että kuinka näiden naisten elämä ja esimerkiksi rooli

parisuhteessa ja perheessä eroaa suomalaisten naisten elämästä. Tärkeälle sijalle asetui kokemustiedon saaminen erilaisten tietolähteiden ja erityisesti ennako-oletusten rinnalle.

7.3 Vertainen auttaminen

Yleisesti puhuttaessa keskusteluryhmistä, puhutaan vertaistukiryhmistä. Vertaistuki toimintamuotona ja vertaistukiryhmien määrä suomessa on kääntynyt selvään nousuun 1990- ja 2000-luvuilla (kts. Nylund 2005, 195; Hyväri 2005, 214). Erilaiset vertaisryhmät ovat myös nopeasti kasvava tuen muoto, jopa suomessa, jossa julkiset palvelut ovat laajat (Nylund 2005, 206). Vertaistuessa on siis jotain mitä ei voida korvata julkisilla professionaalisilla palveluilla. Siihen liittyy jotain mikä eroaa ammattimaisesta auttamisesta ja palautuu jaettuun kokemukseen. Sosiaalipoliitikot eivät ole nähneet vertaistoiminnan kehitystä ainoastaan positiivisessa valossa, vaan he ovat esittäneet myös kritiikkiä sitä kohtaan. Heidän uhkakuvassa vertaistoimintaa voitaisiin käyttää hyväksi korostettaessa kansalaisten omatoimisuutta ja tällä voitaisiin perustella palveluiden leikkauksia.

Vertaisuus sisältää useita erilaisia määritelmiä siitä millaisesta ryhmästä on kyse. Käsitteet vertaisverkosto ja vertaisryhmä eroavat toisistaan siinä, että vertaisverkostot ovat spontaanisti muodostuneita ”luonnollisia” verkostoja. Vertaisryhmiä kuvaa se, etteivät siihen osallistujat tunne toisiaan ennalta ja ryhmän tavoitteena on kokemustiedon jakaminen. (Nylund 2005, 203). Hyvärin (2005, 213) mukaan vertaisryhmän tärkein tavoite ei kuitenkaan välttämättä ole tuki ja auttaminen. Toisaalta Nylund (2005, 203) puhuu vertaisryhmästä nimenomaan vertaistuen areenana, jossa keskeistä on kokemusten jakaminen yhdessä.

Käsitettä rajaa entisestään, jos puhutaan vertaistukiryhmästä. Hyväri (2005, 213) kuvaa vertaistukiryhmää vastavuoroiseksi suhteeksi, jossa omia ja toisten kokemuksia jaetaan ja toisia tuetaan yhdessä. Vertaistuen ydin löytyy kohdattujen vaikeuksien keskinäisestä jakamisesta ja tällöin

keskeisiksi käsitteiksi asettuu kokemusten jakaminen ja yhteisöllisyys. Nylundin (2005, 198) mukaan oma-apu tai omahoito nimityksiä ei ole suosittu kansainvälisen kirjallisuuden tapaan suomalaisessa aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa, osaksi käsitteisiin sisältyneen yksilöllisen painotuksen vuoksi. Suomessa on pyritty välttämään yksilöllistä painotusta elämänongelmiin, koska se on nähty mahdollisuutena perustella hyvinvointivaltiollisten palveluiden purkamista. Vieraskielisessä kirjallisuudessa suosittun oma-apuryhmien tilalla käytetään suomessa käsitteitä vertaisryhmä tai vertaistukiryhmä.

Teemahaastatteluissa muiden tyttöjen merkitys nousi vahvasti esille. Muilta tytöiltä saatava tuki puhututti haastatteluissa kovasti. Tämänkin aiheen kautta paikan keskusteleva kulttuuri nousi merkittäväksi tekijäksi tyttöjen omassa empowerment-prosessissa. He kokivat tärkeäksi sen, että Tyttöjen Talolla on mahdollista saada aina juttuseuraa muilta tytöiltä. Haastatteluissa keskusteleva kulttuuri tarkentui merkittäviksi keskusteluiksi, jotka saattoivat paikantua ”kevyiksi” jutteluiksi kuin myös hieman syvällisemmiksi keskusteluiksi ja kokemusten jakamiseksi. Merkittävää näissä keskusteluissa oli se, että kaikki puheenaiheet koettiin hyväksyttäväiksi.

”Ku voi oikeestaan puhua ihan mistä vaan...” (N5).

Mahdollisuus jakaa omia kokemuksiaan sellaisen henkilön kanssa, jolla samanlaisia kokemuksia, koettiin tärkeäksi. Nämä keskustelut helpottivat tyttöjen kokemaan häpeää omista kokemuksista. Häpeän tunteet helpottavat, kun tytöt tiedostavat kokemusten vaihdon avulla, että muillakin voi olla samanlaisia haasteita elämässä. Tyttöjen kokemukset liittyivät mm. mielenterveyden ongelmiin sekä kiusaamisen ja syrjinnän kokemuksiin. Lapsinäkökulman korostuminen suomessa on vaikuttanut siihen, että lasten- ja nuorten vertaistukiryhmien määrä on alkanut kasvaa ja aihetta käsitteleviä tutkimuksia on alkanut ilmestymään yhä enemmän. Nuorten ryhmissä tavoitteena on ollut rikkoa erilaisuuden kokemusta sillä, että nuoret tapaavat muita joilla on samankaltaisia kokemuksia. Tutkimuksissa on havaittu, että tietoisuus muiden ongelmista helpottaa erilaisuuden kokemusta. (Nylund 2005, 200 – 201.)

”Sitte se onki helppo jutella, ku tietää, että toisella on sama juttu ollu, yhteisiä jutunaiheita. Niin ja sitte se tosiaan helpottaa kumpaaki ku pääsee vähä purkautummaan. Ainaki mulle tullee parempi olo ku pääsee puhumaan jollekki, oli se sitte työntekijä tai sitte joku muu täällä. Ja vaikka ihan liibalaabaa ihan päivittäisiä juttuja jauhaa, niin seki helpottaa.”(N1).

”erilaiset keskustelut ja sitte kuuntelen mielellään niinku mitä ne kertoo omia kokemuksia asioista...”(N5).

”Kyllä se niinku ittiä helpottaa, että toinen tietää, ettei tartte itte sitä kantaa sisällään.”(N6).

Useille empowermentin määritelmille (mm. Rose 2000, Mullaly 2002, Slaabey 2002, Adams) on yhteistä tyttöjen kokema kokemustiedon jakaminen. Määritelmissä sitä kuvataan kollektiiviseksi toiminnaksi, jolle ominaista on yhteisen tiedostuksen kasvattamiseksi. Yksilölle häpeää tuottava kokemus tai tilanteenmäärittely tuodaan yhteisesti jaetuksi, jolloin se voidaan asettaa kyseenalaiseksi. Rose (2000) kuvaa tätä nimeämisen prosessiksi sekä Mullaly (2002) puhuu yksilön tilanteen normaalistamisesta. Molemmat viittaavat siihen, että yksilöllinen tilanne asetetaan yhteiskunnalliseen kehykseen, jolloin sen yksilöä leimaava ja häpeää tuottava vaikutus vähenee.

Lähelle asettuu myös Hyvärin (2005, 224 – 225) kuvaama kokemustiedon jakamisen prosessi, jossa yksilön kokemus muuttuu yhteiseksi jaetuksi kokemukseksi. Tällöin yksityinen kokemus luo perustaa yhteiselle jaetulle merkitystodellisuudelle. Kokemustiedon syntymiselle merkityksellistä on siis elämäkokemusten yhteinen käsittely ja jakaminen. Hyväri toteaa kuitenkin, että kokemustiedon kehittyminen vaatii todellista vuorovaikutteisuutta ja myös kuuntelijoiden aktiivisuutta. Haastattelemieni tyttöjen kuvaama yhteisöllisyys muistuttaa Hyvärin kuvailemaa vuorovaikutteista yhteisöllisyyttä, jossa kokemustiedon jakaminen ja yhteisen jaetun merkitystodellisuuden rakentaminen mahdollistuu.

Vaikka samankaltaisten ongelmien jakaminen koettiin hyvin merkittäväksi tekijäksi eheytyemisessä, myös uusien näkökulmien tiedostaminen nousi merkittäväksi tekijäksi näissä keskusteluissa. Uudenlaista tietoisuutta rakentavien keskustelujen kautta tytöille avautui uudenlaisia ajattelumalleja omaa elämää koskeviin asioihin. Aineistosta ilmeni myös, että itselle vieraista asioista saattoi oppia toisen kokemusten kautta. Oman tilanteen negatiivinen nimeämistapa voi peittää itsen ja omaan elämään sisältyvät kyvyt, mahdollisuudet sekä vaihtoehdot. Kollektivisoinnin kautta tilannemäärittely voi uudistua uuden positiivisen näkökulman kautta. (Rose 2000, Mullaly 2002, Saleebey 2002.) Hyväri (2005, 224 – 225) toteaa, että yhteisen kokemustiedon kehittymisen myötä mahdollistuu omien yksilöllisten kokemuksen luovuttaminen toisen käyttöön ja tällöin muilla on mahdollista eläytyä tilanteeseen ja olla peilinä.

”Eri näkökulmat mitä täällä niiltä eri ihmisiltä nousee esiin, niin kyllähän se niinku taas aukasee niinku enemmän itellekki, että ku eihän sitä aina hoksaa niitä kaikkia samoja asioita mitä se toinen, et niin on välillä oikeestikki pistäny miettimään, että ei vitsi niin se onki et sitä et niinku vaan aina ymmärrä.” (N5).

”...ja musta on mukava, ku kaikki on omia itsejä ja erilaisiaki on, että ei niinku esitetä kettään. Mää ainaki tykkään ku täällä on kaikki niinku omanlaisia ja sitte on niinku eri kulttuureista ja öö eri ikäsiä ja noin. Mää ainaki tykkään olla tosi paljon ja jotenki tuntuu, että jotenki opinki samalla ja minusta on mukava.” (N6).

Tytöt kokivat sukupuolisensitiivisen nuorisotyön asiakaskunnan hyvin moninaiseksi ja tätä kautta mielenkiintoiseksi. He kokivat, että ilmapiiri on vapautunut ja turvallinen. Täten he kokivat myös, että Talolla voi olla avoimesti oma itsensä ja tuoda omia ajatuksiaan esille häpeilemättä. Monen kohdalla tämä oli hyvä vastapaino koulumaailmalle, jossa he kokivat joutuvansa esittämään saadakseen hyväksyntää osakseen.

Haastattelija: Oletko voinut olla oma itsesi talolla?

N6: No kyllä määh täällä oon, mut se on vähä vaikeeta tuolla koululla ku mejän luokassa on vähä semmosia, että ne vähä niinku, no omanlaisiaan... (Ei yhteisiä mielenkiinnonkohteita).(N6).

Tytöt kuvailivat ympäristöä vapautuneeksi, avoimeksi sekä ennen kaikkea turvalliseksi. Kiusaaminen sekä syrjintä olivat yhdistävä tekijä sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön osallistuville tytöille ja kynnys osallistua nuorisotoimintaan korkea. Turvallisuus ja luottamukselliset ja avoimet keskustelut muiden tyttöjen kanssa ovat tarjonneet ympäristön, jossa aiemmin koettua syrjintää ei ilmene. Ilmapiiri on koettu arvostavaksi, joka on vaikuttanut siihen, että luottamus muihin ihmisiin on kasvanut ja korjaavat kokemukset ovat mahdollistuneet.

7.4 Ammatillinen apu

Tyttöjen haastatteluissa yhteistä oli se, että he kokivat toisten tyttöjen seuran hyvin vahvana motiivina tulla Tyttöjen Talolle yhä uudelleen. Haastatteluissa olin kiinnostunut myös ammatillisen tuen luonteesta ja merkityksestä tyttöjen voimaantumisen prosessissa. Ammatillinen tuki ja työntekijöiden rooli korostui sellaisten tyttöjen kohdalla, joilla oli tarvetta pitkäkestoiselle yksilölliselle työskentelylle. Työntekijät ovat olleet tyttöjen psykososiaalisena tukena sekä tukena käytännön asioiden hoitamisessa. Aineistosta nousi vahvasti esille myös työntekijöiden rooli turvallisen ympäristön luojana sekä ylläpitäjänä.

Työntekijöiltä saatu tuki jakaantui aineistossa sellaiseen, joka liittyi yksilölliseen työhön ja sellaiseen, jolla tähdättiin turvallisen yhteisöllisen ilmapiirin luomiseen. Haastatteluissa ilmeni, että tytöt olivat aiemmin kokeneet tarvetta pitkäaikaiselle yksilölliselle työlle ammatillisen työntekijän kanssa. Näillä tytöillä elämänhallinta oli sillä hetkellä haasteellista monenlaisten haasteiden vuoksi. Yksilöllinen apu ilmeni ”tukihenkilönä” toimimisena ja ennen kaikkea omien kokemusten luottamuksellisena

jakamisena. Tytöt kokivat saaneensa tästä tukemisesta motivaatiota sekä työkaluja elämänhallinnan parantamiseen. Yksilötyöskentely näyttäytyi tyttöjen puheessa esimerkiksi terveempiin elämäntapoihin motivoimisena sekä arkiseen elämään liittyvien käytännön asioiden hoitamisessa annettuna tukena.

” Käytiin lenkillä ja se, meillä oli vähä semmonen, että se hommas meille askelmittarit, mulle ja sille toiselle. No kuitenkin, vähä potki persille että rupiais liikkumaan ja tämä painonhallinta homma otettiin puheeksi.” (N1).

Työntekijöiltä on saatu neuvoa, ohjausta ja käytännön tukea omien raha-asioiden hoitamisessa sekä asumiseen liittyvissä asioissa. Osalle tytöistä asioimien erilaisissa virastoissa ja muissa virallisissa tilanteissa on ollut haasteellista erilaisten ahdistustilojen vuoksi. Työntekijät ovat olleet myös konkreettisenä tukena näissä vierailuissa esimerkiksi kelassa tai sosiaalitoimistoissa.

”No täällä justiin sain tietää siitä OSNA:sta. Nyt on sitte se kämppä haussa, en ois muuten tienny mitään kävi mun kans virastoissa ja tällee ku minä en tonne Kelalle enkä sossuun osannu mennä itekseen sillon.” (N1)

”käyään paikoissa tutustumassa , ku mulla on niinku itellä paniikkihäiriö eli joihin ei oma-alotteisesti hankala mennä uuteen tilanteeseen joskus ja jos täällä niinku haluaa mennä johonki tutustumaan niin voi niinku yhdessä käyä siellä.” (N4)

Ammatillinen tuki näyttäytyi aineistossa myös nuorisotilan ”tunnelman” luojana. Tämä turvallisen ja miellyttävän tunnelman luominen näyttäytyi yksinkertaisimmillaan tyttöjen puheessa sellaisen huomioonottavana käytöksenä, joka on mahdollistanut ujompienkin tyttöjen osallistumisen sukupuolisensitiiviseen tyttötyöhön ja kynnyksellä tulla nuorisotyön piiriin tätä kautta on ollut matala. Tytöt kokivat, että talolle on helppo tulla, kun joku (työntekijä) huomioi positiivisella tavalla kaikki tytöt. Positiiviseksi he kokivat myös sen, että he osoittavat huomiota ennen kaikkea sellaisille tytöille, jotka ovat vetäytyneet porukasta tai eivät vielä tunne yhteisöä omakseen. Toisaalta, turvallinen ja mukava ilmapiiri merkitsi myös sitä, että tytöillä oli myös mahdollisuus vetäytyä, olla yhteisöllisessä ilmapiirissä itsekseen.

”Vapautuminen, se vois aika hyvin kuvata tätä just ympäristöä mikä täällä vallitsee. Että just vaikka se, et tuut tänne ja sitte yhtäkkiä tulee joku uus ihminen tänne, ohjaaja tai tyttö tai kuka tahansa niin sit ollaan vaan silleen, et no terve, mitä kuuluu ja silleen... Tuntuu, että ei oo semmosia tietyjä rajoja, mut et se kumminki on semmosta hallittua toimintaa täällä.” (N5)

”Että saa vaan olla, saa vaan olla. Siis mää ite kaipaen sitä, että saa vaan olla, että mää en niinku esimerkiksi tykkää et mulle ei sovi että joku harrastus et mennään joka viikko tiettyyn kellon aikaan johonki tekemään jotaki. Mää niinku kaipaen ite sitä, että saa olla jossaki, näkkee kuitenkin ihmsiä enemmän ku omassa kämpässä, jos siel ei oo ketään, mut kuitenkin saa olla silleen niinku ihan rauhassa. Se on kivaa, ku täällä on kuitenkin nuita ohjaajia, että voi mennä jutteleen jostaki tärkeemmistäki asioistaki ja tolleen.”(N8)

Työntekijöiden rooli muodostuu tyttöjen haastatteluiden perusteella turvallisen ja hyväksyvän yhteisön luojana. Heidän roolinsa ei ole välttämättä kovinkaan näkyvä, mutta heidän toimintansa kautta tunnelma säilyy avoimena ja heidän läsnäolonsa tuo jämäkkyyttä toimintaan. Heidän koettiin ohjaavan tilanteita Talolla, niin, että kaikki kokevat tilanteen turvalliseksi ja hyväksyväksi. Myös työntekijöiden avoin ja rauhallinen suhtautuminen asioihin toi turvallisuuden tunnetta.

7.5 Mahdollistava konteksti

Haastattelujen perusteella sukupuolisensitiivinen nuorisotyö näyttäytyy ympäristönä, joka eroaa muista tyttöjen tuntemista nuorten ympäristöistä. Tyttöjen puheissa on esillä tarve sellaiselle sosiaaliselle ympäristölle, jossa he eivät kohta samankaltaisia vaatimuksia kuin koulussa. Myös tarve sukupulierityiselle näkökulmalle nuorisotoiminnassa on läsnä tyttöjen puheissa.

”Talon ulkopuolella on niin paljon nuita sekaryhmiä, että siellä voi vaikka sitte poikien kanssa olla, mutta niin mulle ainaki on tosi hyvä silleen, että on pelekkä tyttöporukka ku mää kuitenkin koulussa jouvun olemaan pelkkien poikien kanssa niin...” (N2)

” Ettäku tää ei oo sama asia ku joku koulu, tänne voi ihan tulla eikä kukkaan niinku, susta ei ole samanlaisia ennakkoluuloja mitä saattaa olla muuten olla ja just se suhtautumine muihin ihmisiin.” (N6.)

”On kai sillä sen verran, että ku se on semmonen kodinomanen paikka ja just ei mikkään hemmetin laitosmainen oo. Se on tärkeintä.” (N1).

” No joo, et se on kiva vastapaino sillai, että ku kuitenkin on päivät koululla ja siellä pitää tehdä niitä kaikkia juttuja ja kotonaki kaikkia läksyjä tehdä ja tolleen ja sitten taasku siellä kotona ei oo oikeen mittään virikkeitä silleen, että siellä on vaan joko on istun tietokoneella tai sitte teen läksyjä, luen, katon telkkarii... Ei siellä sen kummempaa oo ni sit jotaki erilaista ympäristöä kaipaapi.” (N8).

Siitonen kuvaa tutkimuksessaan (1999) voimaantumisen mahdollistavaa ympäristöä sellaiseksi, jossa on mahdollista tuntea turvallisuutta, luottamusta ja hyväksyntää. Merkittävää voimaantumista mahdollistavassa ympäristössä on myös sen avoimuus eli että siellä on mahdollista avoimesti kertoa omista todellisista kokemuksistaan. Voimaantumista mahdollistavan ympäristön luomisessa on aineiston tulkinnan mukaisesti vahvasti vastuussa sukupuolisensitiivisen nuorisotyön ammatillinen henkilöstö.

Työntekijät rakentavat ja ylläpitävät sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä sellaista ilmapiiriä, jossa on vapaus kertoa omista asioistaan ja tarpeeksi turvallinen tunnelma tähän. Työntekijöiden vastuulla on mahdollistavan kontekstin luomisessa myös se, että kaikkien tyttöjen ääni tulee kuulluksi eli tilanteiden ohjaaminen niin, ettei arkojen ja hiljaisten tyttöjen näkökulmia sivuuteta, vaan että kaikille tulisi kokemus kuulluksi tulemistä. Tyttöjen haastatteluiden perusteella työntekijöiden rooli ei ole kovin näkyvä. Työntekijöiden merkitys voimaantumisen prosessissa näyttäytyy emotionaalisen tukemisen rinnalla työnä mahdollistavan kontekstin luomiseksi ja ylläpitämiseksi.

8 Muutos

8.1 Muutoksen todellistuminen

Empowerment voidaan nimetä sekä prosessiksi, kuin myös tavoitteeksi. Yhteistä kaikille empowermentin määritelmille on se, että sitä kuvataan siirtymäksi tilasta toiseen, epätyytyvästä tavoitetilasta tai ihannetilasta. Empowerment on sekä sosiaalinen, että henkilökohtainen prosessi, mutta tavoitetilasta tai ihannetilasta määrittämisen ja saavuttamisen arvioimisen lähtökohdaksi on yksilön oma kokemus. Siitonen (1999, 119 – 121) huomioi, että ihmiselle on tärkeää, että voi vapaasti määrittellä tulevaisuuden päämääriä, omia ajatuksia toivotuista ja ei-toivotuista tiloista.

Hokkanen (2009) kuvaa empowermentia myös suhteelliseksi. Empowerment-tilan arvioiminen on tilanne- ja aikasidonnaista, joten sen arvioiminen ulkopuolisena on arveluttavaa. Ulkopuolinen voi arvioida yksilölle merkittävän muutoksen vaatimattomaksi. Empowermentilla onkin siis ensisijaisesti merkitystä yksilölle itselleen. Merkittävää on myös se, että pieni muutos epätyytyvässä tilanteessa voi saada aikaan uudenlaisten tavoitteiden asettamisen ja muutosten sarjan. Siitosen (1999, 120) mukaan suurten päämäärien saavuttaminen yleensä edellyttää lukuisten välipäämäärien saavuttamisen. Hän on havainnut tutkimuksessaan, että itsemääriteltä tavoite toimii vahvana motivaattorina välietappien saavuttamisessa. Myös välietappien saavuttaminen vapauttaa lisäresursseja, voimaa uusien haasteiden selättämiseen.

Pienikin muutos on siis merkityksellinen ja voi mahdollistaa suurempien muutosten aikaansaantia. Empowerment on jatkuvasti uudelleenmäärittyvä prosessi. Teemahaastattelussa käsittelin tyttöjen kanssa omana alueenaan tyttöjen omaa kokemusta positiivisesta muutoksesta, siirtymästä. Tässä luvussa esittelen tuloksia, jotka liittyvät tyttöjen kokemukseen empowerment-tilaksi. Ainoastaan yhdessä haastattelussa ei ilmennyt muutosta alkutilanteeseen. Hänen kohdallaan historia Tyttöjen Talolla oli vasta aluillaan.

8.2 Itsevarmuuden lisääntyminen ja yksinäisyyden tunteen väheneminen

”...niinku just näitten ihmisten tapaaminen ja näitten monimoisten kokemusten kautta niin mä oon jotenki kokenu saavani sitä itsevarmuutta mitä mä oon aikalailla ettiny.”(N5).

Itsevarmuuden lisääntyminen sukupuolisensitiivisen nuorisotyön tukemana tuli esille läpi haastatteluaineiston. Lähes kaikilla tytöillä oli taustallaan erilaisia syrjinnän kokemuksia, joilla on ollut negatiivisia vaikutuksia tyttöjen itsevarmuuteen ja se on asettanut haasteita itsensä hyväksymiselle. Itsevarmuuden lisääntyminen näyttäytyi esimerkiksi syrjinnän aiheuttamien negatiivisten vaikutusten vähenemisenä sekä syrjinnän aiheuttamien häpeän tunteiden vähenemisenä.

”..mutta se kiusaaminen vaikutti, että minusta tuli semmonen sulkeutunu ja nyt mä oon tämmönen avoin ja tälle. Tyttöjen Talolla on ollut paljonki vaikutusta siihen. Suku piti mua hulluna nin minähän häpesin sitä, että mulla on päässä jottain häikkää ni mutta nyt minä sitte aattelen, että ihan sama ei se haittaa vaikka joku tietäski sitte. Ihan pystyn kertomaan kyllä, mulla on tämmöstä, elekkää ihmetelkö jos minä käyttäyvyn joskus ouvosti.”(N1).

Itsevarmuuden lisääntyminen näyttäytyi aineistossa itsensä hyväksymisenä. Tytöt kokivat, että he olivat oppineet hyväksymään itsensä sellaisena naisena/tyttönä kuin ovat, ilman ulkopuolisia muospaineita. Haastatteluissa ilmeni hyvin merkittävänä tekijänä Tyttöjen Talon hyväksyvä sekä erilaisuutta kunnioittava ilmapiiri, jossa on helppo olla oma itsensä.

”...sitä ei oo enää niin epävarma. Mä oon aatellu, että ei mun tarvi niin täyellisestä näyttää, ku mä lähe kaupunkiin, että ei tosiaankaan tarvi tälläytyä montaa tuntia kuhan vaatteet on ehjät ja puhtaat ja hiukset suurin piirtein puhtaat ni lähtee vaa.” (N1).

”Täällä se on tavallaan tullut, että tavallaan pystyny niinku, että on samanarvoinen se minäki oon kaikkien muitten joukossa että..emmä tiä, ehkä uskalsi olla oma ittesä.ehkä Ainakin tästä on lähteny hirveän monta asiaa hoitamaan...” (N4).

”Opin, että olla oma itsensä, että oon sopiva just tällasena, että ... Oisinko mä ehkä rohkaistunu, sitä ois ehkä tullu enemmän.” (N6).

Itsevarmuuden lisääntyminen todellistui myös siten, että tytöt kokivat helpommaksi tuoda itseään sekä omia asioitaan esille, pelkäämättä muiden reaktioita. Aiemmin tytöille yhteistä oli sosiaalisten suhteiden vähäisyys. Vähäisissä sosiaalisissa suhteissa ilmeni tietynlaista vetäytymistä sosiaalisissa suhteissa taka-alalle. Itsevarmuuden lisääntyessä tämä vetäytyminen on vähentynyt ja tytöt ovat hakeneet myös uudenlaista sosiaalista mallia olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa.

”Oon omasta mielestäni saanu enemmän semmosta voisko sanoa että potentiaalia tai jotain semmosta, että kyllä multaki sitä tekstiä voi tulla. On ehkä vähä enemmän sosiaalinen ja se kaikki se itsevarmuus mitä tää ilmapiiri nyt yleensä tuo niin kyllä se rohkasee siihen, että on sillee, että on mitä on.” (N5).

Hyväksyvässä ja mahdollistavassa ympäristössä lisääntyvä itsevarmuus on vaikuttanut tyttöjen toimimiseen myös sukupuolisensitiivisen nuorisotyön ulkopuolella. Tyttöjen aktiivisuus oman kodin ulkopuolisilla elämänalueilla on lisääntynyt. Merkittävää aineistossa oli se, että itsevarmuus näyttäytyi vahvasti pohjana muunlaisille muutoksille elämässä. Itsevarmuuden lisääntymisen voidaan nähdä ”alkusysäyksenä” muille, laajemmille muutoksille. Myös Siitonen (1999) on havainnut itsearvostuksen lisääntymisen merkittävyyden tutkimuksessaan. Hänen mukaansa ihmisellä on luontainen tarve tuntea itsensä arvokkaaksi ja tämän tunteen lisäämisellä voi olla suuri uudistava vaikutus yksilöihin ja ryhmiin. Siitosen mukaan tämän tunteen vahvistuminen ”vapauttaa” suuria energiamääriä yksilön kasvuun ja oppimiseen. Itsevarmuuden lisääntymisen myötä tytöt ovat saaneet varmuutta myös oman tulevaisuuden suunnitteluun ja tavoitteiden asettamiseen.

”...mä jos kolme vuotta taaksepäin miettii niin mä en ois varmaan sanonu siellä ääneen että tää tuntuu huonolta vaan mä oisin jääny siihe jumittaun, mutta mä nyt sain sanottua sen että emmä niinku jää tänne . Niin se oli semmonen muutos.” (N4).

”...uskalsi olla oma ittesä.ehkä Ainakin tästä on lähtenyt hirveän monta asiaa hoitamaan...”
(N4).

Itsevarmuuden parantuminen sekä itsensä hyväksyminen näyttäytyi aineistossa hyvin merkittävänä empowermentin osa-alueena, joka mahdollisti monenlaisten positiivisten asioiden kasautumisen. Seuraavassa luvussa kerron tarkemmin siitä, miten tavoitteiden asettaminen näyttäytyi osana empowermentia aineistossa.

8.3 Tavoitteiden asettaminen

Voimaantumisessa merkittävää on se, että yksilö voi itse vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa omien toiveidensa mukaisesti. Tällöin merkittävää on, että ihmiset voivat suunnitella tulevaisuutta sellaisessa ympäristössä, jonka kokevat kasvunsa kannalta hyväksi. Yhteistä tällaisille voimaantumista tukeville ympäristöille on hyväksyntä, luottamus, arvostus sekä kunnioituksen kokeminen. (Siitonen 1999, 121.) Tyttöjen itsevarmuuden lisääntyminen näyttäytyi aineistossa lähes ennakkoehtona sille, että tytöille avautui mahdollisuus esittää omia mielipiteitään, tehdä suunnitelmia omaa elämäänsä koskien sekä mahdollisuus tavoitella omia, itsemääriteltyjä tavoitteita kohden. Tässä näyttäytyy myös empowermentin kumuloituva luonne. Yhden tärkeän päämäärän saavuttaminen voi olla niin merkityksellinen, että se voi olla alkusysäys monelle muulle positiiviselle muutokselle elämässä.

Hokkanen (2009, 322) toteaa empowermentin kumuloituvasta prosessista seuraavaa:

”Yhden päämäärän saavuttaminen voi olla niin merkittävä kokemus, että paluuta entiseen voimattomuuden tilaan ei enää ole. Näin formuloituna on helppo nähdä empowermentin yhteydet sosiaalisten liikkeiden saavutusten pitkäkestoiseen ja laaja-alaiseen merkitykseen ja toimijoiden kollektiiviseen itseymmärrykseen.”

Voimaantumisen voidaan nähdä myös valtaistumisen ”esiasteena” tai ehtona sille. Näiden haastattelemiini tyttöjen kohdalla empowermentin voimaantumisaspekti näyttäytyy konkreettisesti valtaistumisen ennakkoehtona. Empowermentin suhteellisuus näyttäytyy tyttöjen haastatteluissa myös itsevarmuuden lisääntymisen ja tavoitteiden asettamisen kohdalla. (Suhteellisuudesta). Tyttöjen kokemukset ja konkreettiset toimet suhteessa tulevaisuuteen ovat hyvin eri laajuisia, mutta kaikille yhtä merkittäviä askelia empowermentin prosessissa. Kaikkien kohdalla siirtymä näyttäytyi. Joillekin tytöistä tulevaisuuteen suuntautuminen näyttäytyi kotoa poistumisena ilman ahdistusta tai rohkeutena tuoda itseään ja omia ajatuksiaan esille omassa elinympäristössään.

”...ja sitte minä saatan ihan nykyään, ennen ei ois tullu mieleenkään, niin nykyään saatan lähtyä ihan tosta noin vaan kaupunkiin, katon millon bussi lähtee ja lähen kaupungille pyörimään niin ennen ei ois voinu missää nimessä lähtä pyörimään.” (N1).

”oon omasta mielestäni saanu enemmän semmosta voisko sanoa että potentiaalia tai jotain semmosta, että kyllä multaki sitä tekstiä voi tulla.” (N5).

Joidenkin kohdalla empowerment näyttäytyi selvemmin tulevaisuuteen suuntautuvana tavoitteellisena toimintana. Tulevaisuuden suunnittelu tai tavoitteiden asettaminen ja tavoittelu konkretisoitui tilanteen toteamisena epätydyttäväksi. Tämän toteamuksen lisäksi tulevaisuuden suunnittelu ja tavoitteellisuus konkretisoitui työkokeiluun hakeutumisena, jatkokoulutuspaikan valintana tai valmistautumisena omaan itsenäistymiseen lapsuuden perheestä. Osassa haastatteluissa ilmeni, ettei itse määriteltyjen tavoitteiden asettaminen mahdollistuisi ennen tyytymättömyyden ja erimielisyyden toteamista eri tahoille.

”...tavallaan pystyny niinku, että on samanarvoinen se minäki oon kaikkien muitten joukossa että..emmä tiiä, ehkä uskalsi olla oma ittesä.ehkä Ainakin tästä on lähtenyt hirveän monta asiaa hoitamaan, niinku oon päässy työkokeiluunki monen vuojen jälkeen, tavallaan on se semmonen etappi ollu että..” (N4).

”On jotenki tuonu mulle ehkä semmosta lisävoimaa siihen semmoseen yksinkin toimimiseen. Ku on niin paljon toiminu muittenki ihmisten kans ryhmässä niin se on vielä antanu lisävoimaa siihen tulevaan itsenäistymiseen, mikä mun pitää tässä varmaan jossain vaiheessa varmaan kohtaan aika montaki kerta, että tavallaan luotan siihe, et mä pystyn kyllä toimimaan ihan yksinkin ihan silleen järkevästikin eikä tarvi sitte aina vaipua epätoivoon jos ei mee aina miten haluaa asiat..” (N5).

”Niin, kyllä. Niin silleen käsitellä, ei mulla oikeen muuta vaihtoehtoa enää ollu, ku mulla kotona oli erilaiset odotukset, multa odotettiin että nyt ku mä valmistun ammattiin, niin mä meen töihin tai oon työtön, että ei niinku oletettukaan sitä, että mä jatkan mittään opiskelua, että niinku ei sieltä niinku ootettu ja koulukaan, se ammattikoulukaan ei antanu tukea, koska neki ootti sitä, että nää ihmiset menee töihin.” (N8).

”Ite järkkäsin itteni sinne työkokkeiluun ja sitte mä kävin tuolla toimintakeskuksessa tuolla kipinässä että siellä niinku paljon aina, että täällä vaan ollaan toiminnoissa että se tuntu semmoselta että siellä ei jaksa sitte olla niin niin sitte mä jos kolme vuotta taaksepäin miettii niin mä en ois varmaan sanonu siellä ääneen että tää tuntuu huonolta vaan mä oisin jääny siihe jumittaan, mutta mä nyt sain sanottua sen että emmä niinku jää tänne . Niin se oli semmonen muutos.” (N4).

Epättydyttävän tilanteen toteamiseen sekä itsemääritelyjen tavoitteiden asettamiseen tytöt kaipasivat itsevarmuuden vahvistumista sekä paikkaa, jossa pohtia omia suunnitelmiaan rauhassa, ilman ulkopuolista painetta. Siitosen (1999, 86 – 87, 61 – 62) mukaan toiminnanvapaus sekä autonomisuus tukevat sisäisen voimantunteen (empowerment) kehittymistä. Vapauden kokemus tukee myös yksilön vastuun ottamista, itsestä sekä muista yhteisön jäsenistä. Yksilön oman ”äänen” kuuleminen on merkittäväällä sijalla sisäisen voimantunteen kehittämisessä ja tarpeeton ohjaaminen esimerkiksi valintojen teossa voi olla jopa estämässä voimaantumista. Toiminnanvapaus sekä autonomisuus edellyttävät toimivaa yhteisöä, luottamuksellista yhteistoimintaa sekä tasa-arvoista osallistumisen mahdollisuutta.

Yhteistä haastattelemilleni tytöille oli sosiaalisten suhteiden vähäisyys ja heikko laatu. Tytöt omasivat kokemuksen yksinäisyydestä ja eristäytyneisyydestä. Monien kohdalla myös tavoitteet sukupuolisensitiiviseen tyttötyöhön osallistumisesta liittyivät tähän kokemukseen. Kaikkien tyttöjen kohdalla tämän tavoitteen kohdalla oli saavutettu positiivisia muutoksia. Haastatteluissa ilmeni, että tytöt kokivat positiiviseksi sen, että on olemassa sosiaalinen ympäristö vastapainona kotona olemiselle ja yksinäisyydelle. He olivat saaneet luotua taloilla sekä vertaissuhteita, kuin myös suhteita tukeviin aikuisiin, joilla on ollut positiivinen vaikutus yksinäisyyden tunteeseen ja mahdollisiin aiempiin syrjinnän kokemuksiin.

”ja ainaki kivaa juttuseuraa ollu ku sitte tosiaan tutustunut vähän paremmin näihin muutamiin, sitte onki löytynyt jottain yhteistä, on voinu höpötellä kaikkia. Ja sitte tosiaan, niiltä saa tukea ku ainaki yks on samassa tilanteessa oleva ku minä, että masennusta ja tämmöstä ja ollaan juteltu siitä, vähä helpottanu sitte molempia.” (N1).

”Joo, no mää tosiaan tätä ennenku heräsin aamuisin niin enhän mää tehny mittään , herä tyyliin iltapäivällä niinku tämän jälkeen kun on käynyt täällä niin on tullut muitaki kontakteja...” (N4).

”Tuntuu, että kaikki on niinku toistensa kanssa niin minusta se on tosi mukava ja ohjaajatki tosi mukavia ku ne tulee niinku mukkaan tuohon ja jos joku on niinku yksin, niin ne mennee puhumaan sille. Musta se on tosi hieno asia ja semmosta hyväki juttu.” (N6).

”N1: Nii, ei tarvi ite tuppautua kenenkään seuraan ku aina joku tulee kysymään, että mitä nää täällä yksin teet, että saako tulla kans ja mää aina, että joo, voit sää tulla. Ei mulla oo mittää sitä vastaan, että minun seuraan joku hakkeutuu..

T: Joo, ootko sää ystävöitynyt siellä avoimissa ovissa tyttöjen kanssa?

N1: joo, just siellä feisbuukissa ollaan kavereina, e ttä sitte ku joskus sitte ehkä, toivottavasti tutustuttaa paremmin jossain vaiheessa...mmm”

Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön myötä vahvistuneiden sosiaalisten suhteiden ja itsevarmuuden vahvistumisen myötä, on koettu helpommaksi myös tutustuminen myös nuorisotilan ja tuttujen ympäristöjen ulkopuolisiin ryhmiin. Sukupuolisensitiivinen nuorisotila näyttäytyi joissain haastatteluissa myös sosiaalisten suhteiden vähäisyyden lisäksi vastapainona muuten epävakaille sosiaalisille suhteille omassa elinympäristössä.

”No on se varmaan jollain tavalla, että tietää ainaki että on joku paikka mihin mennä ja tälleen. Ku ei itellä ainakaan oo kauheesti niinku sillain paikkaa mihin mennä ja ku se on aina niin epävarmaan aina kotiaki mennä, että minkälaisessa kunnossa siellä ihmiset on ja ystäviä ei just oo tässä että kaikki assuu vähä siellä täällä ja tuolla. Just kaipaa jotaki.” (N8).

9 Pohdinta

Tässä tutkimuksessa tavoitteena oli selvittää, kuinka osallistuminen sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön tukee tyttöjen voimaantumista ja valtaistumista. Halusin saada selville tyttöjen omia kokemuksia siitä millaiset tekijät ovat vaikuttaneet voimaantumisen kokemukseen ja kuinka voimaantuminen näyttäytyy tyttöjen kerrotuissa kokemuksissa. Nyt tytöt ovat puhuneet ja minä taas olen tehnyt tulkintani ja liittänyt tyttöjen kokemukset osaksi yleisempää kokonaisuutta ja empowermentiin liittyvää tutkimuksellista näkökulmaani. Empowerment-näkökulma on laajuudessaan haastava näkökulma. Empowerment kuitenkin tarjosi monipuolisen näkökulman tyttöjen kokemusten erittelyyn sekä analysointiin. Se toi esille tyttöjen kerrotuista kokemuksista empowermentin erilaisia tasoja ja sen kautta mahdollistui tyttöjen voimistumisprosessin prosessimaisuuden kuvaus. Prosessi näyttäytyi erilaisten tekijöiden kasautumisena ja positiivisen kehän kaltaisena jatkuvana prosessina. Teoreettinen käsite on kuitenkin rajallinen eikä onnistu kuvaamaan yksilön kokemusta niin elävänä kuin se kokijalle näyttäytyy.

Sukupuolisensitiivinen tyttötyö on tavoitteellista nuorisotyötä, joka on kohdennettu tytöille. Sen toimintaympäristö on järjestösektori ja sukupuolisensitiivistä tyttötyötä kuvaa kansalaislähtöisen auttamisen malli. Siinä yhdistyy sekä ammatillinen toiminta kuin myös vertaistuki, eikä sitä sido samanlaiset velvoitteet kuin julkista sektoria. Keskeisellä sijalla tyttötyössä on tyttöjen sosiaalisten sekä yhteisöllisten siteiden vahvistaminen. Tavoitteena on osallisuuden ja yhteisöllisyyden mahdollistaminen sekä yksilöllinen kohtaaminen. Nämä teemat nousivat esille myös tyttöjen kokemuksissa ja tyttötyön vahvuus liittyy vahvasti sen yhteisölliseen luonteeseen.

Sukupuolisensitiivinen tyttötyö näyttäytyi omanlaisenaan ja erilaisena nuorten ympäristönä suhteessa muihin nuorten tiloihin ja se näyttäytyi myös vaihtoehtona perinteisille nuorisotaloille. Tyttötyöhön liittyy tyttöjen kokemuksissa turvallinen ja keskusteleva yhteisöllisyys. Tytöille merkittävää on se, että on olemassa tila, jossa tytöt voivat vapaasti puhua myös arkaluontoisemmista aiheista ja poikavapaalla alueella on mahdollista irrottautua sekaryhmissä koetuista sukupuolten välisistä paineista. Tytöt

kokivat, että tällainen ympäristö vapauttaa sekä käyttäytymistä kuin myös keskustelua. He myös hakivat tyttötyön piiristä keskustelukumppaneja, joilla on omakohtainen kokemus naisiksi kasvamisesta ja siihen liittyvistä haasteista.

Vertaisuus ja vertaisilta saatu tuki näyttäytyi merkittävänä tekijänä tyttötyössä, mikä myötäilee yhteiskunnallista kehityskulkua. Sekä kansainvälinen että kansallinen trendi on ollut, että vertaistukiryhmien määrät ovat jatkuvassa kasvussa ja niitä on perustettu monenlaisten teemojen ympärille. Vertaisuudessa merkittävälle sijalle asettui turvallinen ympäristö, joka mahdollistaa keskustelut sellaisten tyttöjen kanssa, joilla on samankaltaisia elämäkokemuksia. Kokemusten jakaminen ja yhteisen merkitystodellisuuden rakentaminen vaikutti siihen, että yhteisen tiedostuksen syntymisen kautta häpeän ja erilaisuuden tunteet helpottuivat. Vertaisten kanssa käydyt luottamukselliset keskustelut avasivat myös uudenlaista tiedostusta omiin elämän haasteisiin. Tytöt kokivat, että uudenlainen tiedostus paljasti omaan tilanteeseen sisältyviä vaihtoehtoja ja resursseja.

Ammatillisen tuen rooli ei näyttäytynyt suoraan yhtä merkittävänä tekijänä voimaantumisen, kuin vertaisilta saatu tuki. Osalla haastatteleistani tytöistä tarve psykososiaaliselle työskentelylle oli merkittävä ja heidän kohdallaan yksilöllinen työ ammatillisen työntekijän kanssa on tukenut elämänhallinnan taitoja ja tarjonnut areenan omien kokemusten luottamukselliseen jakamiseen. Psykososiaalisen tuen rinnalla ammatillinen tuki näyttäytyi neuvontana, ohjauksena sekä käytännön asioiden hoitamiseen annettuna tukena. Välillisesti ammatillisen henkilöstön rooli näyttäytyi kuitenkin merkittävänä tyttöjen omaehtoisessa voimaantumisen prosessissa. Työntekijät loivat ja ylläpitivät voimaantumista mahdollistavaa kontekstia. Tyttöjen kokemuksissa työntekijät näyttäytyivät hyväksyvän ja turvallisen ympäristön luojana sekä mahdollistivat yhteisöllisessä ilmapiirissä myös yksilöllisen positiivisen huomioimisen jokaisen tytön kohdalla. Työntekijät loivat sellaista vuorovaikutteista ilmapiiriä, jossa osallistumisen kynnys koettiin matalaksi ja arempienkin tyttöjen osallistumista tuetaan. Ympäristö näyttäytyi voimaantumista mahdollistavana ympäristönä, jota kuvaa avoimuus, turvallisuus, hyväksyminen sekä luottamuksellisuus.

Empowerment näyttäytyy jatkuvasti uudelleenmäärittävänä prosessina. Se voi näyttäytyä aluksi hyvin vaatimattomaltakin tavoitteelta, jolla voi kuitenkin olla yksilölle hyvin merkittävä vaikutus. Empowermentia onkin syytä lähestyä yksilön omien kerrottujen kokemusten kautta, jolloin sen merkitys yksilölle näyttäytyy selvimmin. Tyttöjen kohdalla itsevarmuuden vahvistuminen näyttäytyi ennakkoehtona ja pohjana muille positiivisille muutoksille. itsevarmuuden vahvistuminen näyttäytyi syrjinnän ja kiusaamisen negatiivisten vaikutusten helpottumisena, häpeän tunteiden helpottumisena sekä itsensä hyväksymisenä omanlaisenaan tyttönä tai naisena. Itsevarmuuden vahvistuminen näyttäytyi voimaantumisenä, koska se vahvisti empowerment-prosessille ominaista kokemusta siitä, että omaan tulevaisuuteen on mahdollista vaikuttaa oman tavoitteenasettelun kautta. Empowerment näyttäytyi tyttöjen kohdalla kumuloituvana prosessina, jossa yhden päämäärän saavuttaminen käynnistää positiivisten muutosten kehän. Epätyydyttävän tilanteen toteaminen sekä omien tavoitteiden asettaminen mahdollistui itsevarmuuden vahvistumisen kautta. Merkittävää tyttöjen empowerment-prosessissa oli paikka, jossa ulkoisia muospaineita ei koettu ja jossa oli mahdollista rauhassa mietiskellä omaan elämäänsä.

Tyttöjen kohdalla empowermentissa korostui voimaantumiseen liittyvät näkökohdat, vaikkakin kollektiivinen toiminta, toimijuuden vahvistuminen ja kokemusten jakaminen toivat esiin myös valtaistumiseen liittyviä elementtejä. Mielenterveyden ongelmat sekä kiusaamisen ja syrjinnän kokemukset olivat yhteisiä lähes kaikille tytöille ja yhteisen tiedostuksen rakentamisesta huolimatta tämä tiedostus tuntui jäävän tähän ympäristöön. Osaltaan esillä oli yhteisten kokemusten yhteiskunnalliseen kehykseen asettamista, mutta tämä tieto ja kritiikki jää tyttöjen välille. Valtaistumiseen liittyvä empowerment näyttäytyisi selvemmin, jos tyttöjen yhteinen merkitystodellisuus saataisiin siirrettyä myös laajemmalle keskusteluareenalle. Työntekijöiden asema tässä prosessissa voisi olla joko tyttöjen sanan saattajina tai ”asianajajina” tai sitten he voisivat tukea ja neuvoa, kuinka olla osallisena myös nuorten asioista päätettäessä.

Tutkimukseni on rajallinen ja sen tieto paikallista. Tutkimukseni tulokset ovat ensisijaisesti paikallisesti yleistettävissä. Uskon, että tuloksissa on sellaisiakin seikkoja, jotka kertovat yleisesti sukupuolisensitiivisen nuorisotyön mahdollisuuksista tukea tyttöjä, mutta niiden rajallisuus on

tiedostettava. Ne kertovat yhdessä kontekstissa tapahtuvasta voimaantumisen, jolloin toisenlaisessa ympäristössä ja eri ihmisten ollessa kyseessä, voimaantuminen voi tapahtua eri ehdoin. Tutkimukseni tuo esiin tietoa yhdestä sukupuolisensitiivistä tyttötyötä tarjoavasta ympäristöstä. Eri puolilla suomea toimivan sukupuolisensitiivisen nuorisotyön asiakaskunta voi muodostua hyvin erilaiseksi monien eri tekijöiden vuoksi. Tutkimukseni tarjoaa tietoa siitä, kuinka empowerment-prosessi muodostui näiden tyttöjen kokemuksena ja se voi tarjota mahdollisuuksia tyttöjen tukemiseen jatkossakin.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi 2002** (toim.): Tulkintoja tytöistä. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Alasuutari, Pertti 2011:** Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino. Riika.
- Anttonen, Erja & Herranen, Jatta 2007:** Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön menetelmien kehittäminen Itä-Suomessa –hankkeen loppuraportti. Humak. Joensuu.
- Aapola, Sinikka 2002:** Pikkutyttöjä vai puoliaikuisia? Tytöt, vanhemmat ja kontrolli. Teoksessa Aaltonen Sanna & Honkatukia Päivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. SKS. Helsinki, 129 - 145.
- Aapola, Sinikka & Gonick, Marnina & Harris, Anita 2005:** Young Femininity. Girlhood, Power and Social Change. Palgrave McMillian. New York.
- Adams, Robert 1996:** Social work and empowerment. McMillianpress. Malaysia.
- Adams, Robert 2002:** Developing critical practice in social work. Teoksessa Adams Robert, Dominelli Lena & Payne Malcolm (toim.) Critical practice in social work. Palmgrave, 304 – 311.
- Adams, Robert 2008:** Empowerment, participation and social work. Fourth edition.
- Anttonen, Erja 2007:** Sukupuolisensitiivisyys kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja c, oppimateriaaleja 13.
- Eid, Mona-Liza 2008:** Elämänpolkuja etsimässä: Maahanmuuttajatyttöjen kertomuksia Tyttöjen Talon kontekstissa. Pro gradu –tutkielma. Oulun Yliopisto, kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö.
- Eischer, Heli & Tuppurainen, Jonna 2009:** Tyttöjen Talo on kuin avoin koti. Setlementtijulkaisuja 22. Helsinki.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1996:** Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin Yliopisto. Rovaniemi.
- Eskola, Jari 2007:** 6 – 8? (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki 2007: Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Jyväskylä, 32 – 46.
- Eskola, Jari 2010:** Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vai vaiheelta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Ps-kustannus. Juva, 179–203.

- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2007:** Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Jyväskylä, 24–42.
- Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Marita (toim.) 2006:** Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Gusterman, Lotta 1998:** Tiivistelmä Lotta Gustermanin esitelmästä valtakunnallisessa Upea Minä-seminaarissa helsingissä 9.11.2008.
- Helander, Reetta 2000:** Islam, muutos ja somalimitytöt. Tyttö tutkimusta kulttuurien kohtaamisesta ja kulttuurisesta muutoksesta nuorten somalimityttöjen haastattelujen pohjalta. pro gradu –tutkielma. Turun Yliopisto.
- Helander, Reetta 2002:** Somalimitytöt kahden kulttuurin välissä. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi 2002 (toim.): Tulkintoja tytöistä. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 104 – 128.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2011:** Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Helsinki.
- Hirvonen, Elna 2009:** Nuorisotyö sosiaalisen asiantuntijuuden areenoilla. Teoksessa Raitakari, Suvi & Virokannas, Elina (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön ajatut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisesta. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 96. Jyväskylä.
- Hokkanen, Liisa 2009:** Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalityön teoria. Ps-kustannus. Helsinki, 315 – 334.
- Honkasalo, Veronika 2011:** Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus Ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 109. Helsinki.
- Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari 2007:** Monikulttuurinen nuorisotyö. Teoksessa Hoikkala & Sell 2007 (toim.): Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki, 115 – 138.
- Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja 2003:** Kantaaottavuus tutkimuksen eettisenä kysymyksenä. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.) 2003 Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin Yliopisto. Rovaniemi, 87 – 109.
- Hyväri, Susanna 2005:** Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Vastapaino. Jyväskylä, 214 – 235.
- Hyväri, Susanna & Nylund, Marianne 2010:** Yhteisöllisiä menetelmiä syrjäytymisen voittamisessa. Teoksessa Laine, Terhi & Hyväri, Susanna & Vuokila-Oikonen, Päivi (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveystalalla. Tammi. Helsinki, 29 – 47.

- Kaakinen, Juha 2007:** Sanoista tekoihin: Jatkuvuutta ja yhteistä vastuuta nuorten palveluista. Teoksessa Nuoret eivät odota – Palvelurakenteen muutos nyt. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:61, 149 – 151.
- Keskinen Suvi 2004:** Katkokset ja jatkumot feministisessä sosiaalityökeskustelussa. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Ps-kustannus. Jyväskylä, 19 – 45.
- Koivunen, Hannele 2005:** Madonna ja huora. Otava. Helsinki.
- Kuronen, Marjo 2004:** Valtaistumista vai voimavaraistumista. Feministisiä näkökulmia empowermentiin sosiaalityön teoriana ja käytäntönä. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. PS-kustannus. Jyväskylä, 277-296.
- Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) 2010:** Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki.
- Laine, Terhi & Hyväri, Susanna & Vuokkila-Oikkonen, Päivi 2010:** Mitä on syrjäytymisen vastainen työ? Teoksessa Laine, Terhi & Hyväri, Susanna & Vuokkila-Oikkonen, Päivi (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Tammi. Helsinki, 9 – 28.
- Laurent Lina 2004:** What more can we do? Multicultural Girl Work in practice. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Laurent Lina 2005:** “Ei mitään eksoottista” – Monikulttuurinen tyttötyö käytännössä. Kvartti 1/05, 29 – 39.
- Lehtonen, Jukka 2002:** Kaapissa avoimesti ja piilossa julkisesti. Ei-heteroseksuaaliset nuoret naiset kertovat ja vaikenevat seksuaalisuudestaan. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi 2002 (toim.): Tulkintoja tytöistä. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 148 – 165.
- Lundbom, Pia 2002:** Kettutyttöjä vai naisaktivisteja? Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi 2002 (toim.): Tulkintoja tytöistä. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Lähteenmaa, Jaana 2002:** Tyttöjä pelastamassa. Mitä ja miksi? Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi 2002 (toim.): Tulkintoja tytöistä. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 271 – 286.
- Lämsä, Anna-Liisa 2011:** Henkilökohtainen tiedonanto. Kvalitatiivisen tutkimuksen kurssiin sisältyvät luennot keväällä 2011.
- Mikkola, Julia & Nenonen, Jaana 2008:** ”Tuntuu aina niin kuin tulis kottiin” – Arviointitutkimus Oulun Tyttöjen Talon toiminnasta. Pro gradu –tutkielma. Oulun Yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.
- Muukkonen, Tiina & Tulensalo, Hanna 1997:** Tytöt ja tyttötyö. Tyttöprojektin tytöt ja työmenetelmä. Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen pro gradu –tutkielma.

- Mulally, Bob 2002:** New structural social work. Oxford university press. Oxford.
- Mäkinen, Olli 2006:** Tutkimusetiikan ABC. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Nitovuori, Liisa-Maria 2000:** Upea Minä- valtakunnallinen tyttöprojekti. Seminaarialustukset valtakunnallinen tyttötyöseminaari. Helsinki 9 – 10.10.2000. Setlementtinuorten liitto ry.
- Nylund, Marianne 2005:** Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Vastapaino. Jyväskylä, 195 – 213.
- Näre, Sari & Lähteenmaa, Jaana 1992:** Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Näre, Sari 2007:** Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen tyttötyö. Hoikkala, Tommi & Sell, Anna 2007 (toim.): Nuorisotyötä on tehtävä. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 76.
- Ojanen, Karoliina 2008:** Tyttötutkimuksen tytöt. Keskusteluja tyttöyden moninaisuudesta ja tyttöjen vallasta. Suomen kansantietouden ja Tutkijain Seura ry. Teoksessa Elore vol. 15 – 1/2008.
- Ojanen, Karoliina 2011:** Katsaus tyttötutkimuksen suomalaiseen historiaan ja keskusteluihin. Teoksessa Ojanen, Karoliina & Mulari, Heta & Aaltonen, Sanna (toim.) 2011: Entäs tytöt? Johdatus tyttötutkimukseen. Vastapaino. Tampere, 9 – 44.
- Pohjola, Anneli 2003a:** Tutkijan eettiset sitoumukset. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.) 2003 Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin Yliopisto. Rovaniemi, 53 – 67.
- Pohjola, Anneli 2003b:** Toimittajan loppusanat: Eettinen kestävyys. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.) 2003: Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin Yliopisto. Rovaniemi, 127 – 131.
- Pohjola, Anneli 2007:** Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinämäki, Leena & Saari, Erkki (toim.) 2007: Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Jyväskylä, 11 – 31.
- Punnonen, Vappu & Martensen, Harri:** Sinuksi –projekti. 2004 – 2005. Sukupuolisensitiivisen sosiaalisen nuorisotyön projekti. Setlementtinuoret ry. Powerpoint –esitys. Luettu 20.4.2011.
- Punnonen Varpu 2007:** Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Teoksessa Hoikkala, Tommi ja Sell, Anna 2007 (toim.): Nuorisotyötä on tehtävä – menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto Julkaisuja 76.
- Rappaport, Julian 1984:** Studies in empowerment: Introduction to the issue. Prevention in human services 3 (2 – 3), 1 – 7.
- Relander, Jukka 2007:** Aikuisuus – uusiutumaton luonnonvara. Teoksessa Nuoret eivät odota – Palvelurakenteen muutos nyt. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:61.
- Rostila, Ilmari 2001:** Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä..

- Rose, Stephen 2000:** Reflections on empowerment-based practice. *Social work* 45 (5), 403 – 412.
- Rose, Stephen & Black, Bruce 1985:** Advocacy and empowerment. *Mental health care in the community*. Routledge. Boston.
- Ruusuvuori, Johanna 2010:** Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) 2010: Haastattelun analyysi. *Vastapaino*. Tampere, 421 – 428.
- Saleebey, Dennis 2002a:** The power in the people. Teoksessa Saleebey Dennis (toim.) 1997: *Strenghts perspective in social work practice*. University of Kansas. *Yhdysvallat*, 1 – 22.
- Saleebey, Dennis 2002b:** The strenghts approach to practice. Teoksessa Saleebey, Dennis (toim.) 2002: *The strenghts perspective in socail work practice*. University of Kansas. *Yhdysvallat*, 80 – 94.
- Siitonen, Juha 1999:** Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Väitöskirja. Oulun Yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta/opettajankoulutuksen yksikkö.
- Sosiaali- ja terveysministeriön toimenpideohjelma 2005:** Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013:** Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Vantaa.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012:** Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki.
- Uusitalo, Mari 1999:** Tervetuliaissanat. Valtakunnallinen tyttötyöseminaari Helsingissä 15.11.1999. Seminaarin alustukset. Setlementtinuorten liitto ry.
- Valtakunnallinen sukupuolisensitiivisen tyttötyön kehittämishanke 2011 - 2013:** Kehittämishankkeen lyhennelmä. Setlementtinuoret ry. Luettu 20.4.2011.
- Vastarinta, Johanna 2008:** Sukupuolisensitiivinen tyttötyö Tyttöjen talolla. Pro gradu. Helsingin Yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta.
- Zimmerman, Marc 1990:** Taking Aim on Empowerment Research: On the Distinction Between Individual and Psychological Conceptions. *American journal of community psychology* 18 (1), 169 – 177.
- Zimmerman, Marc & Rappaport, Julian 1988:** Citizen participation, perceived control and psychological empowerment. *American journal of community psychology* 16 (5), 725 – 750.

Internet lähteet

Nuorisotutkimusseura: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/> (Luettu 5.6.2013.)

Tyttötutkimusverkosto: <http://tyttotutkimus.wordpress.com/> (Luettu 28.2.2012.)

Sosnet: Erikoissosiaalityöntekijän koulutus. Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. <http://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Erikoistumiskoulutus/Erikoisalat/Lapsi--ja-nuorisososiaalityo> (Luettu 20.5.2012.)

Sukupuolisensitiivisen tyttötyön kotisivut: <http://www.tyttotyto.fi>. Luettu 21.3.2011.

Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen perussanasto: Biologinen sukupuoli.

<http://www.eurofem.net/valtavirtaan/sanasto.html#1>. Luettu 15.3.2011.

Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen perussanasto: Sosiaalinen sukupuoli.

<http://www.eurofem.net/valtavirtaan/sanasto.html#1>. Luettu 15.3.2011.

Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen perussanasto: Sukupuolisensitiivisyys.

<http://www.eurofem.net/valtavirtaan/sanasto.html#1>. Luettu 15.3.2011.

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html. (Luettu 12.11.2012)